

SKOTSKÉ DUDY

Václav Rout

 První škola
skotské dudy

SKOTSKÉ DUDY

VÁCLAV ROUT

OBSAH

Dudy, tak říkajíc, jsou nástroj vynikající nade všechny nástroje, neboť v sobě obsahují schopnost k využití všeho: fouká se do nich lidským dechem jako do flétny, jsou ovládány rukou jako viola, uváděny v chod jako varhany.

Joannes Cottonia

Tuto učebnici věnuji mým rodičům, kteří mne seznámili s hudbou,
a Williamu “Chipu” Doehringovi III.,
který vedl moje první kroky při hře na skotské dudy.

COPYRIGHT © VÁCLAV ROUT, 2005
Upravené vydání © VÁCLAV ROUT, 2007, 2010, 2011, 2012, 2019

ISMN 979-0-66051-965-3

Skotské dudy - historie	
Stručná historie skotských dud	8
Historie skotských dudáků v České republice	14
Skotské dudy - základní informace	
Skotské dudy	22
Skotské dudy - používaný materiál	24
Cvičná předníčka - výběr	25
Jak se stát mizerným dudákem	26
Skotské dudy - hudební teorie	
Hudební teorie ni(ě)koho nezabije	30
Rozsah a ladění	36
Skotská dudácká hudba - rozdělení	38
Jak se učit jednotlivé skladby	40
Skotské dudy - Praktická výuka	
Prstoklad	46
Stupnice - celkové postavení prstů	51
Ozdoby neboli gracenote	
G gracenote	54
D gracenote	55
E gracenote	56
Fast Mouse Jig	57
High A gracenote	58
Strikes	58
Sunday Night at Vintage Bar	61
G strike on D	62
Westering Home	64
D Throw	65
Scots Wha Hae	66
High A doubling	67
High G doubling	67
F doubling	68
E doubling	69
The Bonnie Lass of Fyvie	70
D doubling	71
The Land of My Youth	73
C doubling	75
B doubling	76
Leaving Eriskay	78
Low A doubling	79
Low G doubling	80
The Piper of Drummond	82

Birl	83
The Barren Rocks of Aden	84
Grip/Lemluath	85
Rodin.....	85
Almost 50.....	86
Taorluath	87
Loch Duich	88
Tachum.....	89
Old John Farms	90
Darodo	91
The Devil in the Kitchen	92
Double Catch	93
Cabar Feidh.....	94
Souhrnná cvičení.....	96
Cvičení.....	104
Skladby - PipeFest	
Teribus	114
Corriechoillie’s Welcome to the Northern Meeting	115
Brown Haired Maiden/High Road to Gairloch	116
Scotland the Brave/Rowan Tree	117
Green Hills of Tyrol/Battle’s O’er/Lochanside	118
Cock of the North/Farewell to the Creeks	120
Highland Laddie	122
Amazing Grace.....	122
Skladby - svatba	
Mairi’s Wedding	123
All the Blue Bonnets are over the Border	124
Blue Bells of Scotland	125
Cailinn Mo Ruinsa.....	125
Skladby - koledy	
We Wish You a Merry Christmas	126
Adeste Fideles	126
Good King Wenceslas	127
Jingle Bells	127
Skladby - Burns Night	
A Man’s a Man For A’ That	128
Corn Rigs are Bonnie	129
Ye Banks and Braes	129
Ae Found Kiss	130
0 Kenmure’s On and Awa, Willie	131
Auld Lang Syne	131
Slovník	132
Seznam literatury	136
O autorovi	138

PŘEDMLUVA

Milí čtenáři!

Právě dostáváte do ruky učebnici hry na skotské dudy. Skotské dudy jsou krásným nástrojem, který je v českých zemích (a i v zemích bývalé „komunistické“ Evropy) velmi unikátní. Na následujících stránkách se seznámíte jak s historií skotských dud a se základy hudební teorie, tak i samozřejmě s tím nejdůležitějším, kvůli čemu jste si tuto učebnici zřejmě pořídili – s technikou hry na skotské dudy. Naučíte se základní prstoklady, jednoduché i středně těžké hudební ozdoby a jednoduché skladby.

Již na začátku Vás však musím upozornit, že ke hře na skotské dudy je třeba velké trpělivosti. Nenaučíte se na ně hrát během týdne či měsíce, ale potrvá dobu podstatně delší, nežli budete schopni zahrát základní melodii, aniž byste se museli hanbou červenat.

Jednotlivé kapitoly jsou napsány tak, abyste se během nich postupně naučili ovládat cvičnou předničku (practice chanter), která se již natrvalo stane nedílnou součástí Vašeho dudáckého života. I v době, kdy již na skotské dudy budete hrát, budete veškeré skladby nejprve cvičit na cvičné předničce a teprve až je zvládnete, začnete je cvičit na samotné dudy.

V této učebnici, kterou jsem pro Vás sestavil, naleznete cvičení a skladby, které jsem vybral, případně napsal. Je bezpodmínečně nutné, abyste cvičení věnovali každý den alespoň jednu hodinu. Jen tak si osvojíte jednotlivé návyky a ozdoby, případně obraty.

Věřím, že u většiny z Vás nenastane situace, se kterou se občas setkávám. Někteří zájemci o výuku hry na skotské dudy o ní totiž mají velmi zkreslenou představu. Myslí si, že již po několika týdnech nepravidelného cvičení budou moci oblažovat svoje blízké a kamarády hrou na skotské dudy, což je skutečně nereálné. Bez ohledu na své schopnosti a bez znalosti hry na skotské dudy si okamžitě kupují „skotské“ dudy, případně je již doma z internetové aukce mají (nejlépe pakistánské či podobně pochybné provenience) a opouští staletími ověřený systém výuky v domění, že tomu rozumí lépe než Skoti. Dudy si všelijak upravují, zjemňují plátky, aby byli schopni je vůbec rozeznít, melodii hrají pokud možno bez ozdob, případně s náhodnými ozdobami, a předvádějí to, co lze nazvat “českým stylem hraní na skotské dudy” - prostě šmíru (optimálního výsledku nejlépe dosahují, pokud si při produkci na sebe navléknou sestřinu kostkovanou sukni, na lyžařské podkolenky si našijí bambulky a na hlavu narazí nezbytnou rádiovku s lyžařskou bambulí).

Vydržíte-li však a budete pravidelně cvičit, bude Vám odměnou za Vaši snahu znalost hry na tento pro mne nejkrásnější hudební nástroj na světě - skotské dudy.

Věřím, že Vás skotské dudy nadchnou a že rozšíříte řady skotských dudáků v České republice.

Václav Rout

PRVNÍ ŠKOLA HRY NA SKOTSKÉ DUDY

Cílem školy je propagace a rozvoj hry na skotské dudy v České republice, stejně jako propagace nástroje samotného. Během studia se frekventanti školy seznámí nejen s teorií a historií skotských dud, ale samozřejmě i s tím nejdůležitějším, kvůli čemu většina z nich přichází - se způsobem hry na tento nástroj. Během prvního roku se naučí základní prstoklady, základní hudební ozdoby a jednoduché skladby. Ti, kteří vydrží, v následujících letech potom z cvičné předničky (practice chanteru) přecházejí na samotné dudy, kde svoje nabyté dovednosti nadále rozvíjejí.

Výuka probíhá třemi způsoby. Jednak formou seminářů, které probíhají jednou měsíčně v neděli (od 10.00 do 17.00 hodin), jednak individuálně formou internetové výuky v předem dohodnutých termínech (prostřednictvím programu Skype), jednak jako individuální výuka. Program výuky pokryje všechny aspekty hry na skotské dudy, tj. zejména seznámení s nástrojem, historii nástroje, základy hudební teorie potřebné ke hře na skotské dudy, základy hry, ozdoby, ladění, a další. Pro ty, kteří nemají přístup k internetu, probíhá výuka pouze v průběhu nedělních seminářů, případně během individuálně dohodnutých konzultací.

SKOTSKÉ DUDY

HISTORIE

STRUČNÁ HISTORIE DUD

Zvuk dud je velmi často spojován právě se Skotskem, což často vede k domněnce, že je to původní skotský či dokonce keltský nástroj. Není nic vzdálenějšího pravdě. Vždyť ještě před sto, dvěma či třemi sty lety byly dudy běžným nástrojem prakticky po celé Evropě a jejich varianty dosud nacházíme v lidové hudbě od Uralu až po pobřeží Atlantického oceánu, od Dálného východu až po Maroko. O tom, že v minulosti se jednalo o naprosto běžný hudební nástroj, svědčí i množství vyobrazení jak od neznámých umělců, tak například od takových autorů, jako jsou Dürer, Brueghel, Hogarth a další.

V současné době můžeme dudy obecně rozdělit do dvou základních tříd podle typu předničky (či melodické píšťaly): kónický a cylindrický typ. Tvar kónického typu zvnějšku zdánlivě připomíná konec trubky či polnice a průměr vnitřního otvoru se postupně rozšiřuje shora dolů, zatímco cylindrický typ má průměr vnitřního otvoru po celé délce stejný. Kónický typ je často vyroben z jednoho kusu dřeva (v současnosti bývá někdy nahrazováno plastem) a vybaven dvojplátkem (podobný jako např. u hoboje). Cylindrický typ je vyroben podstatně jednodušeji, někdy je jako materiál použita například kost či rákos a často je osazen jednoduchým plátkem (např. české dudy). Hudební charakter těchto dvou typů se také velmi výrazně liší. Zatímco kónický typ je velmi hlučný a má velmi pronikavý zvuk, zvuk cylindrického typu je jemnější.

Pieter Brueghel, Fat Kitchen

Hráč na aulos, starořecký fragment, Louvre

Dnes je zbytečné se dohadovat, který typ dud je starší či původní. Pravděpodobně se vyvinuly z jednoho nástroje v hlubokém dávnověku. Anthony Baines klade vznik prvních jazýčkových píšťal z rohu či píšťal s rohem, předchůdce dud, již na konec neolitu (mladší doby kamenné). Vždyť kónický typ předničky se našel například při archeologických vykopávkách ve starověkém Egyptě a cylindrický typ předničky byl velmi populární ve starověkém Řecku. Nejstarším dosud známým dokladem předchůdce dud je nález dvou stříbrných jednoplátkových píšťal z období kolem roku 2.800 před n. l., které se našly při archeologických vykopávkách ve starověkém summerském městě Uru. Kopii tohoto nástroje můžete nalézt ve sbírkách muzea dud, které se nachází na hradě ve Strakonici.

Jedny z prvních písemných stop o dudách nalezneme zřejmě v textech Starého zákona a to v přesněji v Knize žalmů, která je připisována králi Davidovi (vládl patrně v letech 1013 - 973 před n. l.). Některé ze žalmů začínají větou, která udává, jaký hudební nástroj by se měl použít k doprovodu. U žalmu 53 („Přednímu zpěváků na machalat, vyučující žalm Davidův.“) a žalmu 88 („Píseň a žalm synů Chóre, přednímu zpěváků na machalat ke zpívání, vyučující, Hémana Ezrachitského.“) se setkáváme s názvem machalat, který se nachází jak v původních hebrejských textech, tak i v českém překladu Bible (kralický text z roku 1613). Podle některých hebraistů

tento název označuje dudy (převažující názor), podle jiných se jednalo o strunný nástroj. Vedle názvu machalath se ve staré hebrejštině setkáme také s názvem ugabh. Jedná se o natolik starý výraz, že se vědci dosud přou, zda označoval flétnu podobnou syrxu (Panova flétna), či zda se jednalo o jistý druh šalmaje či dud (O. A. Taylor, Pfeiffer on the Music of the Ancient Hebrew, Biblical Repository, Volume Sixth, Andover, 1835).

Ve starověkém Řecku byl velmi populární nástroj zvaný aulos (v antickém Římě známý jako tibia), který se často nesprávně překládá jako flétna, i když se jednalo o dvouplátkový nástroj podobný dnešní předničce skotských dud, na který se hrálo tzv. cirkulárním dechem (hráč při hraní dokáže neustále foukat do nástroje a přidychávat si nosem, takže je schopen hrát nekonečně dlouhý, nepřerušovaný zvuk). Přidání vaku na vodu a jeho spojení s píšťalami bylo zřejmě rozhodujícím krokem ve vývoji dud. Kdy k tomu došlo zřejmě již nikdy nezjistíme. Faktem ale je, že v antice začínají vznikat nová slova, která odlišují jednotlivé nástroje a z nichž některá již zcela nesporně označovala dudy. V Řecku spojením slov askos (měch, vak na vodu) a aulos (viz výše) vzniká výraz pro dudy - askaulos. V císařském Římě se na přelomu letopočtu objevuje výraz tibia utricularis, složený ze slov tibia (viz výše), uter (kožený měch na vodu) a culeus (kožený vak). Z antiky také pochází nejstarší literární zmínky o dudách. Již v komediích starořeckého dramatika Aristofána (žil v letech 445 - 338 před n. l.) se setkáme s narážkami na dudy. Zcela jednoznačná označení dud pak najdeme jednak v díle antického historika Suetonia (žil v letech 75 - 130/140 n. l.), jednak v díle jeho současníka Dia Chrysostoma (žil v letech asi 40 - asi 120 n. l.). Oba se v souvislosti s císařem Nerem zmiňují o dudách. Dio Chrysostom o Nerovi uvádí, že „umí hrát na aulos jak ústy, tak i podpažím, kde má vak.“ (Josef Režný, 5000 let s dudami, Aula, Praha, 2004). Snad nejznámější je varianta příběhu podaná římským historikem Suetoniem, podle níž hrál císař Nero na tibia utricularis (výše zmíněný dvouplátkový nástroj připojený k vaku), jenž mačkal paží (Anthony Baines, Bagpipes, Oxford 1979). V některých pramenech je též uváděno, že hrál na lyru či malou harfu. Jak dále Baines dodává, velmi malé množství písemných důkazů o existenci skutečných dud (nikoliv dvouplátkových nástrojů typu dudácké předničky) ve starověkém Římě je dán pravděpodobně tím, že dudy byly vzdělanci oné doby zřejmě vnímány jako nedůležité či dokonce podřadný nástroj, určený pouze pro společenskou spodinu, otroky a lůzu a nehodné zájmu vyšší společenské třídy. Nicméně byly zřejmě velmi populárním a všeobecně oblíbeným nástrojem, který získal uplatnění i u římského vojska (Edward Buhle, Die Musikalischen Instrumente in der Miniaturen des frühen Mittelalters, Leipzig, 1903). Římsští vojáci se také zřejmě jako první přičinili o rozšíření dud do tehdy celého známého světa (velmi obdobná situace nastala o cca 1.800 let později, kdy skotské dudy rozšířili po světě pro změnu skotští vojáci). O oblíbě dud v pozdní antice svědčí podle Alfreda Sendreya i záznam římského historika Flavia Vopisca (žil pravděpodobně ve 4. stol. n. l.), (spolu)autora slavné sbírky Historia Augusta, který se zmiňuje o lidové slavnosti, při níž spoluúčinkovalo sto dudáků (Alfred Sendrey, Music in Ancient Israel, New York, 1969).

Hráč na aulos, mozaika Pompeje, 1. stol. n. l.

Dudák, iluminace kancionál Cantigas de Santa Maria, 2. pol. 13. století

Od rozvrácení západořímské říše až do počátku středověku je v Evropě o dudách jen velmi málo zpráv. Vyjimkou je tak např. dopis raně křesťanského básníka a biskupa Venetia Honoria Clementiana Fortunata (žil v letech asi 530 - 600/609), v němž u příležitosti vysvěcení kostela píše jinému biskupovi: „Hle, kněz se ozývá dudami, lid pak sborem píšťal.“, či písemný podvrh z 9. století, který údajně sepsal sv. Jeroným (žil v letech asi 347 - 420 n. l.) a kde se krom jiného píše: „Chorus je z prosté kůže se dvěma kovovými píšťalami, tou první se nafukuje, ta druhá vydává hlas.“

Až na výše uvedené výjimky do 12. století nálezy dud jako nástroje či záznamy o nich prakticky neexistují. Dudy zřejmě v evropském prostoru přežívaly spíše jako velmi okrajový nástroj v uzavřených komunitách, v nichž se udržely jako relikv z dávné doby, případně mezi poddanými, jejichž zvyky nestály tehdejšími vzdělanci za zmínku. Změna však nastává s křižáckými výpravami.

Okolo roku 1200 je, co se týká dud, situace v Evropě již naprosto odlišná. Pravděpodobným impulsem byl střet s tehdy obecně velmi vyvinutou a kulturně vyspělou civilizací Blízkého východu a znovuoživení mnoha již zapomenutých znalostí. Vedle významných pokroků v oblasti vědy a umění nastává i „renaissance“ dud v Evropě. Během historicky velmi krátké doby (cca tři století) se tak s dudami setkáváme prakticky v celé Evropě, od Švédska po Itálii, od Balkánu po Anglii. Přestože nálezů samotných nástrojů je, vzhledem k používanému materiálu a prostředí, v němž byly používány, velmi poskrovnu, s jejich vyobrazením z oné doby se setkáváme prakticky všude. Zobrazeny jsou jednak v manuskriptech (např. kastilský kancionál Cantigas de Santa Maria z 2. pol. 13. století), jednak na církevních i světských plastikách (např. nejstarší zobrazení dud v českých zemích, zobrazení anděla s dudami, na nástěnné malbě z počátku 14. století na hradě Karlštejn) či na náhrobních kamenech. Většinou se setkáváme s vyobrazením předníčky kónického typu připojeného k vaku ve tvaru měchu

na víno a s jednou basovou píšťalou. Měch na víno byl asi také, vzhledem ke své nepropustnosti, prvotně pro výrobu vaku na dudy používán. S literárními odkazy na dudy se v této době setkáme např. v Božské komedii Danta Allighierioho či v Povídkách canterburských od anglického básníka Williama Chaucera.

Používání basové píšťaly přišlo pravděpodobně ve stejný okamžik, kdy začal být používán vak, či možná o něco později. Nicméně již ve 13. století byly dudy s jednou basovou píšťalou široce rozšířeny (Anthony Baines, Woodwind Instruments and their History, London, 1977). Basová píšťala vypadala prakticky stejně, jako dnes – několik samostatných dílů, jejichž nastavením bylo možné píšťalu naladit, a „trumpetové“ či „zvonové“ ukončení. Plátek byl pravděpodobně jednoduchý (stejný jako u dud cylindrického typu), tj. takový, jaký se používá i v dnešní době.

Nejstarší záznamy o dudách v Británii se vztahují k Anglii, kde je můžeme nalézt zobrazené například na náhrobní desce z konce 12. či počátku 13. století ve Ford Church v Northumberlandu. Od 14. století se také již celkem běžně setkáváme s vyobrazením dud v anglických stavebních památkách, převážně církevního charakteru. První písemný záznam se vztahuje k dudákům hrajícím na královském dvoře. Jedná se o dokument z roku 1334, kde se také poprvé setkáváme se slovem „dudy“ na území dnešní Velké Británie. O více

Katedrála, Exeter, okolo 1350
Dudy s jednou basovou
píšťalou

Dudák, plastika na chrámu
v Beverly, 1335

jak padesát let později, přesněji v roce 1386, se s dudami také poprvé setkáváme v anglické literatuře – v Povídkách canterburských od básníka Williama Chaucera, o nichž jsem se zmiňoval výše ((zde je dokonce v povídce Mlynářův příběh vyobrazen mlynář s dudami jedoucí na soumaru). Nejstarší zachované dudy (či spíše jejich fragmenty), které jsou datovány do konce 13. či počátku 14. století, pochází z Anglie a byly nalezeny při vykopávkách na hradě Weoley v hrabství Warwick.

Ač se to z pohledu dnešní doby, kdy se dudy staly prakticky synonymem pro Skotsko, zdá neuvěřitelné, s prvními písemnými zprávami o dudách ve Skotsku se setkáváme až z doby podstatně mladší. První písemné zmínky nalezneme např. ve hře napsané králem Jakubem I. (panoval v letech 1424-1437) či v účetních záznamech o proplácení dvorních hudebníků z počátku 16. století, kde vedle mnoha dalších byla proplacena určitá částka i anglickému (sic!) dudákovi. Z tzv. keltských oblastí jsou záznamy ještě mladšího data – ze skotské Vysočiny pocházejí první záznamy až z roku 1549 a z Irska až z období vlády Tudorovců (polovina 16. století). V keltských oblastech také dudy, respektive dudáci měli, vzhledem ke staleté tradici bardů, naprosto jiné společenské postavení, nežli jinde v Evropě.

Katedrála v Norwichi,
plastika, po roce 1463

se do zbraně svolávali zvukem dud“ (Beague, Histoire de la Guerre d'Ecosse, 1556). Téměř totožná zpráva pochází i z Irska. V roce 1544 pochodovali irští vojáci Londýnem za zvuku dud a v roce 1566 v bitvě místo obligátních trubek či píšťal a bubnů používali dudy.

První dudy ve Skotsku, které, jak jsem se již zmínil, se objevují kolem poloviny 15. století, byly pravděpodobně pouze s jedním dronem – basovým. Dvoudronové dudy se v Evropě rozšířily někdy v průběhu šestnáctého století. Tato

Dudák, kresba
Povídky canterburské, po roce 1386

V Evropě se dudáci dělili do dvou základních skupin. První z nich byli měšťtí či vesničtí dudáci, většinou velmi svérázné typy, často alkoholici, žebraři či osoby stojící na okraji společnosti, kteří hráli během trhů, svateb, pohřbů. Druhou skupinu tvořili pastevci či ovčáci, kteří trávili většinu roku mimo společnost a dudy používali nejen pro zábavu, ale též během své práce. V keltském Skotsku a Irsku však dudáci požívali podstatně větší vážnosti. Bylo to dáno, jak jsem se již zmínil, staletou keltskou tradicí bardů, na kterou dudáci plynule navázali. Navíc dudy velmi brzy zaujaly čestné místo vedle tradičního keltského nástroje - harfy. Dudy sloužily jako nástroj, který měl podněcovat bojovníky do bitvy a jímž byli též oplakáváni mrtví válečníci, případně významní příslušníci klanu. Byli zde samozřejmě také vesničtí či církevní dudáci, nicméně rozdíl oproti dudákům ve zbytku Evropy je více než zřetelný. Při bitvě u Pinkie poblíž Edinburghu v roce 1549 je zaznamenáno, že „zatímco se Francouzi připravovali k bitvě, divocí Skoti

Obrázek z Irska, 1581

Obrázky z Irska, po 1578

inovace se samozřejmě nevyhnula ani Skotsku. Následný „upgrade“ na dudy se třemi dronami, jež jsou tolik typické pro Skotsko, proběhl v průběhu následujících necelých dvou staletí. Pravděpodobně první obrázek skotských dud s třemi drónami nalezneme na obrázku z roku 1683, na kterém jsou znázorněni britští vojáci na přístavním mole v Tangieru (Maroko). V pozadí obrazu je vidět skupina čtyř dudáků v kiltech, kteří hrají na dudy s pravděpodobně třemi drónami (obraz je uložen v Národním námořním muzeu v Greenwichi).

Materiálem pro výrobu prvních skotských dud bylo původně dřevo z místních zdrojů (zimostřez, cesmína, švestka, jablono, a pod.), které pro tehdejší výrobce bylo nejdosažitelnější. Spoje se dělaly buď z rohoviny, olova či cínu. Jednou z prokazatelně nejstarších dochovaných předniček, která byla vědecky prozkoumána a její stáří bylo potvrzeno, je přednička, která patřila dědičnému dudákovi klanu Mackenzie z Gairlochu, jímž byl Iain Dall MacKay (žil přibližně v letech 1656 - 1754). Překvapivě byla tato přednička vyrobena ze guajakového dřeva (Lignum vitae), které roste na severním pobřeží Jižní Ameriky. Guajakové dřevo se do Evropy dostávalo jako druhotný produkt. Primárně se totiž pro lékařské účely používala pryskyřice z tohoto stromu (proti artritidě, kašli, ale též např. syfilidě). Uvedená přednička byla vyrobena zřejmě před rokem 1693 a to na zakázku sira Alexandra Meckenzie, který též Dallovi platil hudební vzdělání v proslavené dudácké škole rodiny MacCrimmonů na ostrově Skye. Při porovnání této předničky s předničkou zobrazenou např. na obraze Dudák lairda Granta od Richarda Waitta z roku 1714 jejich podobnost poukazuje na to, že se jedná o ranou fázi vývoje skotských předniček. V současnosti používaný materiál jako je např. blackwood (dalbergia melanoxylon) či kokosové dřevo (u levnějších nástrojů), případně v minulosti v některých případech používaný eben či slonovina se ve Skotsku rozšířily až mnohem později, v osmdesátých letech 18. století, a to díky rozvoji námořní dopravy a následnému získávání zámořských kolonií. Zpočátku byl pro výrobu dud používán i eben, ale později převládl již zmíněný blackwood, který se ukázal jako podstatně výhodnější materiál. Eben je totiž velmi křehký a těžký materiál, což se časem ukázalo jako velmi nepraktické pro výrobu dud (velmi lehce praskaly, aniž by použité dřevo jakkoliv zlepšovalo tonální kvalitu nástroje). Určitou úlohu hrála samozřejmě i cena ebenu. Pro levnější varianty se používalo a dosud používá např. dřevo kokosových palm či jiných, levnějších a lépe dosažitelných dřevin.

Richard Waitt
Dudák lairda Granta, 1714

V průběhu 17. století (některé prameny uvádějí již počátek 16. století, některé naopak až konec století 17.) začíná mezi skotskými dudáky vynikat rodina MacCrimmonů, dědičných dudáků klanu MacLeod. V Borreraigu na ostrově Skye založili první dudáckou školu, do které posílali jednotliví klanovní náčelníci své dudáky, aby se zdokonalili ve hře na skotské dudy. MacCrimmonům je také připisováno autorství mnoha slavných skladeb (dnes je řadíme mezi piobaireachd - viz další kapitoly), které se dodnes hrají. Tento nastoupený trend však byl v roce 1746 po poražení skotského povstání násilně přerušeno. Hra na dudy byla vedle dalších ryze skotských atributů (kilt, tartan, gaelic - původní skotský keltský jazyk, atd.) zákonem zakázána (i když dodržování této části zákona nebylo až tak dalece vymáháno). Vypadalo to, že skotské dudy zaniknou. Nicméně nestalo se tak. Ba právě naopak. V období 2. poloviny 18. století dochází k zápisu tradiční skotské dudácké hudby, která se do té doby předávala pouze ústním podáním,

a k vydání prvních zápisů (i když v té době ještě ve formě canntaireachd - viz dále - a nikoliv v notovém záznamu). Koncem 18. století se pak začínají formovat první společnosti (např. The Highland Society of London), které si daly za úkol udržet rychle zanikající skotskou tradici. I díky jim se mnohé skotské zvyky, mezi něž hra na skotské dudy bezesporu patří, udržely až do dnešních dnů.

Co se týká soutěží skotských dudáků, ti spolu zřejmě soutěžili již od pradávna, nicméně první oficiální soutěže se datují až do konce 18. století. Jednou z prvních oficiálních dudáckých soutěží byla soutěž pořádaná od roku 1781 The Highland Society of London. Počátkem 19. století pořadatel zakázal soutěžit se skotskými dudami, které mají pouze dva drony (většinou byly tenorové), což bylo ještě na přelomu 18. a 19. století běžné, což vedlo k rozšíření dnešního typu skotských dud. První cenou pro vítěze každého ročníku této soutěže byly nově vyrobené skotské dudy, které dle vyjádření tehdejších představitelů The Highland Society of London patřily k těm nejlepším ve Skotsku. Nejméně jedny tyto dudy z prvopočátků výše uvedené soutěže se dochovaly a jsou velmi podobné dudám současným (Duncan A. Fraser, Some Reminiscences and the Bagpipe, Edinburgh, 1907). Ve viktoriánské době se následně rozšířilo používání těžší slonoviny a pro nejdražší dudy i stříbrné kování.

Albrecht Dürer, Dudák, 1514

William Hogarth, Trh v Southwarku, po 1733

Skotští dudáci se ve velké většině brání jakékoliv změně, která by měla za následek změnu zvuku dud. Proto také dosud nemají skotské dudy žádnou přídavnou mechaniku, neumožňují hraní všech půltónů, stejně jako neumožňují hraní o oktávu výše. Jediné změny, ke kterým v průběhu let došlo, se většinou týkají konstrukce předničky. Moderní předničky jsou lehčí, jejich stěny jsou tenčí a jejich zvuk je vyrovnanější. Ačkoliv jsou hlubší tóny stále hlasitější než tóny vysoké, dynamický rozdíl již není tolik výrazný, jako byl u předniček dřívější výroby. Další změnou je používání plastů místo dřeva. Plastové předničky jsou podstatně levnější a kvalita celkové produkce je vyrovnanější. Vzhledem k jednoduššímu ladění jsou určeny hlavně pro dudácké skupiny. Pro sólová vystoupení však plastové předničky nejsou ideální, neboť jejich zvuk postrádá onen příjemný a zvukově bohatý charakter dřevěných předniček.

Ale zpět k dudám v Evropě. Závěrem lze shrnout, že historie dud v Evropě má velmi dlouhou tradici. Jejich renaissance nastala v průběhu 12. století a následně se rozšířily po celém kontinentu. Do Anglie se dudy dostaly v průběhu 13. století, nebyly však ihned přijaty v konzervativním prostředí keltských oblastí Skotska a Irska. Zde se rozšířily až mnohem později (ve Skotsku nejpozději v 15. století, první zobrazení dud v Irsku pochází z roku 1578 z knihy The Image of Ireland, kde jsou zobrazeny dvoudronové foukací dudy). Neexistují však žádné důkazy, které by dokazovaly, že dudy se dostaly do Irska ze Skotska či opačně. V současné době zažívají dudy (a to nejen skotské) svoji další renesanci, a to nejen v tradiční hudbě, ale i v hudbě moderní, o čemž svědčí množství hudebních skupin, které mají dudy jako součást svého obsazení.

Dudák
Hendrick ter Brugghen, 17. století

HISTORIE SKOTSKÝCH DUDÁKŮ V ČESKÉ REPUBLICE

Je 11. ledna 1999 a v dnes již zaniklé skotské restauraci Chelsea v Praze se na vpravdě historické schůzce svolané skotským dudákem a současně rodákem z amerického Baltimore Williamem „Chipem“ Doehringem setkává 19 jedinců. To, co je spojuje, je láska ke skotským dudám. Netuší, že svojí schůzkou dávají podnět ke vzniku naprostého unikátu ve střední a východní Evropě – založení historicky první tradiční skotské dudácké skupiny v této oblasti a skotské dudácké tradice v České republice.

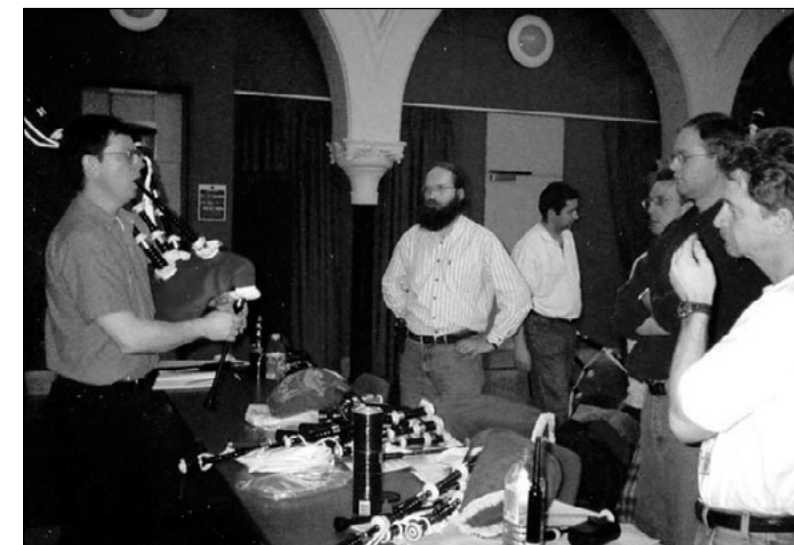
Jejich zkušenosti se hrou na skotské dudy jsou naprosto nulové (vyjma Chipa, samozřejmě). Není ani divu. V České republice do té doby nebyl nikdo, kdo by na skotské dudy skutečně hrál, nepočítáme-li ty, kteří si skotské dudy (či spíše jejich atrapy) nějak opatřili, všemožně upravili a poté na ně hráli technikou, která má stejně společného se správným způsobem hraní na skotské dudy jako kytarová sóla Franty Vobucha, hraná po deseti pivech v hospodě Na růžku, s původním španělským flamencem. Jen dva z nově příchozích, Václav Rout a Miroslav Anger st. (vedle Chipa), již skotské dudy vlastnili, aniž by však byli schopni na ně jakkoliv zahrát (nepovažujeme-li za hru zvuk, jenž až nápadně připomínal řev krutě mučené kočky). Jak by také mohli, když se již během první schůzky dozvěděli, že nezávisle na sobě si koupili pouze atrapu skotských dud vyrobenou v Pakistánu. Prostě past na turisty jak vyšitá. Václav Rout si je koupil coby člen dnes již zaniklé skupiny Dochas Band v roce 1997 v Londýně, Miroslav Anger st. ve stejném roce v Edinburghu. Oba na ně samozřejmě zkoušeli hrát nicméně bez výsledku, dokud se nezávisle na sobě neseznámili s Chipem (Václav Rout přes zpěvačku skupiny Dochas Band Kate Reynolds, se kterou vystupoval a jež byla shodou okolností v mezinárodní škole v Praze kolegyně Chipa, Miroslav Anger st. pro změnu na plese Caledonian Society v Praze).

Jedna z prvních lekcí v restauraci Chelsea, 1999

Chip, jako jediný, kdo na skotské dudy skutečně hrál, se ujal výuky. Již koncem ledna začíná výuku s cvičnou předničkou (nástroj, na němž se student učí první rok až dva základní prstoklady a poté teprve přechází na samotné dudy). Trpělivě učí (nikdo jiný nemá ani základní povědomí o prstokladu či způsobu hry), vysvětluje, radí. Někomu to jde lépe, někomu hůře, někdo vydrží, někdo později odejde. V září 1999 se ke skupině zájemců o hru na skotské dudy připojuje Američan Scott Riley, Chipův

kolega z práce. V přibližně stejné době se tak začíná formovat jádro první skotské dudácké skupiny ve střední a východní Evropě – the 1st Bohemian Highland Pipers. To tvoří William „Chip“ Doehring, Scott Riley, Václav Rout, Jiří Krč, Miroslav Anger st. Posledně tři jmenovaní se později stávají historicky prvními skotskými dudáky na východ od Aše (zde skutečně nepatří primát někomu z nich, ale všem třem najednou, protože se skutečnou hrou na skotské dudy začali společnou výukou u Chipa).

Předání dud v The National Piping Centre, 2000
Zleva: Dougie Pincock, Václav Rout, Jiří Krč, František Krejčík,
Scott Riley, Mark Reynolds

Na jaře roku 2000 na základě doporučení Chipa odjíždí skupina nadšenců ve složení William „Chip“ Doehring, Scott Riley, Václav Rout, Jiří Krč, Miroslav Anger st., Mark Reynolds a František Krejčík do The National Piping Centre v Glasgow – jedné ze dvou nejprestižnějších dudáckých škol na světě. Zde absolvují intenzivní týdenní výuku pod vedením předních světových dudáků (např. Roddy MacLeod, Gordon Walker, Dougie Pincock, Jim MacLean a další). Co je však nejdůležitější – kupují zde za pomoci

foto Ivan Malý

Historicky první vystoupení českých skotských dudáků – the 1st Bohemian Highland Pipers,
Hotel Intercontinental, Praha, 17. listopadu 2001
Zleva: Václav Rout, Scott Riley, P/M William „Chip“ Doehring, Jiří Krč, Miroslav Anger st.

2. skotské hry Sychrov,

Státní zámek Sychrov u Turnova, 2002

Zleva: P/M William „Chip“ Doebling, Scott Riley, Jiří Krč, Václav Rout, Miroslav Anger st.

Od té doby ušli skotští dudáci v České republice velmi dlouhou cestu. Vystupovali na mnoha festivalech (rockových, folkových i folklórních) a společenských akcích nejen v České republice, ale též v zahraničí. A úspěchy slavili společně nejen jako soubor the 1st Bohemian Highland Pipers, ale i jako jednotlivci. Vedle podílu na nahrávkách alb některých hudebních skupin (William „Chip“ Doebling pro skupinu Navostro a společně se Scottem Rileyem ještě pro skupinu Dochas Band, Václav Rout pro skupiny Czeltic, Hradní Duo a pro čtyři kompilační CD vydavatelství POPRON) či vystoupení v rozhlasu a televizi, sklízeli jednotliví dudáci úspěchy i na scéně mezinárodní. V roce 2002 odjíždějí William „Chip“ Doebling a Scott Riley do skotského Edinburghu, aby se zde zúčastnili soutěže ve hře na border pipes (jeden z typů tradičních skotských loketních dud, který se vyznačuje

Scott Riley a P/M William „Chip“ Doebling, Praha, 8. listopadu 2001

Iaina MacDonalda, uměleckého vedoucího (Pipe Majora) skotské dudácké skupiny Nielston and District Pipe Band a současně osobního přítele Williama „Chip“ Doeblinga, skutečně hrátelné dudy dnes již zaniklé značky Petigrew. A tak po návratu do Prahy trpělivě cvičí a blíží se k dalšímu historickému datu - 17. listopadu 2001. Tehdy totiž nastává historický okamžik, neboť dochází k prvnímu oficiálnímu veřejnému vystoupení souboru the 1st Bohemian Highland Pipers - vystoupení na plesu Caledonian Society v hotelu Intercontinental v Praze.

je menší velikostí, tižším hlasem a podstatně sametovějším zvukem). Zde získává William „Chip“ Doebling 1. místo v kategorii Border Pipes Class a dále společně se Scottem Rileyem i 1. místo v kategorii Duet. Na jejich úspěch pak v roce 2004 navazuje Václav Rout, který jako historicky první Východoevropan vítězí na mezinárodní soutěži skotských dudáků (v konkurenci více jak 80 skotských dudáků z celé Evropy získává 1. místo v kategorii 2/4 March a 2. místo v kategorii Slow Air na 34. ročníku mezinárodní soutěže skotských dudáků The Copen-

hagen Winter Competition) a v srpnu 2005 je hostem pořadu Pipeline na vlnách skotského vysílání rozhlasu BBC a oficiálním hostem mezinárodního dudáckého festivalu Piping Hot v Glasgow. V listopadu 2004 Václav Rout navíc uvádí jako dudák prezidenta České republiky Václava Klause při jeho oficiální návštěvě Skotska a v červenci 2005 uvádí jako osobní dudák prince Edwarda, hraběte z Wessexu (nejmladší syn královny Alžběty II.) při jeho oficiální návštěvě České republiky.

Od roku 2002 si „čeští“ skotští dudáci v rámci dudácké skupiny the 1st Bohemian Highland Pipers

(Scott Riley, Václav Rout a Jiří Krč) začali vychovávat budoucí dudáky. Pravidelně každý týden, hodinu před zahájením zkoušky souboru the 1st Bohemian Highland Pipers, učili zájemce o hru na skotské dudy. Někteří z nově příchozích se snažili a vydrželi až do dnešních dnů, jiní naopak odpadli.

V roce 2004 se členy dudáckého souboru the 1st Bohemian Highland Pipers stávají manželé Peggy a Jim Krikava z USA, kteří se tak stali historicky prvními „skotskými“ bubeníky na území České republiky (snare a base drum). Až do svého návratu do USA v roce 2005 odehráli se souborem množství koncertů. V té době je skupina the 1st Bohemian Highland Pipers vedle souboru Czestochowa Pipes and Drums z Polska jediným skutečně kompaktním skotským dudáckým souborem ve střední a východní Evropě (a též historicky nejstarším).

V květnu 2005 na pozici Pipe Majora rezignuje William „Chip“ Doebling a na jeho místo je zvolen Scott Riley. Ten ale po krátkém působení také rezignuje (pracovní odjíždí nastálo do Singapuru) a novým Pipe Majorem souboru je zvolen Václav Rout. V té době se někteří členové souboru představují i na mezinárodní scéně, kdy se v srpnu 2005 zúčastňují světového setkání skotských dudáků Pipefest v Edinburghu.

Výuka v mezinárodní škole v Nebušicích, 2002

Zleva: Scott Riley, Filip Turčín, Jiří Krč, Dan Vališ

Slavnostní mše, mezinárodní folklórní festival Zlínské Besedování

Zlín, 6. července 2003

Zleva: Jiří Krč, Václav Rout, Scott Riley, P/M William „Chip“ Doebling

Pipefest, Edinburgh, 20. srpna 2005

Zleva: Merrick Sheldon, Václav Rout, Miroslav Anger st., Jan Klement, Miroslav Anger ml.

V roce 2005 se na skotský buben (snare drum) začíná učit Ivana Angerová, manželka Miroslava Angera st., která je tak zakladatelkou nejen bubenické sekce souboru The Rebel Pipers, ale i historicky první českou skotskou bubenicí (snare drum).

Aby rozšířil řady českých skotských dudáků, zahajuje Václav Rout v roce 2004 samostatnou výuku v prvním

Jarní škola hry na skotské dudy, Praha, Toulcův dvůr, leden 2006

Zleva stojící: Václav Rout (instruktor), Martin Berka, Miroslav Menc, Michal Ressler, Alice Mikešová, Vojtěch Kalina, Libor Hadaš, Jan Tomášek, Zdeněk Zeman, Jan Pavelka, Petr Hořava, Radek Lovaš; Zleva sedící: John Mulvey, Jan Klement (instruktor), Jeff Weyers, Štěpán Vyskočil

V průběhu let začínají stále častěji vystupovat samostatně i jednotliví členové souboru, ať již jako členové jiných hudebních uskupení (Václav Rout se skupinami Czeltic či Hradní Duo, William „Chip“ Doebling se skupinou Dochas Band) či jako členové dalšího samostatného dudáckého uskupení. Vzhledem k tomu, aby nedocházelo k nedorozumění, co je vystoupení the 1st Bohemian Highland Pipers a co jsou aktivity jednotlivých členů, vzniká soubor The Rebel Pipers, jehož členy se stávají Miroslav Anger st., Miroslav Anger ml. a Filip Turčín. Tím vzniká základ druhého skotského dudáckého souboru v České republice.

ročníku tehdy ještě Jarní školy hry na skotské dudy (výuka probíhala od ledna 2004 do června 2004), z níž o tři roky později (v roce 2007) vzniká První škola hry na skotské dudy. V roce 2005 se ke studiu přihlásilo již zájemců patnáct. Stejně jako v roce předchozím i zde někteří zjistili, že časově nedokážou obsáhnout jak návštěvu výuky, tak i pravidelné cvičení, které je pro zvládnutí skotských dud skutečně nezbytné, případně jejich představy o rychlosti zvládnutí nástroje byly velmi zkrácené, a docházku ukončili. I přes to však každým rokem přibývali další nadšenci, kteří se nedali odradit složitostí hry na tento nástroj a nastoupili tak cestu,

na jejímž konci je čekala či čeká vytoužená meta - schopnost hrát na skotské dudy tak, jak se skutečně hrát má.

Skotské dudy se nejen ve světě, ale i v České republice začínají prosazovat i v jiných nežli tradičních dudáckých uskupeních. Jako první v České republice zakomponovala do své sestavy tradiční skotské dudy skupina Czeltic a spojila tak tradiční skotskou hudbu a skotské dudy s rockovou hudbou a melodičkou. Nezůstala však sama. V průběhu let ji následují další skupiny, které se prosadily na české či dokonce evropské scéně a kde jejich členy případně zakladatele tvoří někteří z absolventů První školy hry na skotské dudy. V těchto skupinách se skotské dudy stávají neodmyslitelnou součástí zvuku a samozřejmě i image. Namátkou lze jmenovat například Vojtěcha Kalinu (dudák a spoluzakladatel skupiny Pipes and Pints), Filipa Humla (dudák skupiny Navostro), Michala Straku (dudák a zpěvák skupiny Curlies), Jakuba Kociána (dudák skupiny Claymore) či Karla Klímu (dudák skupiny Claymore).

*Vojtěch Kalina
Pipes and Pints*

V srpnu 2006 uspořádala První škola hry na skotské dudy ve spolupráci s The National Piping Centre v Glasgow (jedna ze dvou nejprestižnějších škol hry na skotské dudy na světě) letní školu za účasti zástupců všech českých „skotských“ dudáckých souborů. Každodenní výuku vedl jeden z nejprestižnějších skotských dudáků na světě, Simon McKerrell.

V září 2008 proběhl v Praze několikadenní dudácký seminář První školy hry na skotské dudy, kde se pod vedením Roberta Wallace, ředitele The College of Piping (druhá ze dvou nejprestižnějších dudáckých škol na světě), zdokonalovalo ve hře na skotské dudy deset zájemců.

V roce 2007 byl Václavem Routem ze žáků a instruktorů První školy

*Letní škola hry na skotské dudy
(pořádáno První školou hra na skotské dudy ve spolupráci s The National Piping Centre, Glasgow)
Praha, Staré purkrabství na Vyšehradě, 2006
Zleva (po směru hodinových ručiček): Simon McKerrell, Libor Hadaš, Jan Tomášek, Jeff Weyers, Martin Berka, David Neckář*

hry na skotské dudy založen další skotský dudácký soubor v České republice - The 1st Czech Pipes and Drums. Soubor se v roce 2009 zúčastnil mezinárodního setkání skotských dudáků (Pipefest) ve švýcarské Basi-leji, několika ročníků festivalu Skotské hry Sychrov a mnoha vystoupení v České republice. V listopadu 2009 až březnu 2010 nahrál svoje první hudební CD s tradiční skotskou dudáckou hudbou.

*1st Czech Pipes and Drums
Zámek Sychrov, duben 2010*

V současné době (2012) na území České republiky existují jednak dva skotské dudácké soubory - The 1st Czech Pipes and Drums a The Rebel Pipers - a několik dalších samostatných dudáků, kteří jednak vystupují pro veřejnost v rámci rozličných hudebních souborů, jednak si hrají jen tak pro radost svoji a svých přátel. A to je vlastně i hlavní cíl této publikace: seznámit s tak nádherným nástrojem, jakým jsou skotské dudy i další případné zájemce a pomoci jim v realizaci jejich snu - naučit je hrát na skotské dudy a tak přinést radost ze hry nejen jim, jako budoucím skotským dudákům, ale i jejich posluchačům.

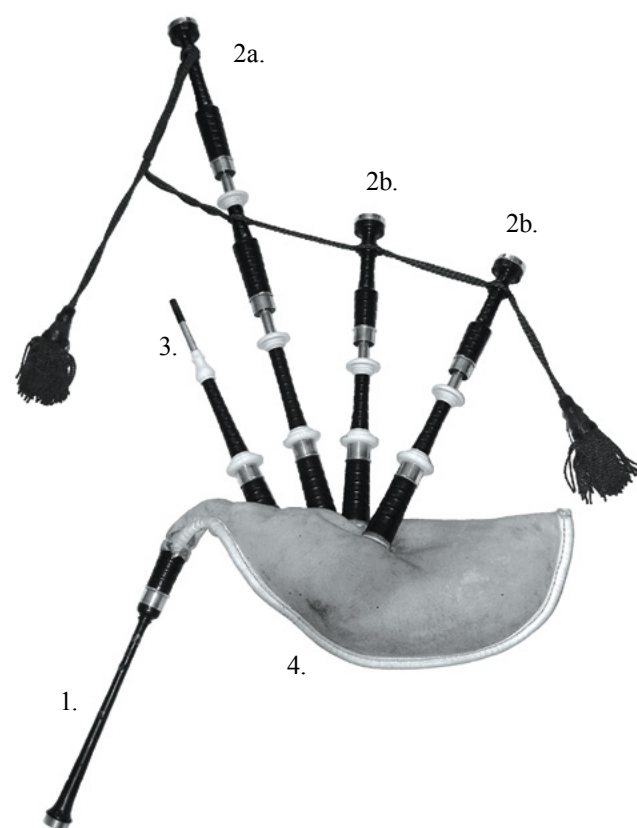
SKOTSKÉ DUDY

ZÁKLADNÍ INFORMACE

*Spojené české dudácké soubory - 1st Czech Pipes and Drums, The Rebel Pipers a William „Chip“ Doehring
Oslavy 10 let skotských dudáků v České republice, Praha, 2009*

SKOTSKÉ DUDY

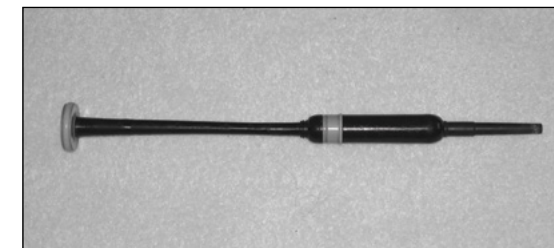
1. Chanter (přednička) – nejdůležitější součást dud - melodická píšťala, na níž se hraje melodie skladby. Vyrábí se jednak ze dřeva (nejčastěji z blackwoodu afrického, ale u levnějších výrobků z dřeva kokosových palm a jiných, levnějších dřev), jednak z plastu (ty jsou nejčastěji pro svoji jednodušší laditelnost používány mnoha dudáckými soubory). Je také nejkřehčí součástí dud. Proto také je podstatně méně dochovaných starých předniček, nežli celých dud, zvláště pak dronů.

2. Drony – harmonické píšťaly (v Čechách nazývané huky, případně borduny) – jedna basová (2a), dvě tenorové (2b), které vydávají onen charakteristický průběžný tón. Basová se skládá ze tří částí, tenorové ze dvou. Jsou-li dudy „nastartovány“, drony se ozvou jako první. Jsou-li správně nastaveny, po tónu při nastartování se následným zvýšením tlaku do správné úrovně ladění zvýší přibližně o půl tónu, zvuk se stane jemnějším a rozezní se přednička. Fyzikální důvody tohoto jevu nebyly dosud plně zdůvodněny, ačkoliv byly velmi podrobně studovány (Cyril M. Harris a spolupracovníci, Sounds of the Highland Bagpipe, Journal of the Acoustical Society of America, 1963).

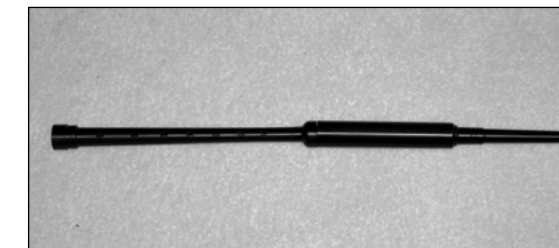
3. Blow Pipe – foukací píšťala, kterou se vhání vzduch do měchu. Na rozdíl od loketních dud, kde k vhánění vzduchu se používá dmýchák, zde se vzduch vhání ústy. Blow Pipe se skládá ze dvou částí – samotné píšťaly a náústku, který se vyrábí v několika délkách. Zatímco píšťala je vyrobena ze stejného materiálu jako drony, náústek je většinou z plastu, případně u dražších dud ze stříbra. V dnešní době je možné koupit blow pipe se změněným profilem a konstrukcí, které nevyžadují takový tlak při nafukování. Je opatřena zpětnou klapkou, která zabraňuje zpětnému úniku vdechnutého vzduchu.

4. Vak – slouží jako zásobník vzduchu, který umožňuje dudákovi bez přerušení hrát i ve chvíli, kdy se nadechuje. Původně vyráběn z jemně vydělané ovčí, oslí či tulení kůže. I sem dnes zasáhla modernizace a tak se pro výrobu vaků používají i moderní materiály, jako například goratex. Dokonce i v konstrukci došlo k mnoha inovacím. Vyrábí se například kožené měchy s vnitřkem z goratexu či neoprénu, opatřené zipem, který umožňuje jednodušší údržbu. Základní podmínkou je, že vak musí udržet vzduch uvnitř a přitom umožnit únik vlhkosti (což u vaků z moderních materiálů není pravidlem. U hráčů, kteří produkují větší množství slin, tak u goratexových či neoprénových měchů dochází ke vztlínání vlhkosti do dronů, což může způsobit praskání jednotlivých dronů. V takovém případě se používají speciální soustavy na udržování stálé vlhkosti. U kožených měchů, které „dýchají“ k takovýmto problémům nedochází. Kožené měchy se též nejvíce používají při soutěžích, neboť pozitivně ovlivňují výsledný zvuk. Kožené vaky je však potřeba udržovat a neustále impregnovat speciální emulzí.

Practice Chanter (cvičná přednička) – nedílná součást života skotského dudáka. Je to nástroj, na němž každý zájemce o hru na skotské dudy začíná první kroky, učí se základní prstoklad a ozdoby. Na něm též později zkouší všechny nové skladby a zdokonaluje či udržuje si techniku hry. Vyrábí se jednak z plastu, jednak ze dřeva. Současně se vyrábí v plné či zkrácené velikosti. Oproti dudám má cylindrické vrtání, nikoliv kónické.

Dřevěná cvičná přednička, cca 60. léta 20. století

Plastová cvičná přednička, David Naill and Co., 2010

Chanter Reed – plátek do předničky. Jedná se o dvojplátek, který se vyrábí z trsti rákosovité (arundo donax), stejně jako plátky pro hoboje či klarinet. Plátky pro předničku jsou velmi podobné plátkům pro hoboje, jsou pouze nepatrně kratší, drobnější a podstatně tvrdší na rozehrání. Vyrábějí se ve třech základních typech podle lehkosti, respektive těžkosti rozehrání (easy, medium, hard). Každý plátek vyžaduje určitý čas k rozehrání, aby dosáhl té správné kvality zvuku. Správný plátek vydá při profouknutí zvuk, jako když vrána zakrákorá. Plátek je velmi náchylný k poškození, je potřeba tudíž se o něj pečlivě starat.

Do cvičných předniček se používají plátky vyrobené z plastu. Jejich zvuk je velmi jemný. Takový plátek je naprosto nevhodný do dudácké předničky. I přesto, že je vyroben z plastu, jeho životnost je omezená a po nějakém čase musí být vyměněn.

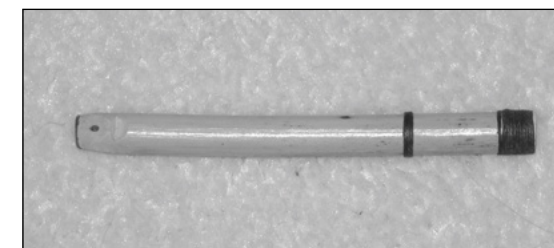

Rákosový plátek do předničky

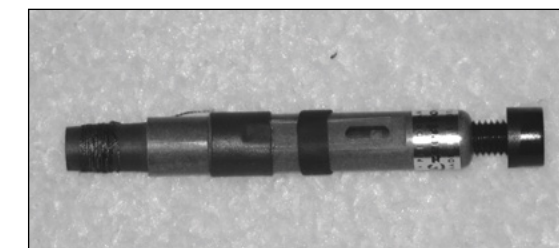

Plátek do cvičné předničky

Drone Reed – plátek do dronů. Plátky jsou buď rákosové nebo moderní dřevěné, plastové či kombinované. V případě rákosových plátků se jedná o velmi jednoduchý typ plátku (jednoplátek) podobný plátku v českých dudách. V případě nejmodernějších plátků se jedná o kombinaci dřeva a kompozitních materiálů. Výhodou moderních plátků je jednodušší laditelnost a větší trvanlivost, nevýhodou více umělý zvuk. U rákosových plátků je potřeba delší doby na ladění, jsou náchylnější na teplotní podmínky a vlhkost vzduchu, na druhé straně však dávají velmi příjemný, zvukově bohatý a hlavně přirozený zvuk.

Rákosový plátek do dron

Moderní plátek Ezee Drone do dronů

SKOTSKÉ DUDY - POUŽÍVANÝ MATERIÁL

Pro kvalitní zvuk nástroje je nezbytným předpokladem kvalitní tvrdé dřevo. Díky tomu je zvuk hlasitý a přitom velmi jasný a čistý. Pro výrobu dud se nejčastěji používá dřevo z blackwoodu afrického, kokosových palm či ebenu. Z nich zdaleka nejčastějším materiálem, jak již bylo zmíněno ve Stručné historii dud, používaným pro výrobu skotských dud, je blackwood africký - grenadilla či mpingo (*dalbergia melanoxylon*). Jedná se o dřevo exotického stromu z řádu Fabales, čeledi Fabaceae rostoucího v Africe od Senegalu na západě po Eritreu na východě či až po Transvaal v Jižní Africe na jihu. Je to vzrůstem relativně středně vysoký strom dorůstající do výšky 4 - 15 m se šedou kůrou a bílými květy. Africký blackwood známý též v dřívějších dobách jako nepravý eben má dřevo tmavě hnědé či šedohnědé s černými pruhy, olejnaté, těžké a tvrdé, které ve vodě jako jedno z mála dřev na světě neplave.

Dřevo je většinou při zpracování nařezáno do malých trámků, které se nechávají velmi zvolna sušit, aby se předešlo případnému vzniku prasklin, jež by dřevo nenávratně poškodily. Zvukové kvality afrického blackwoodu jsou zejména využívány při výrobě dřevěných dechových nástrojů, jako např. skotské dudy, hboj či klarinet.

V dřívějších dobách byl blackwood africký používán jako závaží do kýlů zámořských lodí (je to jedno z velmi mála druhů dřev, která díky své hmotnosti a hustotě ve vodě neplavou, ale ihned klesají ke dnu). Velká Británie jako zámořská a koloniální velmoc, jejíž lodě se velmi často vyráběly ve skotských loděnicích, používala jako závaží právě africký blackwood. Ten se díky tomu z vyřazených lodí, případně z nevyužitých částí dřeva dostával relativně levně na trh ve Skotsku, odkud byl již jen pověstný „krůček“ k tomu, aby jej začali používat i výrobci dechových dřevěných hudebních nástrojů, výrobce skotských dud nevyjímaje.

Pro výrobu levnějších dud se používá méně kvalitní materiál či jiné, levnější druhy dřev, případně plast. Výsledkem je však mnohem chudší a zvukově méně barevný zvuk.

Pro výrobu spojů a ozdob skotských dud se v současné době nejčastěji používá plast či nikl. Plast jednak ve formě imitace slonoviny („nepravá slonovina“, která se snaží zachovat charakter, tj. tvrdost a pevnost přírodní slonoviny) či u levnějších variant v nejobyčejnější průmyslové formě, nikl bývá často ozdobně gravírován. Pro kvalitnější nástroje se vedle pečlivě vybraného dřeva používá na spoje a na ozdoby stříbro. Nejedná se pouze o ozdobnou funkci, ale stříbro může, podle vyjádření některých odborníků, díky svým zvukovým kvalitám i ovlivňovat výsledný zvuk nástroje (jasně rozpoznatelný rozdíl kvality lze slyšet například v případě stříbrného zvonku, jehož zvuk je mnohanásobně libější, nežli zvuk totožného zvonku z jiného materiálu, např. oceli či mědi). Občas se lze setkat u těch nejdražších nástrojů s ozdobami ze zlata. Zde se však již jedná pouze o ozdobnou funkci.

U starších či velmi drahých nástrojů se lze v případě ozdobných zakončení setkat i se slonovinou. Ta je však velmi drahá vzhledem k omezené produkci a praktickému zákazu její distribuce. Občas se v některých případech místo slonoviny používá mamutovina, na níž se zákaz CITES nevztahuje. I zde však platí, že takováto výzdoba je velmi nákladná a mnohanásobně může výslednou cenu nástroje zvýšit.

CVIČNÁ PŘEDNIČKA - VÝBĚR

Jak již bylo na předchozích stránkách napsáno, cvičná přednička (practice chanter) je nedílnou součástí života skotského dudáka. Na ní podniká první krůčky ve svém dudáckém životě, učí se první prstoklady, základní ozdoby, cvičení a následně i všechny skladby, včetně složitějších ozdob. Proto je potřeba jejímu výběru věnovat dostatečný čas. Na trhu se setkáváme s několika druhy cvičných předniček. Od těch nejlevnějších v ceně několika liber, až po ty luxusní, vyrobené z exotického dřeva a zdobené stříbrem v hodnotě stovek liber. Jakou cvičnou předničku však vybrat?

Cvičná přednička plastová

V současné době zřejmě nejrozšířenější varianta. Vyrábí se jednak ve zkrácené délce, jednak v prodloužené délce. Výhodou plastových cvičných předniček je bezesporu jejich cena a bezproblémová údržba - nepotřebují totiž prakticky žádnou údržbu. Jejich cena se pohybuje řádově od cca 25 do cca 60 liber (cca 750 - 1.800 Kč).

Cvičná přednička dřevěná

Většinou se jedná o kvalitnější nástroje, pro jejichž výrobu se nejčastěji používá blackwood (dřevo, jež se používá i na výrobu dud - viz předchozí kapitola). Stejně jako u plastových, i zde se setkáme jak s plnou, tak i zkrácenou délkou. Jejich zvuk je podstatně vyváženější, příjemnější. Na druhé straně se však jedná o podstatně křehčí nástroj, který lze velmi snadno zničit. Proto je třeba pečlivě vybírat, kontrolovat, zda na něm nejsou nějaké praskliny, případně jiné vady a následně je nutno se o cvičnou předničku pečlivě starat - pravidelně ji olejovat, čistit, jinak hrozí její poškození (nejčastější jsou praskliny vzniklé neustálou změnou vlhkosti). Cenově jsou dřevěné cvičné předničky dražší, kdy jejich cena se pohybuje od cca 80 - 100 liber (cca 2.500 - 3.000 Kč) až po stovky liber. V prodejnách suvenýrů se ve Skotsku můžete setkat i s velmi levnými cvičnými předničkami pakistánské provenience (cca 10-20 liber), které však jsou vyrobeny z méně kvalitního a mnohdy nevyzrálého dřeva, což s sebou nese velmi vysoké riziko prasklin, k čemuž také velmi často dochází.

Jak vybrat cvičnou předničku

Při výběru cvičné předničky se zejména zaměřte na její zvuk a celkovou vyváženost, tj. jsou-li jednotlivé tóny v dynamickém souladu (např. jeden z mých žáků si pořídil cvičnou předničku MacCallum, kde je obrovský dynamický skok mezi dvěma nejhlubšími tóny a ostatními tóny). Začátečníka zřejmě také překvapí celkem výrazná citlivost na dech, kdy při sebemenší změně tlaku dochází i ke změně výšky tónu. Postupem doby a pravidelným hraním však každý hráč získá praxi a jeho hra na cvičnou předničku se stává vyváženou.

Při výběru cvičné předničky se také zaměřte na to, jak jsou zpracovány jednotlivé otvory na cvičné předničce. Levnější či starší cvičné předničky mívají jen malé otvory, které jsou pro necvičené prsty velmi málo výrazné. Kvalitnější cvičné předničky mají jednotlivé otvory profrézovány, takže je při prstokladu podstatně lépe cítíte a rychleji se naučíte rozložení jednotlivých otvorů.

Důležitou součástí cvičné předničky je vlastní plátek (reed). Velmi často jsou cvičné předničky osazovány těmi nejlevnějšími plátky, které jsou spojeny gumou. Jejich zvuková kvalita bohužel odpovídá ceně (často při hraní vynechávají, případně propískávají). Doporučuji proto, je-li zakoupená cvičná přednička osazena tímto plátkem, koupit červené (Warnock) či žluté plátky vyráběné tradiční technikou, tj. omotáním nití.

JAK SE STÁT MIZERNÝM DUDÁKEM

Nikdo se asi nechce stát mizerným dudákem. Přesto někteří k tomuto cíli směřují přímo mílovými kroky. Chcete-li je následovat, doporučuji řídit se následujícími radami. Stanou-li se tyto rady vaším „desaterem“ (přestože bodů je patnáct), potom jste na nejlepší cestě úspěšně se začlenit do řad slavné dudácké skupiny Shitty Pipers (pro neznalé jazyka anglického nebudu překládat neb jsem slušně vychován).

1. *Dělej všechno sám.*

Říká se, že dobrého dudáka dělá sedm let a sedm generací (jak vidno, vzhledem k historickému vývoji se u nás dobrého dudáka nadějeme až za několik století). Kašli na to. Učitel ti opravuje chyby, o což vůbec nestojíš. Důležité je nějak hrát. Špatné návyky se přeci časem sami vytráť, tak co se jimi zabývat právě teď. Navíc gracenotes (ozdoby) jsou pouze zbytečné okrasy, které vlastně vůbec nepotřebuješ a zdržují tě od samotné hry.

2. *Cvičnou předničku svírej co možná nejpevněji.*

Jelikož ty nepotřebuješ své prsty zvedat co možná nejrychleji, uchop prsty cvičné předničky co možná nejpevněji. Abys ještě zvýšil účinky, neseď, ale pohybu se s cvičnou předničkou pevně sevřenou v prstech po místnosti. V žádném případě ji neopírej o stůl či kolena. Prsty by se mohly začít pohybovat lehce a o to přeci nestojíš. Budeš-li mít štěstí, získáš syndrom karpálního tunelu, který ti natrvalo znemožní hru na dudy (a obecně na většinu hudebních nástrojů), což je vlastně tvým cílem.

3. *Všechny ozdoby hraj co možná nejrychleji a prsty zvedej co možná nejméně.*

Hraj všechny ozdoby co možná nejrychleji a na nějaké nepřesnosti se neohlížej. Nejsi žádný puntíkář. Ozdoby, které ti nejdou, zašmíruj. Pokud budeš navíc zvedat prsty co nejméně, budou takovéto ozdoby prakticky nerozpoznatelné. A to ti vlastně jde.

4. *Cvič pokud možno co nejméně.*

Cvičit častěji než jednou týdně není hodné tak špičkového dudáka jako jsi ty. Naopak - pro tebe je nejlepší cvičit tak maximálně jednou za měsíc. To poslední, co chceš, je procvičovat prsty. Místo toho je důležitější trávit čas starostmi, které mají s vlastní hrou na skotské dudy pramálo společné, a povídáním o svém excelentním umění ve hře na dudy a o svých úspěších, jichž jsi dosáhl před partou hluchých kamarádů během hraní v místní restauraci, a vyzdvihovat je na světovou úroveň.

5. *Cvič co možná nejkratší dobu.*

Proč se unavovat. Cvičení výdrže je pouze pro padavky, což ty nejsi. Stejně vždy hraješ jen chvilku. A pokud se náhodnou rozhodneš cvičit do umdlení, pamatuj na to, že je potřeba cvičit co možná nejunavenější. Jen tak si hlouběji zafixuješ špatné návyky.

6. *Přeskakuj nudná cvičení.*

Jsi-li takový trouba, že si najdeš učitele, počítej s tím, že tě bude nutit cvičit doublingy, gripy, taorluath, atd. Nuda, nuda a ještě jednou nuda. Na dudy hraješ přece proto, abys byl borec a hvězdou mezi kamarády v místním pohostinství a ne proto, abys cvičil nějaké stupnice či cvičení a snažil se docílit technické vyspělosti.

7. *Zapomeň na cvičnou předničku a hraj rovnou na dudy.*

Cvičná přednička je pouze pro trouby, kteří nedokážou hrát na dudy a to ty nejsi. Ty víš své. Přední světoví dudáci mají ve svém pouzdře na dudy cvičnou předničku přeci pouze pro parádu.

8. *Poříd' si co možná nejjemnější plátek do dud.*

Kvalitní tvrdý plátek je pouze pro hlupáky. Ty moc dobře víš, že takový plátek ti snižuje koncentraci, prsty jsou jako přibité a po chvíli rudneš a potíš se, což snižuje tvůj sexappeal. Na druhé straně pokud rozehráváš nový plátek, nesmíš samozřejmě v žádném případě ucpávat drony. To je pouze pro slabochy.

9. *Hlavně nekoukej na to, jak hraješ.*

První, čeho se musíš vyvarovat, je sledovat případné chyby. Když hraješ, tak hraješ. A ty sám moc dobře víš, že jsi dokonalý. Tak co se zabývat nějakými podružnostmi. Ještě by sis mohl pokazit své přirozené návyky. Nebudeš-li si případných chyb všimnat, vypěstuješ si naopak nějaké naprosto nové (nesprávné) návyky, které tě však neomylně odliší od ostatních dudáků.

10. *Nepoužívej metronom.*

V žádném případě nesmíš při cvičení používat metronom. Narodil ses přeci s absolutně přesnými vnitřními hodinami, které se nezrychlují ani nezpomalují. Tak k čemu nějaký přesný tikot? Ušetříš peníze. A pokud jseš náhodou mimo rytmus, co je ti do toho? Je to tvé vlastní chápání dané melodie a rytmu.

11. *Nehraj před zrcadlem.*

V žádném případě nehraj před zrcadlem. Ještě by sis mohl všimnout, že se např. při hraní hrbíš, tvůj „e“ prst se zvedá málo a chtěl bys to opravit.

12. *Nenahrávej sám sebe.*

Budeš-li se nahrávat, mohl bys slyšet všechny své chyby a ještě by tě to mohlo přivést k tomu, abys je začal opravovat.

13. *Kup si levný nástroj.*

Proč platit 1.000 liber za dudy, když na internetu či v souvenir shopech mají „pravé skotské dudy“ za 150 liber? Pakistánské výrobce dud je zajisté umí udělat stejně kvalitně jako výrobce skotští. A že jsou z nějakého neznámého dřeva, případně jiných materiálů? To by řešil pouze pitomec. Všechny druhy dřeva zní naprosto stejně. A u plastů navíc nehrozí, že by mohly mít přirozený zvuk.

14. *Nelad' drony.*

Správný dudák jako ty zásadně nehledá perfektní souznění dronů. Ladí jenom slaboši. Pokud budeš mít štěstí, hned po prvních tónech ohlušíš posluchače, z nichž mnozí po tvé produkci začnou dudy k smrti nenávidět. A to je přeci tvůj cíl.

15. *Začni svoji kariéru těmi nejtěžšími skladbami.*

Přeci se nebudeš zesměšňovat nějakými lehkými skladbami. Nejsi žádný školáček. Pouze piobaireachd, případně skladby s takovými lahůdkami jako jsou crunluath, „superluath“ a pod. jsou hodny tvého umění.

Osobně pevně doufám, že žádný ze čtenářů této publikace se nerozhodne řídit výše uvedenými radami, ale naopak je bude zcela negovat. Tím docílí, že nebude nikdy řazen mezi členy neblaze proslulé dudácké skupiny Shitty Pipers.

Volně zpracováno podle zahraničních materiálů - Andrew Lenz, Bagpipe Journey

Glenfiddich

SKOTSKÉ
HRY

OD ROKU
2001

ZÁMEK SYCHROV

WWW.SKOTSKEHRY.CZ

SKOTSKÉ DUDY

HUDEBNÍ TEORIE

HUDEBNÍ TEORIE NI(Ě)KOHO NEZABIJE

Na následujících stránkách se seznámíte se základy hudební teorie, s níž se při hře na skotské dudy setkáte. Pro zájemce o hlubší studium doporučuji odborné publikace věnující se této problematice (např. Zenkl Luděk, ABC Hudební nauk, Editio Bärenreiter Praha, 2003; či Grigová Věra, Všeobecná hudební nauka, Alda Olomouc, 2009).

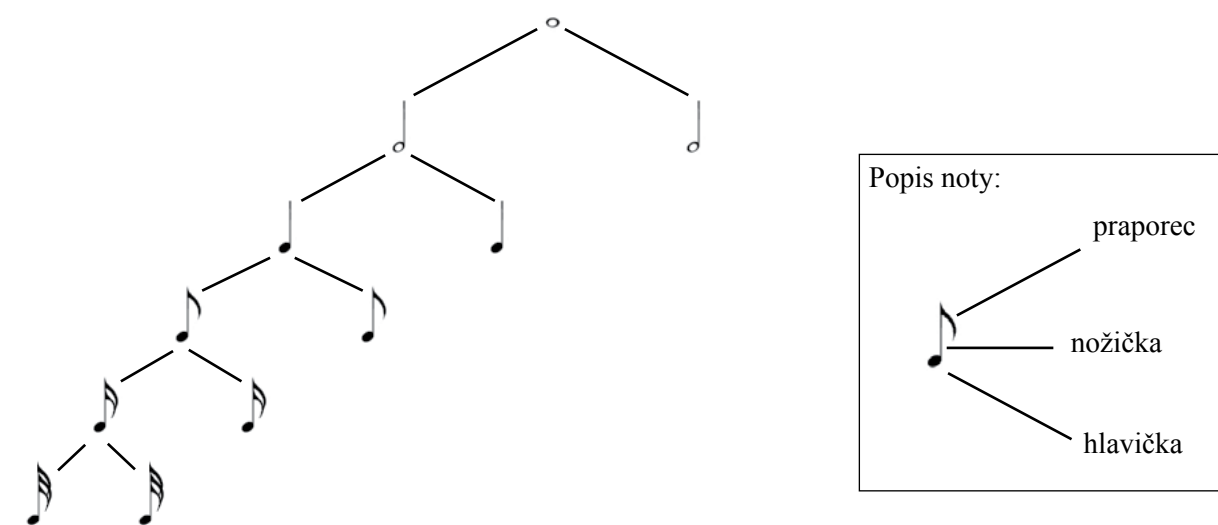
Noty (*The Note*)

Pro zápis tónů a tudíž i melodie slouží noty. Výšku tónu, tj. přesně jaký tón máme hrát, určuje její postavení v notové osnově (o té si řekneme na dalších řádkách). Jejich délku, tj. po jak dlouhý časový úsek máme jednotlivý tón hrát, určuje tvar noty. Aby posluchači byli schopni rozlišovat rytmus během hraní, musí znát jednotlivé typy not. V hudební terminologii se to nazývá délkou noty.

Dle délky rozeznáváme následující noty:

- Nota celá – skládá se ze čtyř dob (v anglické terminologii Semi-breve)
- Nota půlová – skládá se ze dvou dob (v anglické terminologii Minim)
- Nota čtvrtřová – skládá se z jedné doby (v anglické terminologii crotchet - vyslovuj „krotčet“)
- Nota osminová – skládá se z poloviny jedné doby (v anglické terminologii Quaver - vyslovuj „kvívr“)
- Nota šestnáctinová – skládá se ze čtvrtiny jedné doby (v anglické terminologii Semi-quaver)
- Nota dvaatřicetinová – skládá se z osminy jedné doby (v anglické terminologii Demi-semi-quaver)

Na následujícím grafu máte obrazové rozdělení jednotlivých not.

U skotských dud dodržujeme pravidlo, že pro větší přehlednost a srozumitelnost základní noty zapisujeme s nožičkou dolů (vlevo od noty), ozdoby s nožičkou nahoru (vpravo od noty).

Prodlužování not (*Dotted Notes*)

Noty s tečkou prodlužují trvání dané noty o polovinu, tj. například u půlové noty o jednu notu čtvrtřovou, u čtvrtřové o jednu notu osminovou a pod. Velmi často se s nimi setkáte například u strathspey (viz dále), kde se pro střídání a až extrémně pečlivé dodržování délky dlouhých a krátkých not (zejména osminová s tečkou a šestnáctinová) používá výraz tečkovaný rytmus.

Ligatura (*Tied Notes*)

Někdy je zapotřebí prodloužit časovou hodnotu o jinou délku, nežli o polovinu. Pro takový případ využijeme ligaturu, neboli oblouček. Je to oblouček, který spojuje dvě nebo více not stejné výše stejných nebo nestejných časových hodnot v hodnotu jedinou. Při zápisu napíšeme noty potřebných hodnot a stejné výšky a spojíme je obloučkem. Takové noty potom hrajeme jako jednu notu o délce, která je součtem takto spojených not. Ukážeme si to na příkladu:

Trámce (*Beams*)

Následuje-li v notovém zápisu za sebou několik not osminových, případně not s nižší hodnotou, nezapisují se pro větší srozumitelnost jednotlivě s praporcem, ale spojují se tzv. trémcem. V notovém zápisu se tak často setkáte s následující formou formou zápisu:

Jedná se o totožný zápis, jako je tento:

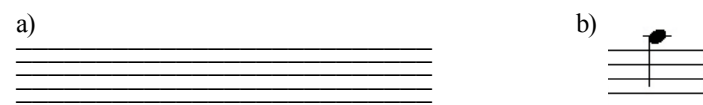

Spojovat lze samozřejmě nejen noty o stejné hodnotě, ale též i noty rozdílných délek, např.:

Stejně tak lze samozřejmě i spojovat noty o rozdílné výšce (a), případně kombinovat noty o nestejně výšce a nestejně délce a spojit je trémcem (b). Při spojování not různé výšky vzestupně či sestupně, zapisujeme trémce šikmo, a to buď nahoru (c) či dolů (d).

Hudební osnova (The Stave)

Základním předpokladem pro zápis not je notová osnova, která se skládá z pěti linek a čtyř mezer (a). Jednotlivé noty píšeme buď na linky nebo do mezer. Pro zápis not ležících mimo osnovu používáme pomocné linky (b).

Houslový klíč (Treble Clef)

Znaménko, které nám určuje jména not a jejich umístění v notové osnově, se nazývá klíč. Píše se vždy na začátku osnovy na každém řádku. Pro zápis dudácké hudby se používá zásadně G klíč (tzv. houslový klíč), který určuje polohu noty g1 (pro dudáky, jak později sami zjistíte, noty Low G). Jeho tvar vychází z velmi archaické formy zápisu písmena velké G. Jak si na zápisu můžete všimnout, obkružuje a končí na druhé lince osnovy, což značí, že právě zde se nachází nota g1 (Low G). G klíč je vhodný pro zápis vysokých tónů, proto se s ním v notaci nejen dudácké hudby, ale hudby obecně setkáváme nejčastěji.

Alterované tóny (zvýšené a snižené tóny - Accidentals)

V hudbě se kromě základních tónů, jež máme zapsány v osnově, setkáváme i s tóny zvýšenými či sniženými o půl-tón (případně i o dva půltóny). Takové tóny nazýváme alterovanými. Zvýšení či snížení hraného tónu se v notovém zápisu značí „křížky“ (zvýšení - a) či „béčky“ (snížení - b). Platnosti křížku či béčka ruší tzv. „odrážka“ (c).

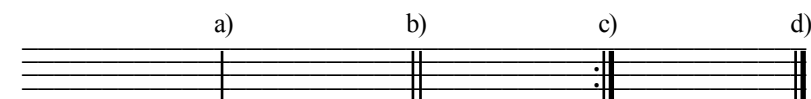

Při hře na skotské dudy se s alterovanými (zvýšenými či sniženými) tóny setkáváme velmi sporadicky. Je to dáno jednak konstrukcí předničky - chanteru (ne všechny předničky dokáží zahrát některé alterované tóny), jednak tradicí a zejména pak vzájemnou disharmonií (nesouladem) alterovaných tónů s pevně naladěnými bordunami (drónami). Navíc i nejkvalitnější předničky dokáží zahrát jen některé alterované tóny, přičemž ne vždy jsou v dokonalém souladu s ostatními tóny. Proto se alterované tóny v dudácké hudbě používají spíše jako určité ozvláštnění, které zvýší napětí dané skladby či jako pomocný tón, který umožní hrát v jiné tónině. Například chci-li hrát místo v základní tónině B dur v tónině As dur, místo tónu D (tón C v dudácké terminologii) musím zahrát alterovaný tón Des (Natural C v dudácké terminologii). S tímto postupem se setkáte například u skladby Kevin's Polka. Alterované tóny se však v dudácké hudbě hrají většinou velmi krátce, aby se tolik neprojevovala disharmonie mezi předničkou a drónami.

Je nutno také podotknout, že konstrukce běžné cvičné předničky (practice chanter) neumožňuje hrát jakékoliv alterované tóny, takže vhodnost jejich použití lze zjistit pouze při hře na samotné skotské dudy, případně na elektrické dudy či předničky (ty navíc umožňují hru v různých tóninách, což klasické skotské dudy neumožňují).

Takty (Bars)

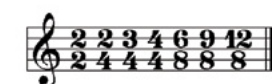
Jednotlivé skladby jsou pro větší přehlednost členěny na kratší úseky, které nazýváme takty. Ty jsou v notové osnově značeny jednoduchými kolmými čarami, které nazýváme taktové čáry (Bars - a). Úsek oddělený dvěma taktovými čarami nazýváme takt. Prvopočátky taktu nalezneme ve středověké hudbě, kde fungoval jako orientační jednotka. Později (v 17. století) se ustálil zápis taktu formou taktové čáry.

- a) jednoduchá taktová čára - odděluje od sebe dva takty;
- b) dvojité taktové čára - odděluje od sebe tu část skladby, kde se mění předznamenání tóniny, takt nebo kde končí část skladby;
- c) repetice - označuje opakování celých částí skladeb; repetice se píše na začátku i na konci opakování úseku; opakuje-li se část skladby od začátku, může se psát repetice pouze na konci opakované části (tj. např. začnete hrát od začátku, až dohrajete k repetici, vrátíte se zpět na začátek a celou právě přehranou část zahrajete znovu a po repetici pokračujete dále;
- d) konečná taktová čára (slabá a silná) - značí konec skladby, případně konec jedné části skladby. Je-li skladba psána ve více osnovách, píše se taktová čára přes všechny osnovy.

Takt se dále člení na doby, což jsou stejně dlouhé časové úseky. Doba je základní časovou jednotkou v hudbě. Některé takty mají doby dvě, jiné tři nebo čtyři doby. Můžeme tak mít takt dvoudobý, třídobý, čtyřdobý, šestidobý, osmidobý, devítidobý, dvanáctidobý atd..

Takty označujeme dvěma číslicemi nad sebou, kde horní číslo označuje počet dob v taktu a dolní číslo hodnotu jednotlivých dob v notách. Např. $\frac{2}{4}$ (dvoučtvrteční takt) znamená, že takt má dvě doby tvořené čtvrtovými notami, $\frac{6}{8}$ (šestiosminový takt) znamená, že takt má šest dob tvořených osminovými notami, $\frac{2}{2}$ (dvoupůlový takt) znamená, že takt má dvě doby tvořené půlovými notami. Takovéto označení se píše hned za klíč a za předznamenání (viz předchozí kapitoly).

Jednotlivé takty samozřejmě mohou obsahovat i noty jiné hodnoty, než která je uvedena spodním číslem, ale výsledný součet musí vždy dávat hodnotu, která je pro daný takt uvedena (např. $\frac{3}{4}$ takt mohou tvořit nejen tři čtvrtové noty, ale též např. čtyři osminové a jedna čtvrtová či jedna půlová a jedna čtvrtová, jedna půlová a dvě osminové, atd. - viz ukázka).

Můžete se také setkat se situací, kdy v průběhu skladby se takty mění (např. z $\frac{6}{8}$ na $\frac{12}{8}$ takt, jak sami uvidíte ve skladbě Ae Fond Kiss). Tyto změny jsou typické zejména pro tradiční lidovou hudbu.

V hudbě obecně se setkáváme se dvěma základními typy taktů dělenými podle jejich dob a to na takty jednoduché a takty složené.

Takty jednoduché (Simple Time)

Jak je již výše napsáno, takt se člení na doby, což jsou stejně dlouhé časové úseky. Základní takty jsou takt dvoudobý a takt třídobý, které mají přízvuk na první době. Ve skotské dudácké hudbě se mezi základní takty počítá i takt čtyřdobý, který je však v obecné hudební teorii vnímán již jako takt složený. Ve skotské dudácké hudbě tak horní číslice značí následující:

2 - v každém taktu jsou dvě doby a takovýto takt se nazývá Simple Duple Time (dvoudobý)

3 - v každém taktu jsou tři doby a takovýto takt se nazývá Simple Triple Time (třídobý). Ve starší době byl třídobý takt vnímán jako dokonalý takt, který odkazoval na Svatou Trojici a označoval se kruhem (O).

4 - v každém taktu jsou čtyři doby a takovýto takt se nazývá Simple Quadruple Time (čtyřdobý). Ve starším značení se můžeme mislo číslic setkat s označením C (nutno podotknout, že se původně jedná o půlkruh a nikoliv písmeno).

Dvoudobý takt je základní takt, který vychází z nejpřirozenějšího lidského pohybu, chůze. V dvoudobém taktu se střídají dvě doby, první přízvukná a druhá nepřívukná.

Třídobý takt se skládá z první doby přízvukné a dvou dob nepřívukných. V evropské hudbě se jedná o takt spíše taneční, ve skotské dudácké hudbě se setkáváme velmi často i se tříčtvrtečními pochody (Retreat March).

Čtyřdobý takt, který je v obecné hudební teorii vnímán jako takt složený, je ve skotské dudácké hudbě počítán ještě mezi takty jednoduché. Skládá se z první doby přízvukné, třetí doby lehce přízvukné a druhé a čtvrté doby nepřívukné.

Takty složené (Compound Time)

V obecné hudební teorii vnímáme takty složené jako spojení dvou a více taktů jednoduchých. Zatímco takty jednoduché mají pouze jeden hlavní přízvuk (vyjma již zmíněného taktu čtyřdobého, který je však v obecné hudební teorii vnímán jako takt složený), takty složené mají jeden přízvuk hlavní a jeden či několik přízvuků vedlejších, které jsou tam, kde by začínal jednoduchý takt.

Nejčastěji se ve skotské dudácké hudbě vyskytují takty šestidobé (zde složený ze dvou třídobých taktů), devítidobé (složený ze tří třídobých taktů) a dvanáctidobé (složený ze čtyř třídobých taktů).

Ve skotské dudácké hudbě je složený takt vnímán spíše jako dvoudobý, třídobý či čtyřdobý, kdy jednu dobu tvoří tři osminové noty, přičemž hlavní přízvuk je na první notě a vedlejší na notě čtvrté (u např. šestiosminového taktu - na rozdíl od tříčtvrtečního taktu, kde hlavní přízvuk je na první osmině a vedlejší přízvuky na třetí a páté osmině). Ve skotské dudácké hudbě tak horní číslice značí následující:

6 - šest osminových not - Compound Duple Time

9- devět osminových not - Compound Triple Time

12 - dvanáct osminových not - Compound Quadruple Time

Tempo

Tempo je rychlost, jakou se daná skladba hraje. K udání tempa se v současné době používá metronom, který udává počet úderů za minutu. Je-li ve skladbě uvedeno: $\text{♩} = 90$, znamená to, že minuta u dané skladby obsahuje 90 čtvrtkových not, neboli dob. Je třeba připomenout, že v případě osminových taktů to samé označení udává, že minuta dané skladby obsahuje 90 dob, tj. 90 skupin tří osminových not.

Předtaktí

Některé skladby mohou začínat neúplným taktem, který se nazývá předtaktím. Může mít rozdílnou délku, nicméně velmi často se jedná o poslední dobu v taktu. U dud se předtaktím často také označuje první pomocná nota při zahájení skladby (velmi často se jedná o notu Low A či E). U skladeb, které začínají předtaktím, je poslední takt často neúplný, kdy je zkrácen o délku předtaktí.

Rozdílná opakování - prima volta, seconda volta

Občas se setkáte s tím, že opakovaná část skladby má podruhé jiný závěr (ať již v rozsahu jedné doby či několika taktů). V takovém případě se druhý závěr vypisuje za repetici. Tyto rozdílné takty se označí svorkou nad opakovanými takty a číslicí, aby bylo poznat, která část se hraje jako první a která jako druhá - tyto jednotlivé úseky se nazývají prima volta - 1. - a seconda volta - 2. . V uvedené ukázce nejdříve zahrajete první čtyři takty, poté se vrátíte na začátek, zahrajete první tři takty a poté takt poslední, uvedený jako seconda volta.

Triola

Jak jste se již dozvěděli, noty dělíme na dvě poloviny (půlovou notu na dvě čtvrtové, čtvrtovou na dvě osminové, atd.). V hudbě se však setkáte i s dělením na tři stejné části. Skupině not, která vznikla dělením jedné noty na tři stejné díly místo dvou, se říká triola. Jedná se o tři noty, které jsou stejné hodnoty jakou by měly noty dvě a které jsou spojeny obloučkem, nad nímž je číslice 3. Tyto tři noty se hrají v délce dvou not, tj. ve čtvrtové notě zahrajeme místo dvou osminových not, osminové noty tři).

Pouliční hudebníci, Glasgow

ROZSAH A LADĚNÍ

Základní tóny hrané na předničce:

Stupnice pro skotské dudy je napsaná se základním tónem A, přičemž aktuální ladění je o cca půltón výše. Naneštěstí u mnoha veřejně publikovaných notových záznamů (zejména starší provenience) je vynecháváno předznamenání, takže běžní hudebníci, kteří nejsou seznámeni se skotskými dudami, mohou získat naprosto odlišnou představu o melodii dané skladby. Jak z výše uvedené stupnice vyplývá, mnoho populárních skladeb prostě na skotské dudy zahrát nelze, případně pouze po jisté úpravě. Nejedná se však pouze o skladby jiné nežli skotské provenience, ale též o skladby skotské. Patří mezi ně i tak populární melodie, jako jsou například Annie Laurie či Loch Lomond.

Dalším problémem je to, že stupnice hraná skotskými dudami, je mnohými vnímána jako nemoderní a jako taková naprosto nevhodná pro současnou hudbu. Zapříčeno je to zejména dvěma aspekty. Prvním z nich je, že sedmý tón je snížený o půltón (jedná se tzv. myxolydickou stupnicí). Z toho plyne, že pokud je melodie hrána v tradiční tónině B dur, sedmý tón zní pro běžného posluchače nepatříčně (místo očekávaného tónu A na dudách zní ve skutečnosti tón As). V tradičních skladbách psaných pro skotské dudy je však As naprosto přirozené, jak časem sami zjistíte. Druhým aspektem, který ovlivňuje zvuk skotských dud, je další zvláštnost ladění. Jedná se totiž o to, že D a G jsou ve skutečnosti o trochu níže, než by odpovídalo zápisu, zatímco Es a As jsou o trochu výše. Z toho plyne, že dva intervaly, které jsou zaznamenány jako půltóny (D-Es a G-As) jsou ve skutečnosti větší a naopak intervaly následující po nich, jsou menší než celý tón. Takováto „stupnice“ je obsažena ve většině tradičních skladeb. Skotské dudy jsou totiž, stejně jako například klavír, laděny v tzv. temperovaném ladění, které umožňuje na dudách každému tónu stupnice vytvořit přirozený akord se základním tónem B. Proto také většina výrobců dud zkouší nové kvalitní předničky tak, že je zasadí do dud a zjišťují tak, zda každý jednotlivý tón ladí s drónami.

Samotné ladění dud i zvuk předničky se v průběhu let měnily. Je nutné poznamenat, že i v samotné Velké Británii mělo v 19. století komorní A kmitočet 450 - 454 Hz a teprve v roce 1896 se ustálilo na 440 Hz. Zejména porovnáme-li předničky z konce 19. století a z 60. let 20. století, včetně předniček vyrobených v letech mezi těmito daty, zjistíme, že zvuk předniček se v průběhu let měnil, stával se jasnějším a ladění se zvyšovalo. Názvy pro jednotlivé tóny na dudách byly vybrány v druhé polovině 19. století a za základní tón byl vybrán tón A. V roce 1954 Seamus MacNeil změřil, že tón „Low A“ u skotských dud měl frekvenci 459 Hz, zatímco komorní A podle tehdy mezinárodně uznávané normy mělo 440 Hz. Z tohoto měření plyne, že v roce 1954 byl základní tón u skotských dud podstatně blíže tónu B, který má 467 Hz, nežli komornímu A. Přesto však trend ve zvyšování ladění předniček pokračoval i nadále, takže je v současnosti u nejnovějších předniček základní tón „Low A“ dokonce výše než 467 Hz (u některých předniček z 90. let 20. století dosahuje dokonce úrovně 472-475 Hz a u některých dokonce extrémních 480 Hz). V současné době se za standardní kmitočet pro tón B považuje 466 Hz, takže ladění skotských dud je podstatně vyšší, než je obecně uznávaný standard. Nicméně v poslední době se ladění opět snižuje k původním historickým hodnotám, neboť takto naladěné předničky mají měkčí zvuk, příjemnější podání a zejména historickou přesnost podání.

Výše i samo ladění skotských dud nebyly v minulosti důležitou otázkou, neboť skotské dudy byly primárně sólovým nástrojem. Na rozdíl od jiných zemí skotští dudáci nehráli běžně dohromady s jinými nástroji. V posledních letech se však ladění dud stává podstatně frekventovanější otázkou. Dudáci totiž kromě tradičních sólových vystoupení, kdy výše ladění jednotlivého nástroje nehraje podstatnou roli, či společných vystoupení s dudáckým souborem, který je tvořen pouze dudami a bubny, začínají hrát i s dalšími nástroji, a to jak tradičními, tak i velmi moderními či exotickými. A zde se již výše ladění stává velmi důležitým faktorem.

Abychom však byli objektivní, musíme zmínit, že i klasické orchestry v posledních cca 40 letech ladění zvyšují. Například německý Bremerhaven Stadtheater Orchestra celkově ladil již v roce 1978 na hodnotu 445 Hz. A to zejména díky hoboistům a fagotistům, kteří, aby získali dle jejich představ „temnější“ tón, používali tvrdší plátky, které však lehce zvýšili ladění nástroje.

Ale zpět ke skotským dudám. Díky neustálému zvyšování ladění, dochází k situaci, že například předničky ze 60. let 20. století prakticky neladí s předničkami z 90. let 20. století. U modernějších předniček je zvuk čistší a celkově teplejší. Naopak u starších předniček je zejména u High G pro piobaireachd zvuk mnohem autentičtější, což se u moderních předniček dohání lehce modifikovaným prstokladem.

Naopak modernější předničky umožňují velmi bohatou škálu tónů, včetně tónů, které nejsou pro skotské dudy zcela obvyklé, což ve větší míře čím dál více využívají moderní dudácké soubory pro sestavení svých soutěžních setů. Díky tomu se na soutěžích v kategorii medley velmi často setkáváme se skladbami, které pro skotské dudy nebyly primárně napsány. Stejně tak se setkáváme v poslední době velmi často se skotskými dudami v moderní hudbě.

Brodie Castle

SKOTSKÁ DUDÁCKÁ HUDBA - ROZDĚLENÍ

Ve Skotsku se dudácká hudba dělí do dvou základních skupin - ceol beag (lehká hudba - vyslovujete kʰjo:l bjœg) a ceol mor (velká hudba vyslovujete kʰjo:l mór) neboli piobaireachd (vyslovujete pi:bra:ch). To, co si většina posluchačů v současnosti vybaví pod pojmem skotská dudácká hudba (pochody, jigy, reely, apod., stejně jako dudácká hudba hraná například v rocku, jazzu, atd.) je právě ceol beag. Nicméně až do počátku 19. století spadala převážná část dudácké hudby do skupiny ceol mor neboli piobaireachd. Budu-li parafrázovat přirovnání Seamuse MacNeilla, zakladatele The College of Piping, rozdíl mezi ceol mor a ceol beag je jako rozdíl mezi Beethovenovou 5. symfonií a skladbou Šla Nanyňka do zelí.

CEOL BEAG

Ceol beag neboli lehká hudba je dnes nejhranějším typem skotské dudácké hudby, a to jak u jednotlivců, tak i u dudáckých souborů, kde tvoří prakticky 100% repertoáru. Její rozkvět nastal počátkem 19. století s rozvojem skotské vojenské dudácké hudby a trvá prakticky po dnes. Zřejmě každý, řekne-li se skotské dudácká hudba, si vybaví takové skladby, jako je např. *Scotland the Brave*, *Amazing Grace* či *Auld Lang Syne*. Ty všechny patří právě do této kategorie. Na následujících řádcích si uvedeme jednotlivé typy ceol beag.

Pochody (Marches)

Pochody jsou zřejmě tím nejznámějším představitelem skotské dudácké hudby. Zatímco v kontinentální hudbě se setkáváme většinou s 2/4, případně 4/4 pochody, skotská dudácká hudba je, co se týká pochodů, mnohem pestřejší. Vedle 2/4 pochodů (jako příklad mohu uvést *The Highland Laddie* či *Black Bear*) a 4/4 pochodů (například již zmiňovaná skladba *Scotland the Brave* či skladba *Rowan Tree*) zde nalezneme i 3/4 pochody ve skotské dudácké hudbě zvané též Retreat Marches (například skladby *The Green Hills of Tyrol* či *Lochanside*), 6/8 pochody (například *Cock of the North* či *Bonny Dundee*) či 9/8 pochody (například *Heights of Dargai* či *Brose and Butter*).

Slow Air

Slow Air jsou typem pomalých, často slavnostních skladeb. Mohou být jak ve 2/4 taktu (slavná pohřební píseň *The Flowers of the Forest*), tak 3/4 taktu (například skladba *Lochaber No More*), 4/4 taktu (například slavná skladba *Auld Lang Syne* napsaná na slova básníka Roberta Burnse), 6/8 taktu (neoficiální skotská hymna *Flowers of Scotland* či skladba *Sky Boat Song*), případně 9/8 taktu (skladba *Cailin Mo Ruinsa*).

Jig

Výraz jig [džig] označuje tanec (a potažmo hudbu k tomuto tanci), který je velmi populární jak ve Skotsku, tak i v Irsku (i když v Irsku podstatně více). Původně se jedná o tanec, který se tančil v 16. století v Anglii (i když v tehdejší době jako 2/4) a který se rozšířil ve Skotsku a Irsku v 17. století. V následujících staletích došlo také ke změně taktu z 2/4 na současný 6/8, případně 9/8 (slip jig). K nejznámějším jigům patří *The Kesh Jig*, *The Jig of Slurs*, *Cork Hill* či *Paddy's Leather Breeches*. Mezi nejznámější slip jigy pravděpodobně patří skladby *Drops of Brandy* a *The Foxhunter*.

Reel

Reel je dalším z irských a skotských tanců. Hudba pro tento tanec je buď ve 2/2, 2/4 nebo 4/4 taktu. Jedná se stejně jako u jigů o rychlý tanec. V reelu je přízvuk na první a třetí době. Mezi nejznámější reely patří *The Clumsy Lover*, *The Devil in the Kitchen*, *Mason's Apron* či *The Piper of Drummond*. Pro lehčí reely složené ze dvou částí si nastavte metronom na 96 - 116 úderů za minutu, pro složitější a soutěžní reely na 80-96 úderů za minutu.

Hornpipe

Hornpipe je populární irský a skotský tanec, jehož počátky lze nalézt v 16. století v Británii. Dle legend jeho rytmus kopíruje houpavou námořnickou chůzi. Komponován je ve 4/4 taktu a ve Skotsku se jedná o rychlejší skladby (na rozdíl od irského hornpipe, kde se v tanci rozlišují dvě varianty - pomalý a rychlý hornpipe). Mezi nejznámější hornpipe patří *The Sailor's Hornpipe*, *The Jolly Beggarman* a *The Circassian Circle*. Pro hornpipe je obvyklé tempo cca 80 - 90 úderů za minutu.

Strathspey

Strathspey je dalším ze skotských tanců, který je komponován ve 4/4 taktu. Rytmus tance je však naprosto odlišný od ostatních typů ceol beag. Na rozdíl od 4/4 reelu či hornpipe se jedná o tanec pomalejší, v „tečko-vaném“ rytmu (viz Prodlužování not). Jedná se o rytmický vzor, kdy se střídají krátká nota s notou delší tak, že dohromady tvoří notu čtvrtovou. V jednom taktu je přízvuk následující: těžká-lehká.střední-lehká. Tento rytmus se nazývá Scotch snap a často se s ním lze setkat například v barokní hudbě. Strathspey doprovází též Highland Dance, velice typický druh skotských tanců, zejména pak *Highland Fling* či *Sword Dance*. U druhého jmenovaného je však rytmus lehce odlišný a tanec samotný končí v reelovém rytmu. Mezi nejznámější strathspey patří *Cabar Feidh*, *The Marquis of Huntly's Highland Fling* a *Monymusk*. Pro strathspey je obvyklé tempo cca 100 - 120 úderů za minutu.

CEOL MOR - PIOBAIREACHD

Piobaireachd je tradiční hudba z oblasti skotské Vysočiny hraná na skotské dudy. Slovo samotné v gaelicu, původní skotské keltštině, znamená „hru na dudy“, nicméně v současnosti je synonymem pro zcela určitý typ skladby která je vnímána jako klasická skotská dudácká hudba. Jedná se o skladby, které ve většině případů reflektovaly důležité události v tehdejší skotské společnosti (úmrtí, uvítání hosta či naopak rozloučení s ním, oslava vítězství, apod.). Piobaireachd se vyvinul z ústní tradice již někdy počátkem 15. století, ale za vrcholné období tvorby piobaireachd lze označit druhou polovinu 16. – první polovinu 18. století (nicméně i v dnešní době vznikají skladby, které jsou psány v tomto stylu). Na rozdíl od evropské hudební tradice, tento styl hudby byl předáván (a v mnoha případech stále je) výhradně ústním podáním prostřednictvím, tzv. canntaireachd - pomocí vlastních solmizačních slabik vycházejících z tehdy převažujícího jazyka na skotské Vysočině, skotské keltštiny, kdy každá slabika zvukomalebně navozuje zvuk a délku jednotlivé noty, případně ozdoby. K prvním zápisům docházelo ještě v průběhu 18. století, nejdříve však pouze foneticky a teprve koncem 18. století i k prvním pokusům o notový zápis. Vzhledem k tomu, že piobaireachd má “volný” případně “neměřitelný” rytmus a svoje vlastní ozdoby, jejichž interpretace se vzájemně liší, došlo pozdějším přepisem do notového zápisu ke vzniku mnoha variant, neboť notový zápis nebyl schopen zachytit variabilitu rytmu a ozdob v dané skladbě. Proto se také dodnes u těch nejpřednějších učitelů piobaireachd vyučuje tradiční metodou, canntaireachd (na rozdíl od dnes mnohem populárnějšího typu skotské hudby, tzv. ceol beag - tj. taneční a pochodové hudby pro skotské dudy, která je předávána již ryze tradiční metodou, tj. notovým zápisem - viz výše).

JAK SE UČIT JEDNOTLIVÉ SKLADBY

V praktické části této učebnice se setkáte s mnoha skladbami, které se budete učit. Na následujících řádcích se vám pokusím ukázat jeden ze způsobů, jak se jednotlivé skladby učit. Není totiž nic horšího, nežli se nadechnout a snažit se přehrát skladbu v kuse a to pokud možno v původním tempu. Jak se budou střídat jednodušší a složitější úseky, budete je hrát tu přesněji, tu méně přesně, tu rychleji, tu pomaleji. Výsledkem bude špatně zvládnutá skladba. Velmi často se setkávám s takto zahranými skladbami, kdy rytmus skladby určují nikoliv napsané noty, ale to, jak se ji daný interpret učil, jak mu co šlo či nešlo.

Každá skladba je ojedinelou kombinací not, rytmu a ozdob. Jak dále zjistíte, každá skladba má jednodušší a složitější části. Každý dudák by se měl snažit tyto části rozlišit, nalézt ony složitější části a těm potom věnovat zvýšenou pozornost. Nejlepší je tyto složitější části samostatně trpělivě procvičovat, a to tak dlouho, dokud vám nepůjdou zahrát stejně lehce jako zbylé části skladby. Díky tomu se každou skladbu naučíte rychleji a snadněji a vyvarujete se obecných a velmi častých chyb.

Jak se tedy skladby učit? Jako příklad si vezmeme například první část skladby *Westering Home*, kterou se budete učit jako jednu z prvních. Před začátkem cvičení si skladbu rozdělte do jednotlivých úseků po jednom či dvou taktech (obrázek 1) a ty cvičte jednotlivě. Rychlost hraní si nastavte tak, abyste ve vybraném tempu zahráli všechny noty a všechny ozdoby, jak jsou napsány. Jakékoliv ukvapené zvyšování rychlosti či snaha o hraní v rychlosti, kterou bezpečně nezvládnete, se vám v budoucnosti vymstí. Nejlépe je se naučit pracovat s metronomem, který přeci jenom dané tempo udrží nejlépe a hlavně nejpřesněji. Bez metronomu velmi často hrozí zrychlování, či naopak zpomalování a celá skladba je pak rytmicky „rozházená“.

Každý úsek cvičte pečlivě a to tak dlouho, dokud jej nezahrajete bezchybně. Jednotlivé úseky cvičte pomalu a přesně! Poté přejděte na další úsek. Dělá-li vám problém třeba jen určitá část jednotlivých úseků, zaměřte se na ni. Hrajte třeba jen daný přechod mezi dvěma notami, který vám dělá problémy. Až jej zvládnete, zkuste zahrát celý úsek s inkriminovanou částí. Pokud vám nejde napojit, zahrajte ji s okolními tóny a postupně rozšiřujte (obrázek 2).

Poté, co zvládnete bezchybně zahrát první dva úseky, spojte je dohromady. Dělá-li vám napojení problém, zaměřte se na úsek přechodu a ten cvičte a postupně přidávejte další tóny (je zbytečné cvičit celé úseky, když vám dělá problém pouze přechod mezi dvěma notami). Postupně takto spojíte celou skladbu. A jakmile celou skladbu zahrajete několikrát po sobě bezchybně, můžete zvýšit tempo. Ale zase jen do té míry, abyste byli schopni skladbu zahrát bezchybně. Hlavně se však vyvarujte zbytečného zvyšování tempa, pokud celou skladbu nezahrajete skutečně správně a bezchybně. Takto se naučíte zahrát každou skladbu tak, jak se zahrát má - správně, rytmicky a čistě.

A nyní několik pravidel, která byste měli dodržovat.

1) Dodržujte tempo

Jak sami později uvidíte, části některých skladeb svádějí ke zpomalování či naopak ke zrychlování (klasickým případem, kdy se setkáte se zpomalováním u mnoha dudáckých souborů, je skladba *When the Battle is Over*, která přímo ke zpomalování svádí). Často ke změně tempa také dochází, jedná-li se o část několika po sobě jdoucích stejně krátkých not rozdělených pouze ozdobami (velmi častým případem jsou např. jiggy, kde se opakují noty stejné hodnoty i výšky; velmi často zde dochází k rytmické nerovnosti jednotlivých not, případně ke zrychlení). Riziko zvláště narůstá, následují-li tyto noty po tečkovaném rytmu. Pořídte si proto „nepřítele“ každého nepřesného hudebníka - metronom - a cvičte s ním. Zpočátku vám to samozřejmě bude přinášet problémy, než si na metronom zvyknete. Ale nedejte se odradit. Jen tak vám tempo každé procvičované skladby „vleze pod kůži“ a budete tak schopni dodržet tempo po celou dobu hraní.

Commandos Memorial

2) Tečkovaný rytmus

Tečkovaný rytmus je střídání krátké a dlouhé noty či naopak (např. pravidelné střídání osminové noty s tečkou a šestnáctinové noty, případně obráceně). Hodně skladeb ve skotské dudácké hudbě má velmi výrazný tečkovaný rytmus (zejména ve strathspey je tečkovaný rytmus výrazně dominantní). Velmi často se setkáváme s tím, kdy jsou noty v tečkovaném rytmu hrány prakticky stejně dlouhé, tj. např. osminová nota s tečkou je hrána výrazně kratší a následující šestnáctinová nota naopak výrazně delší. Výsledkem je potom velmi plochý a nevýrazný rytmus. Ve skotské hudbě však tečkovaný rytmus dodržujeme v jeho až téměř extrémním podání, čímž vynikne kontrast mezi krátkou a dlouhou dobou a hudba získá velmi výrazný rytmus a tolik požadované expresivní podání. Dbejte na to to a pečlivě si to hlídejte.

3) Dodržování délky not před ozdobou

Nejčastější chybou začínajících dudáků je nežádoucí prodlužování či naopak zkracování not před ozdobou, zejména před doublingy, gripy či D Throw. Velmi často totiž při cvičení jednotlivých skladeb ve strachu, aby stihli zahrát ozdobu správně, zkrátí předchozí notu. Později jim to přijde naprosto normální a neuvědomují si, že vlastně hrají nerytmicky. Samozřejmě, že je nutné zahrát ozdobu jasnou a čistou. Na druhé straně však by ozdoba neměla ovlivnit délku předchozí noty. Důležité upozornění - neobětujte správný rytmus a délku jednotlivých not ve prospěch ozdob.

4) Správné umísťování ozdob

Začínající dudáci velmi často předsazují jednotlivé ozdoby. Je to dáno zejména tím, že v době, kdy se jednotlivé ozdoby teprve učí a hrají je tudíž podstatně pomaleji, snaží se hrát skladby rychleji a přitom dodržovat rytmus. Velmi často se tak stává, že např. strike zahrájí dříve než by měli a skladbu tak nechtěně „rozhodí“ a zrychlí. Velmi často se to stává také u ozdoby D Throw, případně Taorluath. Dodržujte proto správnou délku jednotlivých not, zejména těch, které předcházejí ozdobě.

Vysočina poblíž Glencoe

A nyní jsem pro vás shrnul do následujícího desatera základní pravidla pro efektivní cvičení:

- 1) Každý den si vyšetř alespoň jednu hodinu, kterou strávíš cvičením. Bez cvičení nedosáhneš žádných výsledků. Cvičení jen jednou za čas je ztráta času.
- 2) Necvič bezmyšlenkovitě, ale co možná nejefektivněji, tj. nepřehrávej stále dokola to, co umíš, ale cvič problémová místa a to, co ti nejde.
- 3) Máš-li přetrvávající problém s nějakou skladbou, zbytečně se netrap, ale odlož ji a vrať se k ní po nějaké době. Budeš překvapen, jak ti pravděpodobně půjde líp.
- 4) Cvič podle předem připraveného časového plánu. Stanov si reálné cíle a postup, jak se k nim chceš dopracovat. Cvičení by mělo obsahovat nejen vlastní skladby, ale i cvičení, která rozvíjejí, případně upevňují jednotlivé techniky (cvičení s jednotlivými ozdobami, rytmická cvičení, a pod.). Vypracuj si vlastní tabulku, do které si zapisuj plánované cíle během jednotlivých cvičení a jak se ti je podařilo je splnit.
 - a) rozehrání - rozvíjení prstů a jednoduchá cvičení na rozhýbání prstů, starší cvičení, etudy
 - b) rytmická cvičení, postupná cvičení jednotlivých ozdob
 - c) praktická cvičení - nová cvičení, nové etudy, nové skladby
 - d) přednesová cvičení - zkvalitňování přednesu již nacvičených skladeb, zdokonalování rytmiky a přesnosti.
- 5) Zbytečně nic neuspěchej. Cvič pomalu a hlavně přesně. Rychlosti dosáhneš časem a pečlivým cvičením. Rychlost přidávej jen postupně a vždycky zrychli jen o tolik, abys byl schopen skladbu zahrát bezchybně a rytmicky správně.
- 6) Cvič skladbu vždy po částech. Hlavně při chybě nepřehrávej celou skladbu od začátku, což je jen zbytečná ztráta času, ale zaměř se na místo, které ti nejde a to procvičuj.
- 7) Cvičíš-li, věnuj se pouze cvičení a nerozptyluj se jinými podněty (puštěná televize, průběžné vaření, vyřizování e-mailů, a pod.).
- 8) Svoje cvičení si pokud možno nahrávej. Jen zpětným poslechem takovýchto nahrávek jsi schopen jednak poznat chyby, kterých se při cvičení dopouštíš, jednak poznat i případný pokrok, jakého jsi dosáhl.
- 9) Vymýšlej si i vlastní cvičení a vlastní etudy. Tím si rozvíjíš vlastní hudební představivost a později i schopnost případné improvizace.
- 10) Neopomíjej hudební teorii. Jen s její znalostí budeš schopen se domluvit i s ostatními hudebníky. Znalost not a hudebního názvosloví ti ulehčí přípravu i vzájemnou komunikaci.

Následující body sice přímo nesouvisí s cvičením hry na dudy, ale nicméně vám pomohou rozvinout vaše hudební znalosti a schopnosti:

- 11) Rozvíjejte svůj hudební přehled tím, že budete poslouchat nejen úzce zaměřenou skotskou dudáckou hudbu, ale že budete poslouchat i hudbu z jiných oblastí.
- 12) Cvičte si svůj hudební sluch. V dnešní době existuje množství počítačových programů, které vám pomohou zdokonalit si sluch a naučit se rozeznávat jednotlivé tóny a jejich správný kmitočet (např. velmi populární program EarMaster).

UNIKÁTNÍ HISKY KLUB

Jeden z největších whisky klubů v České republice s nabídkou více jak 800 druhů whisky z celého světa.

Zaměřuje se zejména na pořádání pravidelných ochutnávek whisky, z nichž mnohé jsou často z velmi raritních a mnohdy již neexistujících palíren, případně na ochutnávky whisek, které byly lahovány před desítkami let. Velmi populární jsou též pravidelné ochutnávky spojené s párováním rozličných potravin (Whisky&Chocolate, Whisky&Sushi, Whisky&Cheese).

Legerova 26, Praha 2, www.whiskyandkilt.cz

SKOTSKÉ DUDY

PRAKTICKÁ VÝUKA

PRSTOKLAD

Jak již bylo napsáno dříve, skotské dudy patří mezi lidové dechové nástroje. U lidových dechových nástrojů obecně rozeznáváme otevřený prstoklad, zavřený prstoklad a kombinovaný prstoklad. První případ je typický například pro irské píšťaly, kdy pro každý následující vyšší tón se zvedne další prst. Druhý případ je typický například pro české dudy, kdy pro každý tón se zvedá právě jen jeden prst. Třetím případem jsou právě skotské dudy. Pro každý následující tón ve stupnici je zvednut daný prst, přičemž některé nižší tóny se nechávají zakryté případně odkryté.

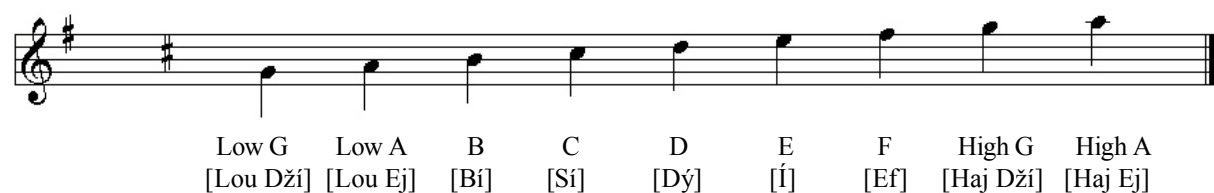
Základní prstoklad, který je dnes obecně přijímán jako optimální, je zobrazen na obrázcích na následujících stránkách 48 - 50.

POSTAVENÍ PRSTŮ:

1. Prsty jsou napříměné (neobepínají cvičnou předničku, tj. nejsou zaháknuty či nejsou ohnuty jako kladívka).
2. Otvory nejsou zakrývány bříšky prstů jako u flétny, ale druhým článkem prstů (nicméně je důležité, aby pro hráče bylo držení co možná nejpohodlnější). Je nutné si uvědomit, že otvory u dudácké předničky jsou podstatně větší než u cvičné předničky.
3. Palec spodní ruky by měl směřovat mezi ukazováček a prostředník. Je-li umístěn výše, stabilita spodní ruky je velmi malá, je-li umístěn níže, velmi snadno dojde ke křeči, případně držení je velmi bolestivé.
4. Malíček horní ruky by měl být pod cvičnou předničkou, nicméně i pozice nad předničkou se akceptuje. Záleží na tom, co je pro hráče příjemnější a pohodlnější.
5. Prsty by neměly jednotlivé otvory zakrývat křečovitě a celkové držení předničky by mělo být uvolněné. Budete-li mít cvičnou předničku ohnutou do luku a odkrvené prsty, je zde zřejmě nějaký problém...
7. Horní ruka je levá, spodní ruka je pravá. Obrácené držení je nevhodné vzhledem k pozdějšímu držení dud, nicméně opět se lze setkat i s takovýmto „zrcadlově“ obráceným držením. Při obráceném držení navíc budete v budoucnu čelit problémům s obrácenou konstrukcí dud, pořízením měchu, při choreografii v dudáckém souboru a pod.
8. Prsty spodní ruky pokládejte na cvičnou předničku od malíčku (otvor zakrývá bříško malíčku spodní ruky). Jen tak zabezpečíte optimální postavení ostatních prstů, abyste při následném použití malíčku nemuseli neustále hýbat spodní rukou.

Názvy not

Při hře na dudy se běžně užívá anglické názvosloví, proto i zde jej budu nadále používat. Pro lepší orientaci uvádím přehled všech základních not, s nimiž se při hře na skotské dudy setkáte. Na následujících stránkách se u každé jednotlivé noty opětovně setkáte i s její notací, prstokladem a samozřejmě názvem.

Pohled ze spodní strany předničky

Pohled z horní strany předničky

Hraní na cvičnou předničku

Před hraním na cvičnou předničku se pohodlně usadte a cvičnou předničku opřete o nohu nebo desku stolu, tak, aby veškerá její váha spočívala na desce nebo na noze. Kromě pohodlnějšího držení tak získáte i přesnější a hlavně kontrolovanější držení samotné předničky. Cvičnou předničku lze také držet pouze v rukou. V takovém případě sice musíte vedle prstokladu ještě navíc řešit držení samotné cvičné předničky, což je vzhledem ke konstrukci skotských dud zbytečné. Nicméně pokud vám to bude takto vyhovovat, držte předničku pouze v rukou (jak například doporučuje škola The College of Piping). Hlavně dbejte, abyste měli rovná záda, nehrbte se, ani nijak nekruťte. Posezení by mělo být co možná nejpohodlnější.

Náústek vložte do úst (opřete jej o střed spodního rtu) a silně a dlouze foukněte. K nafukování používejte pouze plíce a nikoliv tváře (pohled na nafouklou žabu s cvičnou předničkou mezi rty není zrovna povzbuzující). Výdech musí být stálý a natolik dostačující, aby výsledný zvuk byl čistý a vyrovnaný. Neměl by jakkoliv kolísat, ani by se neměly ozývat jakékoliv pazvuky. K dýchání použijte kapacitu celých plic a ne jen horní části. Zpočátku budete zřejmě překvapeni, jak náročné na dech je hraní na cvičnou předničku. Navíc po krátké době vám začne unikat vzduch kolem rtů, jak budou svaly nenavvyklé na hraní povolovat a ochabovat. Pravidelným cvičením však dobu, po jakou budete schopni cvičit, budete neustále prodlužovat.

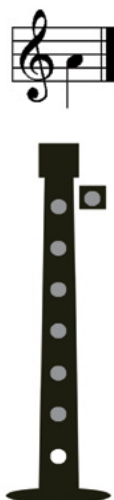
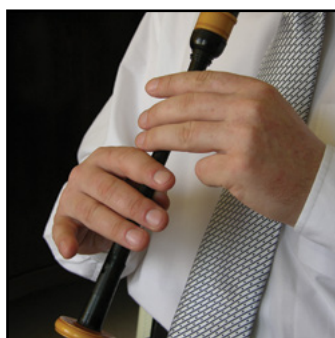
Pro lepší pochopení držení předničky, zejména postavení prstů, doporučuji podívat se na nějaké fotografie případně video záznamy (velmi bohatá je databáze na YouTube) z vystoupení předních světových dudáků (např. Gordon Walker, Gordon Duncan, Roddy McLeod, Robert Wallace, Angus McColl a další).

Low G

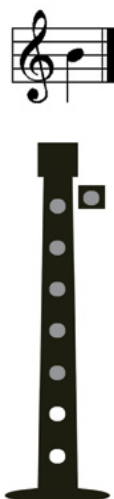
Jako první se naučíte hrát notu Low G. Abyste zahráli tuto notu, musíte zakrýt všechny otvory na cvičné předničce (viz foto a nákres). Zakryjete-li jakýkoliv otvor jen částečně, uniká jím vzduch a výsledný tón není Low G. Je potřeba být velmi pečlivý. Zakryjete-li všechny otvory pečlivě, ozve se plný hluboký tón - Low G.

Low A

Jako další se naučíte hrát notu Low A. Položíte-li na cvičnou předničku prsty jako u předchozí noty, noty Low G, a zvednete malíček spodní ruky, máte přesné postavení prstů pro Low A.

B

Pokud vám nedělá problém hra not Low G a Low A, můžeme přejít k další notě - notě B. Z pozice pro notu Low A zdvihnete prsteníček a máte postavení pro notu B. Myslete na to, že i zdvihnuté prsty je potřeba držet natažené. Pro procvičení této noty si zkuste zahrát několikrát po sobě přechod mezi notami Low A a B, případně Low G a B. Myslete na to, že všechny prsty musíte pokládat či zvedat společně, aby vám neprozněly nepatřičné zvuky či tóny.

A nyní první cvičení:

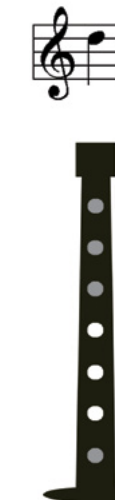
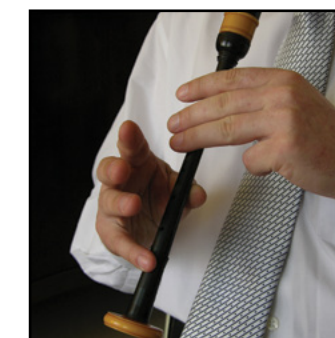

C

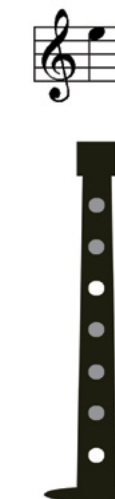
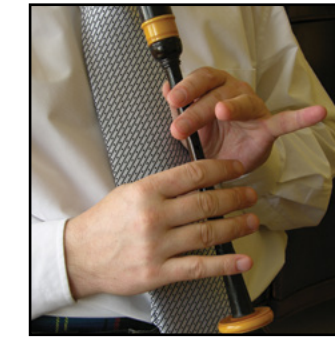
Dokážete-li zahrát první tři noty, je čas na to, naučit se další. Jedná se o notu C. V dřívějších dobách (do konce minulého století) se vzhledem k lehce odlišné konstrukci předničky hrála trochu jinak - zvednutím všech prstů spodní ruky vyjma ukazováku. V dnešní době by však takovýto prstoklad vyprodukoval lehce falešný tón. Proto se hraje tak, že vedle ukazováku spodní ruky je položen i malík spodní ruky - viz obrázek a graf. Dbejte na jeho správné umístění.

D

Další nota, kterou se naučíte, je nota D. Hraje se stejně jako nota C, kdy se však zdvihne ukazováček spodní ruky, takže spodní ruka spočívá na předničce pouze malíčkem (a samozřejmě palcem). Překontrolujte si, zda máte správně přiložený malíček. Pro kontrolu zkuste zahrát střídavě noty D a Low G. Tak nejlépe zjistíte, zda máte malíček přiložen správně.

E

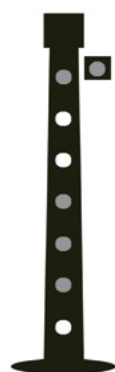

Nyní zapojíme i horní ruku. Položíme prsty jako na Low A a zvedneme prsteníček horní ruky. Dbejte, aby spodní ruka skutečně zakrývala pečlivě všechny tři otvory. Pro kontrolu stačí přiložit prsteník horní ruky, čímž zahrajete Low A. Nezazní-li čistý tón Low A, zkontrolujte postavení prstů spodní ruky a zkuste to znovu.

A nyní další cvičení, tentokrát na procvičení nově naučených not:

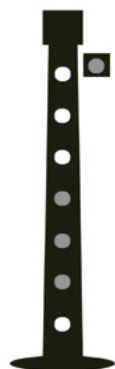

F

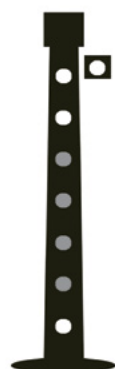
Další nota, kterou se naučíte hrát, je nota F. Položte-li na cvičnou předničku prsty jako u předchozí noty, noty E, a zvednete prostředníček horní ruky, máte přesné postavení prstů pro notu F. Zkuste si zpočátku zahrát střídavě (a velmi pomalu, zbytečně nespěchejte) notu E a F. Snažte se mezi jednotlivými přechody co nejméně nadechovat a hrát plynule. Nadýchněte se a několikrát po sobě zahrajte tento přechod.

HIGH G

Položíte-li na cvičnou předničku prsty jako u předchozí noty, noty F, a zvednete ukazováček horní ruky, máte přesné postavení prstů pro notu High G. Zkuste si zpočátku zahrát střídavě (a velmi pomalu, zbytečně nespěchejte) notu F a High G. Půjde-li vám to dobře, přidejte i notu E, kterou jste se také již naučili.

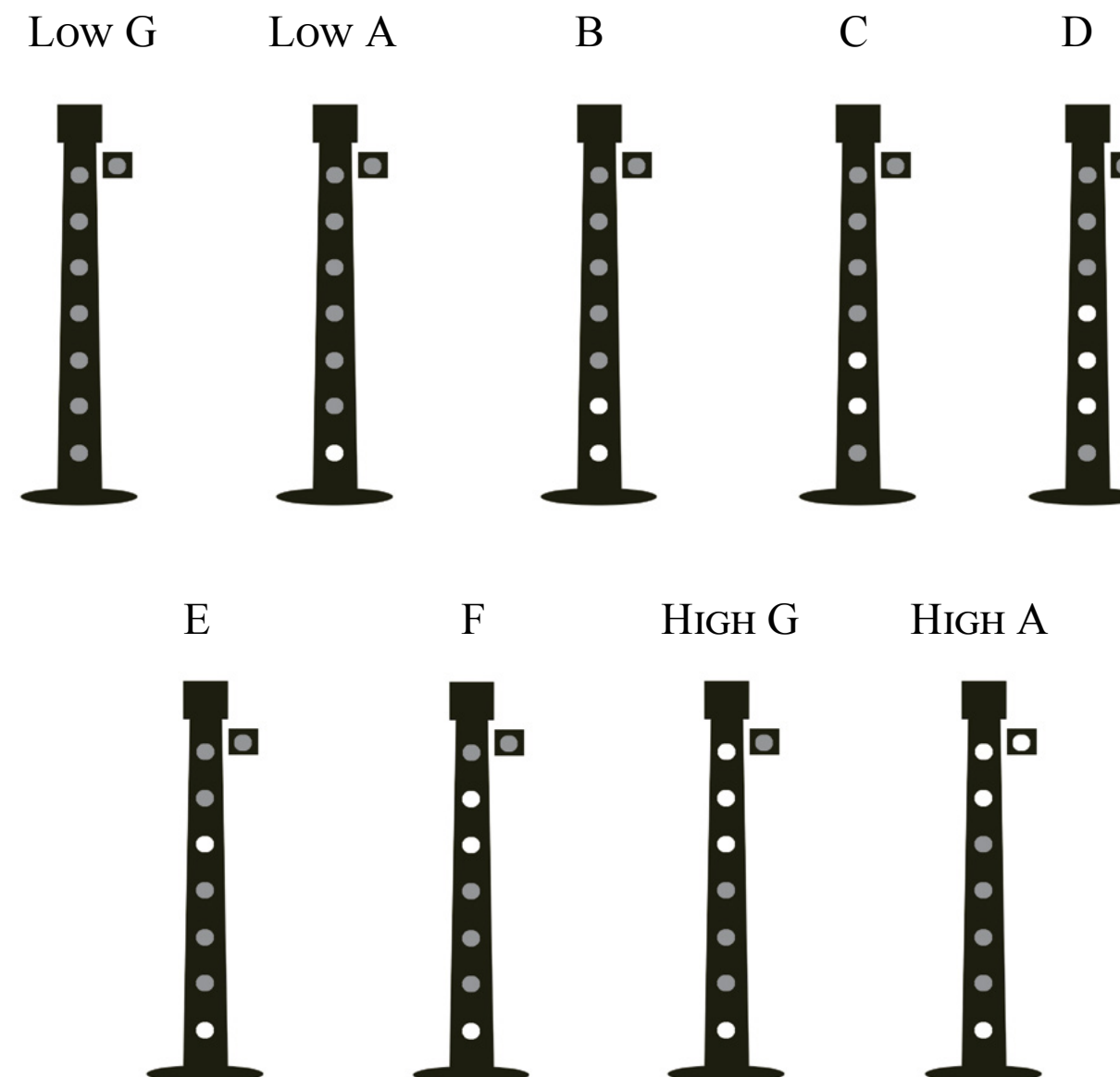
HIGH A

Poslední nota hraná na skotské dudy, kterou se naučíte, je nota High A. Pro její zahrání položíte na cvičnou předničku prsty jako u noty Low A a zvednete palec, ukazovák a prostředník horní ruky. Tak získáte přesné postavení prstů pro notu High A. Pro procvičení si zkuste zahrát střídavě noty High G a High A. Myslete na to, že všechny prsty musíte pokládat či zvedat společně, aby vám tam neprozněly nepatřičné zvuky či tóny.

STUPNICE - CELKOVÉ POSTAVENÍ PRSTŮ

Poznámka: Tmavá kolečka znamenajú otvory zakryté prsty, bílá kolečka znamenajú odkryté otvory

Při cvičení veškerých prstokladů doporučuji cvičit před zrcadlem a sledovat, zda správně pokládáte prsty, zda správně držíte cvičnou předničku, zda nemáte křečovitě prsty, a pod.. Dělá-li vám problém položit prsty správně na jednotlivé otvory, vezměte elektrikářskou pásku a několikrát ji obtočte kolem cvičné předničky pod otvorem, na nějž vám dělá problém se trefit prstem. Obtočením získáte zarážku, která vám umožní lépe se trefit správným prstem na správný otvor, a časem získat automatický návyk postavení prstů. Někteří začátečníci mají takto oblepenou prakticky celou cvičnou předničku.

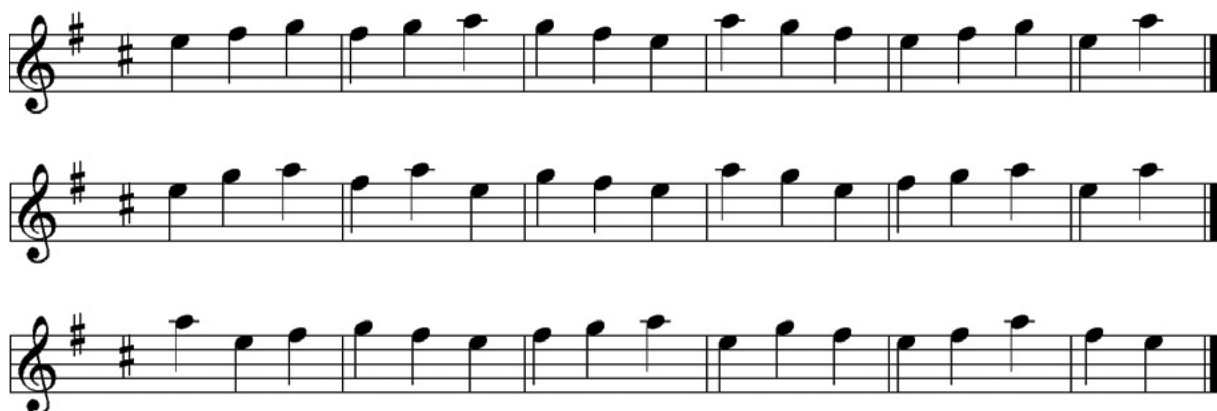
Při následujících cvičení také doporučuji si jednotlivá cvičení nahrávat na jakékoliv audio zařízení (diktafon, počítač, a pod.). Následný poslech vám umožní lépe rozpoznat vlastní chyby a následně se jich vyvarovat.

Dudáci rozlišujú tzv. spodní a horní ruku. Jednoduché rozlišení je takové, že spodní rukou, tj. pravou hrajete spodní tóny, horní rukou, tj. levou hrajete tóny vysoké.

Nejprve si procvičíme spodní ruku:

Při cvičení si dávejte zejména pozor na synchronní zvedání prstů (např. při přechodu z Low G na B, případně C či D nebo z Low A na C či D), aby vám neproznívaly další tóny (např. při přechodu z Low G na B to bývá tón Low A, a pod.). Poté, co toto cvičení bezchybně zvládnete, procvičíme horní ruku.

Opět si dávejte pozor na synchronní zvedání prstů (zejména nejčastější chybou je postupné zvedání prstů při přechodu z E na High G, kdy zazní všechny tóny mezi těmito dvěma tóny).

Na následující stránce jsem pro vás připravil cvičení přechodů mezi pravou a levou rukou. Při přechodu mezi horní a spodní rukou je potřeba přikládat či odtahovat prsty naprosto synchronně. Při nesynchronním pohybu dochází k nejčastější chybě začátečníků – cross noise. Je to nechtěný tón, který zazní při přechodu mezi horní a spodní rukou a opačně (nejčastěji zní jako krátce zahráný tón Low G a vznikne tak, že např. při přechodu z D na E se nejdříve přiloží prsty spodní ruky a teprve poté se zvedne prsteník horní ruky). Těto chyby je potřeba se co nejdůrazněji vyvarovat, neboť její zafixování se v pozdější době velmi těžko odstraňuje.

Často se stává, že začátečník při hraní například noty C či D sice přiloží malíček, ale nezakryje jím otvor. Nejlepší kontrola je ta, že pokud například hrajete přechod z B na C, překontrolujete správnost postavení malíčku tím, že po notě C zahrajete Low G a po něm Low A. Pokud vám nezazní požadované tóny (mezi vaším Low G a Low A nebude rozdíl), malíček není správně přiložen. Opravte postavení prstů a opakuje.

Následující cvičení jsou koncipována tak, že můžete nejdříve procvičovat jednotlivé takty samostatně (opakuje každý takt neustále dokola). Po jejich samostatném zvládnutí můžete jednotlivé takty spojit dohromady a hrát celý řádek a tím cvičit jednotlivé přechody. Pozor na cross noise!

OZDOBY NEBOLI GRACENOTE

Většina dud má dvě společné omezující charakteristiky. První z nich je to, že není možno hrát tišeji či hlasitěji, a druhou to, že zvuk je průběžný, takže není možné zahrát odděleně dva tóny stejné výše tím, že přerušíte přívod vzduchu do předníčky. Nelze totiž jednoduše zahrát jeden tón, přerušit dech (jako například u flétny či trubky), opětovně zahrát tentýž tón a takto rytmizovat skladbu. Oba dva výše uvedené faktory byly u skotských dud překonány tím, co dělá ze skotských dud právě skotské dudy – ozdobami (v angličtině a v dalším textu též gracenotes). Gracenotes jsou velmi krátce zahrané tóny, které jsou umístěny mezi dva tóny regulérní melodie a jsou tak krátké, že, bez ohledu na množství not v gracenote, nemají žádný efekt na délku tónů, mezi něž jsou umístěny, tj. bez ohledu na délku a množství not, melodie se hraje v rytmu, jako by tam gracenotes nebyly. Posluchač vnímá gracenotes spíše jako rytmický klik, a je-li skladba hrána zkušeným dudákem, ani jednotlivé gracenotes prakticky nevnímá. To často svádí nezkušené dudáky či „dudáky“ k vynechávání jednotlivých gracenotes, případně nahrazování složitějších gracenotes těmi jednoduššími (v lepším případě) či k vymýšlení rozličných patvarů (v případě horším).

Jednotlivé „ozdoby“ se rozdělují od těch nejjednodušších, které nazýváme „cut“ a které jsou tvořeny jednou či dvěma notami, až po složitější „gracenotes“, které jsou tvořeny třemi a více notami (např. D throw či Taorluath, o nichž se budeme zmiňovat v dalším textu).

Nejjednodušší gracenote je jediná nota umístěná mezi dvě noty melodie, které tímto rozděluje, a to jak noty stejné, tak i odlišné výšky. V případě gracenotes se také zcela otrocky nedodrzuje pravidlo o prstokladu, zvláště pak u gracenotes hraných horní rukou. A tak například u G gracenote, kterou budete nacvičovat jako první, se namísto všech tří prstů horní ruky (jak by správně měla být zahrána nota High G) zvedne pouze ukazováček horní ruky, u D gracenote se namísto ukazováku, prostředníku a prsteníku (jak by správně měla být zahrána nota D) zvedne pouze ukazováček spodní ruky, atd..

Pro lepší přehlednost při čtení not jsou gracenotes zapisovány jako výrazně menší noty s nožičkou nahoru (na rozdíl od regulérních not, které jsou zapisovány s nožičkou dolů). Tři praporce v tomto případě nenaznačují reálnou hodnotu noty, ale to, že se jedná o skutečně krátce zahranou notu.

Jako první si procvičíte nejběžnější gracenote - G gracenote. Nejdříve si procvičíte G gracenote v případě, kdy rozděluje dva stejné tóny. Zahrajte nejdříve daný tón, potom na velmi krátký okamžik zvedněte ukazováček horní ruky (G gracenote) a opět jej vraťte zpět. Jedná se vlastně o již výše uvedenou rytmizaci melodie, neboť bez gracenote nejsme schopni na dudách rozdělit průběžný tón na několik samostatných tónů. Důležitá informace - při hraní nekouskujte melodii neustálým nadechováním mezi jednotlivými notami, ale hrajte ji pokud možno v kuse. Když už se potřebujete nadýchnout, zásadně to nedělejte před gracenote.

A nyní si procvičíte na jednoduchém cvičení to, co jste se naučili.

Dále se naučíte G gracenote, která rozděluje dvě noty rozdílné výšky. Postup hraní je následující: Zahráte notu Low A a z ní přejdete na notu B, přičemž nežli ji zahráte, na krátký okamžik zvednete ukazovák horní ruky (G gracenote). Důležitá informace - nežli položíte zpět ukazovák horní ruky, musí již být prsty položeny pro notu B, tj. ve chvíli, kdy pokládáte ukazovák horní ruky, zvedáte prsteník spodní ruky. V žádném případě nesmí opětovně zaznít nota Low A a teprve poté nota B! Velmi často se totiž stává, že začátečník nejdříve zahrane notu Low A, poté zahrane rychlou G gracenote na notě Low A (tj. vrátí se zpět na Low A) a teprve poté zahrane notu B. CHYBA!!!

Přechod musí být zahrán takto:

(musí to znít takto)

A nikoliv takto - CHYBA!!!:

Cvičení 1:

Cvičení 2 (zde se setkáte a nacvičíte přechody o více jak jeden interval, tj. o více jak jeden tón):

Cvičení 3 (zde si nacvičíte i jednoduchou rytmizaci):

Další gracenote, kterou se naučíte, je D gracenote. Opět nehrajete plnohodnotný tón D, ale pro jeho zahrání pouze zvednete ukazováček spodní ruky. Nejdříve si procvičíte D gracenote v případě, kdy rozděluje dvě noty stejné výšky. Zahráte danou notu, potom na velmi krátký okamžik zvednete ukazováček spodní ruky (D gracenote) a opět jej vrátíte zpět.

Jako další si procvičíte D gracenote, která rozděluje dvě noty rozdílné výšky. Postup hraní této gracenote je stejný jako u G gracenote rozdělující dvě noty rozdílné výšky (viz předchozí stránka): Zahrajete notu Low A a z ní přejdete na notu B, přičemž nežli ji zahrajete, na krátký okamžik zvednete ukazovák spodní ruky (D gracenote). Důležitá informace - nežli položíte zpět ukazovák spodní ruky, musí již být prsty položeny pro notu B, tj. ve chvíli, kdy pokládáte ukazovák spodní ruky, zvedáte prsteník spodní ruky. V žádném případě nesmí opětovně zaznít nota Low A a teprve poté nota B!

Další základní gracenote, kterou se nyní naučíte, je E gracenote. I zde se samozřejmě nehraje plnohodnotný tón E, ale zvedá se pouze prsteník horní ruky. Nejdříve E gracenote rozdělující dvě noty stejné výšky - zahrajete nejdříve danou notu, potom na velmi krátký okamžik zvednete prsteník horní ruky (E gracenote) a opět jej vrátíte zpět.

Jako další si procvičíte E gracenote, která rozděluje dvě noty rozdílné výšky. Postup hraní této gracenote je stejný jako u G gracenote rozdělující dvě noty rozdílné výšky (viz předchozí stránka): Zahrajete notu Low A a z ní přejdete na notu B, přičemž nežli ji zahrajete, na krátký okamžik zvednete prsteník horní ruky (E gracenote). Důležitá informace - nežli položíte zpět prsteník horní ruky, musí již být prsty položeny pro notu B, tj. ve chvíli, kdy pokládáte prsteník horní ruky, zvedáte prsteník spodní ruky. V žádném případě nesmí opětovně zaznít nota Low A a teprve poté nota B!

A nyní cvičení, v němž si procvičíte střídání jednotlivých naučených gracenote. Věnujte tomuto cvičení pečlivou pozornost, neboť nejen, že si procvičíte již naučené, ale se střídáním gracenotes v pořadí G, D, a E gracenote, se budete setkávat velmi často zejména u jigů, kde tvoří prakticky páteř jejich melodie. Proto i následující cvičení je napsáno v 6/8 taktu. Opět připomínka - veškerá cvičení hrajte pomalu. Až teprve zvládnete vše zahrát bez chyby, zkuste lehce zrychlit tempo. Při zrychlení často dochází k tomu, že se ozdoby nehrají čisté a otevřené, ale velmi zhuštěné, nečitelné a rychlé. Zabraňte tomu! Jen tak budou vaše jigy čisté, jasné a rytmické. Současně dbejte, aby délka všech not byla totožná, tj. abyste nehráli každou notu jinak rychle. Častou začátečnickou chybou bývá, že žák část, která mu jde dobře, zahraje rychleji a naopak u části, která mu nejde, zpomalí. Nastavte proto tempo tak rychlé, abyste zvládli zahrát všechny noty stejně rychle a stejně dlouhé. Doporučuji proto již od počátku používat největšího nepřítele každého hudebníka - metronom - a hrát podle něj.

Pro prozkoušení jednotlivých gracenotes i “v praxi” jsem pro vás napsal následující skladbu - *Fast Mouse Jig* - (více informací o tom, co je jig, naleznete v kapitole Skotská dudácká hudba - rozdělení). V této skladbě si procvičíte všechny dosud naučené gracenotes. Skladbu nejprve cvičte pomalu a po částech a teprve až ji bezchybně zvládnete, přistupte k postupnému zrychlování (viz kapitola Jak se učit jednotlivé skladby). Hlavně dbejte na správné střídání gracenotes, aby se vám nestalo, že zaměníte jednotlivé gracenotes (což je velmi častá chyba, kdy nejčastěji dochází například místo sledu g gracenote - d gracenote - e gracenote k zahrání g gracenote - d gracenote - g gracenote), a na dodržování stejné délky u všech osminových not (velmi hodně dudáků hraje každou jednotlivou notu rozdílně dlouhou a skladba tak ztrácí svůj přirozený rytmus). Těž nezapomínejte na malíček spodní ruky (např. při přechodu z B na D či z E na D, a pod.). Pozor na cross noise! V tomto cvičení se také poprvé setkáváte s repetitivy. Znamená to, že každou část skladby takto označenou při hře zopakujete (v této skladbě to znamená, že po zahrání prvních dvou řádků se vrátíte na začátek a oba řádky opětovně zahrajete a teprve poté přejdete na následující dva řádky, které opět po zahrání opětovně zopakujete (informace o repetitivách naleznete v kapitole Hudební teorie ni(ě)koho nezabije - část Takty).

One O'Clock Gun, Edinburgh (tři děla - smuteční salva při úmrtí královny matky, 2002)

Nyní je čas na další gracenote - High A gracenote. Tato gracenote se také nazývá “palcová” gracenote, neboť k jejímu zahrání se používá palec horní ruky. Jedná se o velmi jednoduchou gracenote, ale je potřeba ji zahrát správně, aby prozněla tak, jak proznít má. Postup hraní této gracenote je následující (například u not F a High G): zahrajete notu F, poté zvednete na krátkou dobu (jedná se přeci jen o gracenote) současně ukazováček a palec horní ruky a poté okamžitě přiložíte palec horní ruky. Stejně to je i z ostatních not. Jen dbejte na to, abyste všechny prsty zvedali současně, aby neproznívaly, byť jen na krátkou chvíli, tóny, které hrány být nemají, ať již se jedná o cross noise nebo o nesynchronní pokládání prstů (viz předchozí kapitoly). Příkladem nesprávného zahrání je, pokud například u výše uvedeného přechodu z F na High G vám nejdříve zazní na krátký okamžik nota High G a teprve poté High A gracenote následovaný notou High G. To je chyba! Také dávejte pozor na správné postavení prstů spodní ruky. Častou chybou je to, že např. po přechodu z B na High G zapomenete přiložit prsteník spodní ruky, případně po přechodu z D či C na High G zapomenete na postavení spodní ruky a zůstanou vám přiloženy pouze malíček, případně ukazováček a malíček. Hrajte proto pomalu a kontrolujte si postavení prstů.

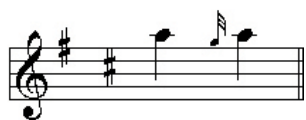
Na dalším cvičení si naopak procvičíte situaci, kdy z High G přecházíte na jiný tón. A opět nezbytná připomínka - dbejte na synchronizaci prstů, aby vám neproznívaly jiné tóny (např. při přechodu z High G na D vám díky nesynchronně položeným prstům může proznít buď E, Low A nebo Low G).

Dalšími gracenotes, které se budete učit, jsou tzv. slurs či strikes. Slurs či strikes znějí spíše jako pauza a jsou proto často využívány pro rytizování skladby.

Jsou dva druhy - hrané v horním a dolním rejstříku. V horním rejstříku se setkáte s následujícími:

High G strike na High A

F strike na High G

E strike na F

Hraní těchto strikes patří k těm jednodušším. V případě High G strike na High A zahrajete notu High A, poté palcem horní ruky přejedete přes otvor na spodní části předničky („otvor High A“), čímž vám na krátký okamžik prozní nota High G. Nezapomeňte - při hraní strike na High A nezvedáte prsteník horní ruky a palcem na otvor neklepete, ale přejedete palcem shora dolů (jako byste jej chtěli palcem lehce pohladit). V případě F strike na High G zahrajete tón High G, poté ukazovákem horní ruky krátce klepnete na první otvor předničky („otvor High G“), čímž vám na krátký okamžik prozní nota F. V případě E strike na F zahrajete notu F, poté prostředníkem horní ruky krátce klepnete na druhý otvor předničky („otvor F“), čímž vám na krátký okamžik prozní nota E.

Strikes v dolním rejstříku jsou hrány naprosto jiným způsobem. Zatímco ke strikes v horním rejstříku stačí k zahrání gracenote klepnutí pouze jedním prstem, u strikes v dolním rejstříku je situace složitější a vyžaduje podstatně více cviku. Zejména u těchto gracenotes je zapotřebí naprostá synchronizace všech prstů. Příkladáte totiž na velmi krátkou dobu více jak jeden prst. Nejčastěji se setkáme s tzv. Low G strike a Low A strike. Abyste Low G strike zahráli například mezi dvěma notami D, musíte naprosto ve stejný okamžik klepnutím zakrýt požadované otvory ukazovákem, prostředníkem a prsteníkem spodní ruky. Pokud prsty nezakryjete otvory synchronně, prozní vám další tón či tóny, které naruší vyznění strikes a jsou vnímány jako chyba (podobně jako u cross noise). Podobný postup je i u dalších níže uvedených strikes. Jak zajisté zjistíte, horní ruka se při následujících čtyřech strikes nehýbá. Jako první si ukážeme příklady Low A strike.

Jako první se naučíte Low A strikes:

Low A strike na High G

Low A strike na F

Low A strike na E

Low A strike na B

Dalším velmi často používaným strikem je Low G strike. Stejně jako u předchozích, i zde musíte prsty přikládat synchronně. Zde jsou příklady jednotlivých strikes.

Low G strike na D

Low G strike na C

Low G strike na B

Low G strike na Low A

Velmi častou chybou u všech výše uvedených strikes je nesynchronní pokládání prstů. Často se setkáte s tím, že například u Low G strike na B místo zahrání postupu B - Low G gracenote - B slyšíte B - Low A - Low G - Low A - B. Je to velmi výrazná chyba, která je také velmi dobře slyšitelná. Dbejte proto na správné pokládání prstů. Jako pomůcka při nacvičování této ozdoby vám možná přijde vhod následující postup: Zahrajte B, poté nejdřív přikládejte malíček spodní ruky, který je automaticky ihned následován prsteníkem spodní ruky. Tímto způsobem oba prsty zakryjí najednou oba otvory. Budete-li na to myslet, nebude pokládat prsty v opačném pořadí, ale synchronně, tj. po B vám zazní tón Low G. Při opětovném zdvihání prstů postupujte v opačném pořadí, tj. nejdříve se snažte zdvihnout prsteník spodní ruky, který automaticky zdvihne i malík. A opět vám prsty otvory odkryjí synchronně a zazní vám naprosto čistý přechod Low G - B. A jen připomínám - oba prsty musí dopadnout či se zdvihnout ve stejném okamžiku.

Další strike, který se naučíte, je C strike na D. Postup hraní - zahrajte tón D, poté krátce klepněte ukazováčkem spodní ruky na otvor D, čímž vám na krátkou dobu prozní tón C. Jedná se opět o velmi jednoduchý strike, ale i zde je potřeba naučit se jej precizně, aby výsledný zvuk byl takový, jaký je vyžadován.

Při hraní strikes se snažte, aby tóny prozněly čistě, ostře, bez vedlejších, nechtěných pazvuků, které vzniknou buď nedokonalým zakrytím otvorů, případně nesynchronním přikládáním prstů (při přechodu mezi notami různé výšky).

Se strikes se často setkáte také při přechodu z jedné noty na jinou. V dalším příkladu jsem vám uvedl nejčastější přechody, s nimiž se setkáte. Pečlivě si je nacvičte a dávejte pozor, abyste hráli jen to, co je uvedeno a neproznívaly vám tam další noty či pazvuky.

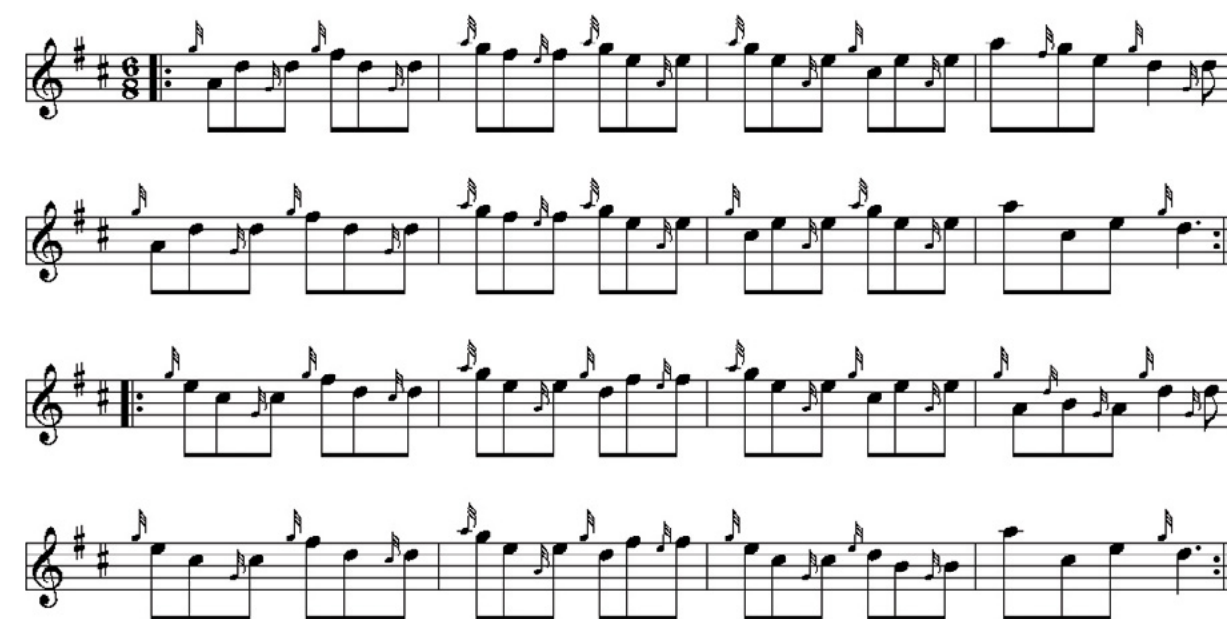
Jako první si procvičíte přechod z B na Low A přes Low G strike. Způsob hraní je následující: nejdříve zahrajte notu B, poté na krátký okamžik zahrajte notu Low G a ihned přejděte na notu Low A. Jako druhý si procvičíte přechod z High A na High G přes F strike. Způsob hraní je následující: nejdříve zahrajte notu High A, poté na krátký okamžik zahrajte notu F a poté ihned přejděte na notu High G. Pro získání jistoty u tohoto striku doporučuji nejdříve si pečlivě nacvičit přechod z High A na F. Je totiž potřeba, abyste naprosto současně přiložili jak ukazovák, tak i palec horní ruky. Teprve až toto zahrajete naprosto bezchybně, přistupte k nacvičování vlastního striku. Jako další si procvičíte přechod z High G na F přes E strike. Způsob hraní je následující: nejdříve zahrajte notu High G, poté na krátký okamžik zahrajte notu E a ihned přejděte na notu F. A na závěr si procvičíte přechod z C na B přes Low G strike. Způsob hraní je následující: nejdříve zahrajte notu C, poté na krátký okamžik zahrajte notu Low G a ihned přejděte na notu B. Podobných přechodů si samozřejmě můžete napsat více a následně si je cvičit. V budoucnu tak potom nebudete mít problém při hraní některých skladeb, neboť své prsty budete dokonale ovládat.

Loch Katrine, Trossachs

Pokud jste pořádně již nacvičili všechny uvedené strikes, je čas na další skladbu. Na skladbě *Sunday Night at Vintage Bar*, k jejíž napsání mne inspirovalo posezení v jedné tradiční skotské hospůdce, si nyní procvičíte většinu strikes, které jste se dosud naučili. Jedná se o jig (více informací o tom, co je jig, naleznete v kapitole *Skotská dudácká hudba - rozdělení*). Skladbu hrajte zpočátku pomalu a velmi pečlivě, případně si svoje pokusy nahrávejte a poté si nahrávku poslechněte. Tak máte šanci odhalit všechny chyby a pro příště se jich vyvarovat. Až tuto skladbu bezpečně zvládnete, můžete postupně zrychlovat. I nadále ale dávejte pozor, abyste všechny noty hráli stejně dlouhé (tj. aby každá osminová nota nebyla o jiné délce) a hlavně hráli strikes čistě a správně, tj. hráli ty, které jsou napsány. Dosti často dochází při hraní například k záměně E strike na F za Low A strike na F (a opačně) a k záměně C strike na D za Low G strike na D (a opačně). Současně dávejte pozor, abyste při strike pokládali prsty synchronně, aby výsledný strike zněl čistě a ostře, bez vložených nežádoucích tónů (např. při přechodu z Low A na D mohou chybně proznít i tóny B a C, a pod.). Dejte si zde i pozor na cross noise, k jejichž zahrání je tu víc než dost příležitostí.

Greyfriars Bobby's Bar, Edinburgh

Samostatným druhem strikes je G strike on D, s nímž se setkáte v mnoha skladbách a který se hraje dvěma způsoby - tzv. otevřený či zavřený G strike on D. Jedná se vlastně o přechod z nějaké noty přes G gracenote na notu D s následným C strike on D (otevřený) či Low G strike on D (zavřený) .

Nejprve se naučíme G strike on D - otevřený způsob. Postup hraní je následující: Zahrajte notu D, poté zahrajte G gracenote na D a vzápětí C strike na D. Obě gracenotes hrajete velmi rychle po sobě, přičemž prostřední nota D je hrána velmi krátce.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Jediná změna je v případě hraní G strike on D z noty High G. Tehdy místo G gracenote zahrajete High A gracenote.

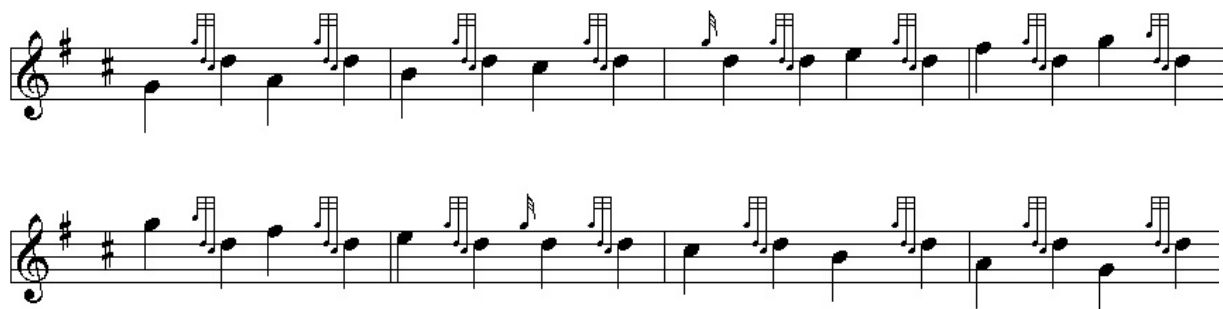
Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

A nyní cvičení, kde si procvičíte otevřený způsob ozdoby G strike on D.

A nyní druhá varianta G strike on D - zavřený způsob. Postup hraní je následující: Zahrajte notu D, poté zahrajte G gracenote na D a vzápětí Low G strike na D. Obě gracenotes hrajete velmi rychle po sobě, přičemž prostřední nota D je hrána velmi krátce. Nezapomeňte, že při hraní Low G gracenote musíte zakrýt všechny otvory najednou, aby prozněl čistý tón Low G bez jakýchkoliv nechtěných mezitónů.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Stejně jako u otevřeného způsobu i zde je jediná změna v případě hraní G strike on D z noty High G. Tehdy místo G gracenote zahrajete High A gracenote.

Takto se hraje:

A takto se zapisuje:

A nyní cvičení, kde si procvičíte zavřený způsob ozdoby G strike on D.

Právě jste probrali oba druhy G strike on D. V následujícím cvičení si můžete procvičit právě naučené. A opět připomínám - celé cvičení hrajte pomalu, soustřeďte se na přesné zahrání všech strikes a samozřejmě nezapomínejte dávat pozor na cross noise a samozřejmě na přesné zahrání všech základních tónů.

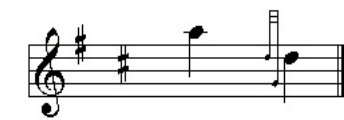

Jak jste si zajisté všimli, při hraní G strike on D se jako první gracenote hraje G gracenote. Jak ale zahrát G strike on D z noty High A? Řešením je tzv. Half Slur či Half Strike. V případě hraní Half Slur se vynechává G gracenote a hrají se jen zbylé dvě gracenotes.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Hraní Strike on D z noty High G jste se naučili na předchozí stránce. Nicméně i zde je možnost hrát jej i druhým způsobem, tj. jako Half Slur.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Při cvičení Half Slur nezapomínejte na správné rytmozování ozdoby. Cvičte nejprve pomalu a teprve postupně přidávejte rychlost. Jen tak docílíte toho, že budete správně hrát procvičované ozdoby.

Kromě G strike on D se setkáte i s dalšími strikes. Je to dáno tím, kterou notou po strike končíte. Je-li to nota C, hrajete G strike on C, který se naučíte jako první. Postup hraní je následující: Zahrajte tón Low A, poté zahrajte G gracenote na C a vzápětí Low G strike na C. Obě gracenotes hrajete velmi rychle po sobě, přičemž prostřední nota C je hrána velmi krátce (přesto však musí zřetelně proznít!). U tohoto striku se hraje pouze zavřený způsob.

Takto se hraje:

Jako další se naučíte G strike on B. Postup hraní je následující: Zahrajte tón Low A, poté zahrajte G gracenote na B a vzápětí Low G strike na B. Obě gracenotes hrajete velmi rychle po sobě, přičemž prostřední nota B je hrána velmi krátce. Nezapomeňte, že při hraní Low G strike na B musíte oba otvory zakrýt současně, aby prozněl čistý tón Low G bez nechtěných mezitónů. Stejně jako u předchozího, i u tohoto striku se hraje pouze zavřený způsob.

Takto se hraje:

A takto se zapisuje:

A takto se zapisuje:

Samozřejmě i u těchto strikes existují varianty hraní s High A gracenote a varianty hraní Half Slurs.

Do této chvíle jste se naučili prakticky všechny jednoduché ozdoby pro skotské dudy. Je proto čas na další skladbu. Jedná se o 6/8 pochod *Westering Home (Eilean Mo Chridhe)*, který jsem pro vás lehce upravil, abyste využili veškeré doposud naučené ozdoby. Nezapomeňte - hrajte POMALU vždy po jednom či dvou taktech a až je zvládnete, teprve poté pokračujte dále. Nastavte si v počátku na metronomu tempo na maximálně 30 úderů za minutu a pečlivě jej dodržujte. Teprve až celou skladbu v tomto tempu zvládnete bez chyby, o něco zrychlete. Ale opět celou skladbu hrajte přesně podle metronomu (více viz kapitola *Jak se učit jednotlivé skladby*). Je to také skladba, kde se poprvé setkáváte s tzv. tečkovaným rytmem (více viz strana 32 - *Prodlužování not*).

Kombinací několika gracenotes vznikají složitější ozdoby. Rozdělujeme je na dva základní typy. Prvním příkladem tvorby složitějších ornamentů je spojování hlubokých a vysokých gracenotes. Takovéto ozdoby nazýváme grip či throw. Jako první se naučíte nejzákladnější throw – Throw on D či D Throw. D Throw je snad nejpoužívanější složitější ozdobou ve skotské dudácké hudbě, se kterou se setkáte prakticky v každé skladbě. Je-li zahrána přesně, prozní všechny tóny tak, že jsou srozumitelné a pro trénované ucho samostatně rozpoznatelné. Přesné zahrání D Throw vyžaduje trpělivost a pravidelné procvičování. V žádném případě se jej nesnažte hrát okamžitě rychle! Procvičujte jej neustále dokola pomalu a přesně. Jen tak se naučíte zahrát jej bezchybně. Až když jej zahrajete naprosto bezchybně z každého tónu, pomalu zrychlujte. A opět cvičte stále dokola ze všech tónů. Až jej opět zahrajete naprosto bezchybně po několika stech opakování z každého tónu, opět zrychlete. A tak stále dokola. Po určité době (týdny, měsíce) najednou nastane okamžik, kdy jej zahrajete tak, jak se zahrát má - plynule a čistě.

D Throw rozeznáváme ve dvou základních variantách - těžší a lehčí. Zatímco první varianta je vhodná pro hraní ceol beag, zejména rychlejších skladeb, kde vyzní její plnost a zvучnost, druhá varianta je vhodná zvláště pro hraní piobaireachd. V každém případě je vhodné vybrat si jeden ze způsobů hraní této ozdoby a ten potom používat. Nicméně je třeba podotknout, že většina kvalitních dudáků zvládá oba tvary, přičemž těžší variantu používá pro rychlé skladby a lehčí pro hraní piobaireachd, případně pomalých skladeb. Osobně doporučuji naučit se nejdříve těžší variantu, která je zvukově hodně barevná a dobře zahráná krásně rozvine tón D, a po čase, až se začnete věnovat piobaireachd, naučit se variantu lehčí.

Těžší varianta - takto se hraje:

A takto se zapisuje:

Při hraní této varianty je zvláště důležité, aby prozněla obě Low G. Postup hraní je následující: Zahrajte notu Low A, potom zahrajte Low G, D gracenote na Low G a poté noty C a D. Hlavně dbejte na správnou rytmitizaci, kdy Low G je stejnoměrně rozděleno D gracenote. Pro kvalitní proznění Low G navrhuji nechat první Low G proznít o trochu déle. Při pozdějším rychlém hraní se samozřejmě rozdíly setrou, ale při nacvičování vás správná rytmitizace naučí, jak nechat výrazně proznít Low G, které této ozdobě dává tolik typický zvuk.

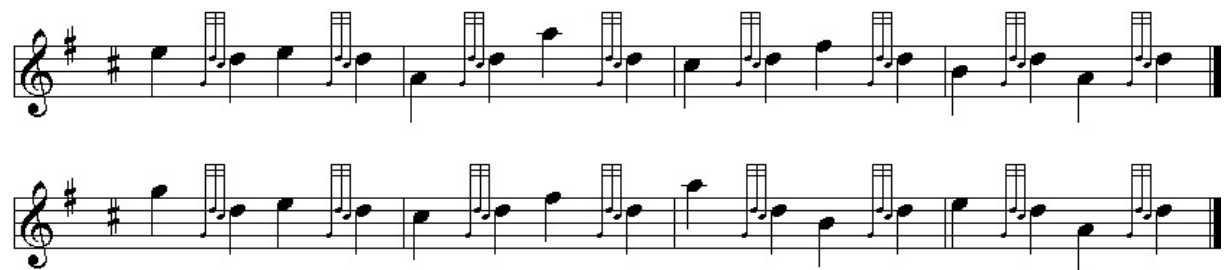
Právě jste se seznámili s jednou z verzí způsobu hraní D Throw. Je to tzv. těžší varianta. A nyní druhá varianta, tzv. lehčí. Všimněte si, že zápis je stejný jako u předchozího způsobu hraní. Nicméně hraní se liší.

A nyní základní cvičení s rozloženým D Throw (myslete na správnou rytmitizaci):

Dále si projdeme cvičení, které obsahuje D Throw. D Throw hrajte rozložené, jak je uvedeno na předchozí stránce. Nespěchejte!!! Při hraní dbejte i na správnou rytmizaci jednotlivých tónů, tak jak bylo uvedeno.

Samostatnou kapitolou je hraní D Throw z noty Low G. Pro rychlé skladby je možné použít oba způsoby, nicméně pro pomalejší skladby se upřednostňuje následující hraní: Low G - D gracenote na C - D.

Takto se hraje:

A takto se to (někdy) zapisuje:

Naučili jste se D Throw - jednu ze nejzákladnějších skotských ozdob, která se vyskytuje prakticky téměř v každé skotské skladbě. Abyste si ji vyzkoušeli „v praxi“, naučíte se velmi slavnou skotskou skladbu - *Scots Wha Hae*. Ta dlouhá léta sloužila jako neoficiální hymna Skotska. V současné době ji sice spíše nahrazují skladby *Scotland the Brave*, *Flowers of Scotland* či *Highland Cathedral*, ale i tak zůstává nadále velmi populární. Při psaní textu k této skladbě v roce 1793 se slavný skotský básník Robert Burns inspiroval fiktivní řečí krále Roberta I. před bitvou u Bannockburnu v roce 1314, v níž si Skoti uhájili svoji nezávislost na Anglii. Jedná se původně o melodii *Hey Tuttie Tatie*, která byla podle legendy hrána právě před touto bitvou a na níž Robert Burns text skládal. Skladbu, která je napsána jako Slow March ve 2/4 taktu, jsem pro vás lehce upravil, aby obsahovala pouze ozdoby, které jste se dosud naučili. Hrajte velmi pečlivě, dbejte, aby zejména D Throw znělo tak, jak má, tj. aby všechny noty v ozdobě byly zřetelné a nesplyvaly jedna s druhou. Hlavně zbytečně nespěchejte. Co nyní uspěcháte, v budoucnu budete velmi obtížně odstraňovat.

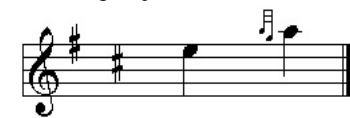

Nežli přistoupíme k dalším skladbám, je potřeba se naučit další ze složitějších ozdob a těmi jsou tzv. doublings. Nejdříve se naučíte následující doublings - Doublings na High A a Doublings na High G. Jako první se naučíte Doublings na High A. Zjednodušíme-li to, jedná se vlastně o High G strike na High A, který jste se již naučili v předchozích lekcích. Postup hraní této ozdoby je následující (například u přechodu z E na High A): zahrajete notu E, poté na velmi krátký okamžik zahrajete notu High A, palcem horní ruky přejedete přes otvor High A (stejně jako u High G strike na High A), čímž na krátkou dobu prozní tón High G. Stejně to je i z ostatních not.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

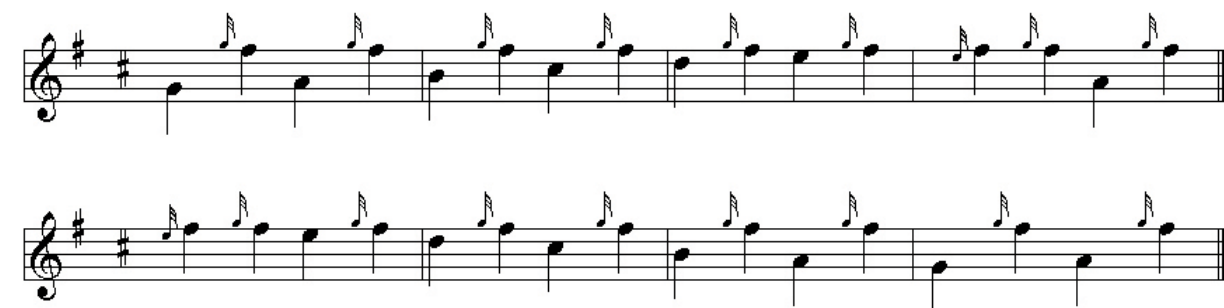

A zde je základní cvičení Doublings na High A ze všech not.

Pro většinu doublings je důležité bezchybné zvládnutí jednotlivých přechodů přes G gracenote, které jste se naučili v prvních lekcích. Proto učení každého doublingu zahájíme cvičením, kde si tyto přechody opět zopakujete.

Jako druhý doubling se naučíte Doublings na High G. Nejdříve si procvičíte první část této ozdoby - přechod z jakékoliv noty na notu F přes G gracenote. Nezapomeňte - hrajte pečlivě, pomalu a přesně. Pokud si nejste jisti, podívejte se zpět do kapitoly, kde jsme probírali přechod přes G gracenote.

Pokud jste pečlivě a bezchybně procvičili všechny přechody v předcházejícím cvičení, je čas na samotné Doublings na High G. Postup hraní této ozdoby je následující (například u přechodu z E na High G): zahrajete notu E, poté přes G gracenote na F a hned na High G. Stejně to je i z ostatních not.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

A nyní krátké cvičení na Doubling na High G ze všech not. Při hraní nezapomínejte na postavení prstů. Velmi často se stává, že například při hraní Doubling na High G z noty Low G hráč zapomíná na malíček spodní ruky, který nechává na otvoru Low G. Podobně to je například při hraní Doubling na High G z noty B, kdy hráč zapomíná přiložit prsteník spodní ruky na otvor Low A. Dbejte na to a vyvarujte se těchto chyb, což platí i pro všechny doublings probírané na následujících stránkách!

Právě jste se naučili další doubling. Neustále mějte na paměti, že je zapotřebí doubling hrát nejdříve velmi pomalu s pečlivým důrazem na správné zahrání všech not. Velmi doporučuji si při hraní doublings nahrávat (PC, diktafon, telefon, a pod.) a potom pečlivě poslechnout nahrané. Jen tím rozpoznáte jednotlivé chyby, kterých se tak můžete nadále vyvarovat.

Další doublings, které se naučíte, jsou doublings na horní ruce - F doubling, E doubling a D doubling.

Jako první vás čeká F doubling. První část této ozdoby jste naučili již při předchozí ozdobě - High G doubling. Jedná se o přechod z jakékoliv noty na notu F přes G gracenote. Proto můžeme přikročit již k samotné ozdobě.

Postup hraní této ozdoby je následující (například u přechodu z E na F): zahrajete notu E, poté přes G gracenote na F a znovu G gracenote na F. Stejně to je i z ostatních not.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

U všech dále probíraných doublings se setkáte s několika výjimkami, kterými jsou jejich hraní z not High A a High G. Nejdříve si probereme způsob hraní z noty High A.

Postup hraní této ozdoby je následující: zahrajete notu High A, poté krátce notu F a přes G gracenote na F. Takovýto doubling se nazývá Half Doubling.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

F doubling z noty High G lze hrát dvěma způsoby - s High A gracenote nebo jako Half Doubling. Half Doubling u F doubling z noty High G se hraje prakticky stejně jako při hraní z noty High A.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Druhou možností, jak zahrát F doubling z noty High G, je doubling s High A gracenote. Postup hraní je následující: zahrajte notu High G, potom přes High A gracenote („palcová“ gracenote) přejděte na notu F a přes G gracenote na notu F.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Během následujícího cvičení si procvičíte hraní F doublings. Hrajte pečlivě a opatrně, zbytečně nespěchejte. Hlavně si dávejte pozor na správné frázování - jedná se o tři stejně dlouhé gracenotes (High G - F - High G), přestože jde o dvě G gracenotes na F, nota F by měla mít stejnou délku jako krajní gracenotes. Často se stává, že začátečník hraje dvě krajní G gracenote na F výrazně kratší (v případě hraní F doubling z noty High G o High A

gracenote a G gracenote a v případě Half Doublings pouze o jeden G gracenote), tj. nota F uprostřed doublingu je delší, nežli obě krajní High G. CHYBA!!! Další upozornění - při cvičení si hlavně dávejte pozor na hraní obou variant F doublings z noty High G. Nezapomeňte, že při hraní první verze používáte High A gracenote („palcovou“) místo tradiční G gracenote. Při hraní F doublings z noty High G nezapomeňte, že se jedná o Half Doubling. A pozor na malíček spodní ruky při hraní z noty Low G (nenechávat na otvoru Low G) a na prsteník při hraní z noty B (nezapomínat přiložit prsteník spodní ruky).

Další doubling, který se naučíte, je E doubling. Nejdříve si, stejně jako u předcházejících doublings, procvičíme první část této ozdoby - přechod z jakékoliv noty na notu E přes G gracenote. Nezapomeňte - hrajte pečlivě, pomalu a přesně. Pokud si nejste jisti, podívejte se zpět do kapitoly, kde jsme probírali přechod přes G gracenote. Jen přesné zvládnutí přechodu přes G gracenote vám umožní zahrát čistý doubling.

Ted' si procvičíte samotné E Doublings. Postup hraní této ozdoby je následující (například u přechodu z Low A na E): zahrajete notu Low A, poté přes G gracenote na E a poté F gracenote na E (F gracenote na E zahrajete tak, že při hraní noty E na krátký okamžik zvednete prostředník horní ruky). Stejně to je i z ostatních not. Pozor na častou chybu - místo F gracenote často začátečníci hrají dvakrát po sobě G gracenote. CHYBA!!!

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

E doubling z noty High A (jedná se o Half Doubling). Postup hraní této ozdoby je proto následující: zahrajete notu High A, poté krátce notu E a přes F gracenote na E.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

E doubling z noty High G lze hrát dvěma způsoby - s High A gracenote nebo jako Half Doubling. Half Doubling u E doubling z noty High G se hraje prakticky stejně jako při hraní z noty High A, pouze místo noty High A zahrajete notu High G.

Takto se to hraje:

Druhou možností, jak zahrát E doubling z noty High G, je doubling s High A gracenote. Postup hraní je následující: zahrajte notu High G, potom přes High A gracenote („palcová“ gracenote) přejděte na notu E a přes F gracenote opět na notu E.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Doufám, že vám nemusím opět připomínat - všechny ozdoby nejdříve pečlivě nacvičte pomalu, se správným frázováním (viz notový záznam pod textem „Takto se to hraje:“). Teprve poté, co ozdobu zvládnete bezchybně z dané noty (Low A, High G a High A), přejděte k následujícím cvičením i z dalších not. A opět - jednotlivá cvičení hrajte velmi pomalu, s pečlivým frázováním a teprve poté, až bezpečně zvládnete ozdoby ze všech not, nepatrně zrychlete. A opět si hlídejte správné frázování. Velmi častou chybou je, že hráč při snaze hrát co nejrychleji, ještě než položí prst u první gracenote, zvedá prst pro další gracenote. Každý tón v doublings včetně gracenotes musí zaznít samostatně! Při hraní též nezapomínejte na postavení prstů spodní ruky (při hraní z C či D mnozí zapomenou přiložit ukazovák, prostředník a prsteník a zvednout malíček, či při hraní z noty B, kdy zapomenou přiložit prsteník spodní ruky (otvor Low A) .

A nyní cvičení během něhož si procvičíte hraní E doublings. Hrajte pečlivě a opatrně, zbytečně nespěchejte. Hlavně si dávejte pozor, abyste se nedopouštěli nejčastější chyby - nesprávného frázování - jedná se totiž o tři stejné noty (High G - E - F), kdy G gracenote na E a F gracenote na E, jsou stejně dlouhé jako nota E uprostřed doublingu (viz vysvětlení u F doublings).

A nyní vás čeká další skladba - *The Bonnie Lass of Fyvie*. Jedná se o velmi známý pochod, který je napsán jako 4/4 March (4/4 pochod - více informací naleznete v kapitole *Skotská dudácká hudba - rozdělení*). Setkáte se v něm s prakticky všemi doposud naučenými ozdobami. Skladbu hrajte pečlivě a hlavně nespěchejte. Rozdělte si ji do jednotlivých úseků a ty opakujte, dokud je nezahrajete bezchybně. Zejména si dávejte pozor na správné zahrání ozdoby D Throw, kde musí všechny jednotlivé tóny zřetelně zaznít. Teprve poté přistupte ke cvičení dalšího úseku. Nastavte si v počátku na metronomu tempo na maximálně 30 úderů za minutu a pečlivě jej dodržujte. Teprve až celou skladbu v tomto tempu zvládnete bez chyby, o něco zrychlete. Ale opět celou skladbu hrajte podle metronomu (více viz kapitola *Jak se učit jednotlivé skladby*). První takt, který v této skladbě vidíte, se nazývá předtaktí a nemusí obsahovat všechny doby, které předznamenání označuje (viz *Hudební teorie ni(ě)koho nezabíje*).

Další doubling, který se naučíte, je D doubling. Nejdříve si, stejně jako u předcházejících doublings, procvičíme první část této ozdoby - přechod z jakékoliv noty na notu D přes G gracenote. Nezapomeňte - hrajte pečlivě, pomalu a přesně. Pokud si nejste jisti, podívejte se zpět do kapitoly, kde jsme probírali přechod přes G gracenote. Jen přesné zvládnutí přechodu přes G gracenote vám umožní zahrát čistý doubling.

Pokud jste pečlivě a bezchybně procvičili všechny přechody v předcházejícím cvičení, je čas na samotné D Doublings. Postup hraní této ozdoby je následující (například u přechodu z Low A na D): zahráte notu Low A, poté přes G gracenote na D a poté E gracenote na D. Nezapomeňte, že je důležité, aby byly všechny gracenote zahrány samostatně, aby se nepřekrývaly, což je velmi častou chybou u mnoha začátečníků při hraní doublings (tj. při snaze zahrát rychle např. D doubling zvedne E prst dříve, nežli je položen High G prst, čímž nezazní prostřední nota D, ale jen noty High G a E). Stejně to je i z ostatních not.

Takto se to hraje:

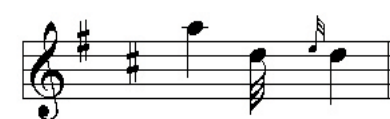
A takto se to zapisuje:

Stejně jako u předchozího doublingu i zde se setkáte s několika výjimkami, kterými je jeho hraní z not High A a High G. Nejdříve si probereme způsob hraní z noty High A.

Jedná se o Half Doubling. Postup hraní této ozdoby je proto následující: zahráte notu High A, poté krátce notu D a přes E gracenote na D.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

D doubling z noty High G lze hrát dvěma způsoby - s High A gracenote nebo jako Half Doubling. Half Doubling u D doubling z noty High G se hraje prakticky stejně jako při hraní z noty High A, pouze místo noty High A zahráte notu High G.

Takto se to hraje:

Druhou možností, jak zahrát D doubling z noty High G, je doubling s High A gracenote. Postup hraní je následující: zahrajte notu High G, potom přes High A gracenote („palcová“ gracenote) přejděte na notu D a přes E gracenote opět na notu D.

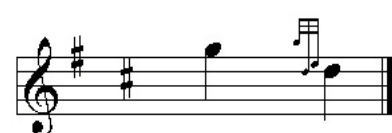
Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

A takto se to zapisuje:

Všechny ozdoby nejdříve pečlivě nacvičte pomalu, se správným frázováním (viz notový záznam pod textem „Takto se to hraje:“). Teprve poté, co ozdobu zvládnete bezchybně z dané noty (Low A, High G a High A), přejděte k následujícím cvičením i z dalších not. Jednotlivá cvičení hrajte nejprve velmi pomalu, s pečlivým frázováním a teprve poté, až bezpečně zvládnete ozdoby ze všech not, nepatrně zrychlete. A opět si hlídejte správné frázování. Velmi častou chybou je, že hráč při snaze hrát co nejrychleji, ještě než položí prst u první gracenote, zvedá prst pro další gracenote. Každý tón v doublings včetně gracenotes musí zaznít samostatně! Jen ještě jedno upozornění - nezapomeňte na malíček spodní ruky při přechodu z Low A na D. Jedná se o velmi častou chybu, kdy začátečník nechá malíček spodní ruky vztyčený a při hraní noty D nezakryje otvor Low G.

A nyní cvičení během něhož si procvičíte hraní D doublings. Hrajte pečlivě a opatrně. zbytečně nespěchejte. Hlavně si dávejte pozor, abyste se nedopouštěli nejčastější chyby - nesprávného frázování - jedná se totiž o tři stejné noty (High G - D - E), kdy G gracenote na D a E gracenote na D, jsou stejně dlouhé jako nota D uprostřed doublingu (podobné jako vysvětlení u F doublings).

V následujícím cvičení si procvičíte některé z ozdob, které jste se doposud naučili. A opět tradiční upozornění - hrajte pomalu a hlavně pečlivě všechny ozdoby.

Do této chvíle jste se, pokud jste dodržovali všechny pokyny a hlavně nespěchali, naučili všechny jednoduché ozdoby (gracenotes, strikes) i ozdoby složitější, jako jsou D Throw a doublings hrané na horní ruce. Díky těmto ozdobám již umíte i několik skladeb (ať jednodušších, tak složitějších). Nicméně i nadále pečlivě procvičujte

všechna předchozí cvičení, abyste se udržovali na stejné či spíše vyšší úrovni (i špičkový sportovec musí pravidelně cvičit, aby se udržel ve formě). Cvičte pečlivě a hlavně přesně. Zbytečně nespěchejte a kontrolujte, zda vše hrajete správně (nejlépe tím, že si cvičení budete nahrávat a zpětně poslouchat). Jen tak zabráníte zafixování nesprávných návyků, jejichž odstranění by vám trvalo skutečně velmi dlouho.

Naučili jste se několik nových ozdob, takže je čas na další skladbu. Ta, kterou se teď naučíte, se jmenuje *The Land of My Youth*. Je napsána jako Retreat March v 3/4 taktu (více viz kapitola *Skotská dudácká hudba - rozdělení*). Ve skladbě se setkáte s většinou ozdob, které jste se dosud naučili. Hrajte je pečlivě a hlavně “čitelně” (tj. tak, aby byly sluchově rozpoznatelné jednotlivé tóny v každé ozdobě). Zejména si dávejte pozor na přechod z horní ruky na notu D, kdy hráči velmi často zapomínají přiložit malík spodní ruky. Nastavte si v počátku na metronomu tempo na maximálně 30 úderů za minutu a pečlivě jej dodržujte. Teprve až celou skladbu v tomto tempu zvládnete bez chyby, o něco zrychlete. Ale opět celou skladbu hrajte podle metronomu (více viz kapitola *Jak se učit jednotlivé skladby*). Reálná rychlost, ve které se tato skladba hraje, je 90 úderů za minutu (tj. v každém taktu zazní metronom třikrát). Pozor na cross noise!

Eilean Donan Castle

BURNS NIGHT PRAGUE

Na následujících stránkách se naučíte doublings hrané na spodní ruce. Jednotlivá následující cvičení procvičujte pečlivě a hlavně přesně. Zbytečně nespěchejte, každou ozdobu hrajte několikrát, kontrolujte, zda ji hrajete správně (nejlépe tím, že si cvičení budete nahrávat a zpětně poslouchat). Jen tak zabráníte zafixování nesprávných návyků, jejichž odstranění by vám trvalo skutečně dlouho a vyžadovalo velmi pečlivé cvičení.

První doubling hraný na spodní ruce, který se naučíte, je C doubling. Nejdříve si, stejně jako u předcházejících doublings, procvičíme první část této ozdoby - přechod z jakékoliv noty na notu C přes G gracenote. Nezapomeňte - hrajte pečlivě, pomalu a přesně. Pokud si nejste jisti, podívejte se zpět do kapitoly, kde jsme probírali přechod přes G gracenote. Jen přesné zvládnutí přechodu přes G gracenote vám umožní zahrát čistý doubling.

Pokud jste pečlivě a bezchybně procvičili všechny přechody v předcházejícím cvičení, je čas na samotné C Doublings. Postup hraní této ozdoby je následující (například u přechodu z Low A na C): zahrajete notu Low A, poté přes G gracenote na C a poté D gracenote na C. Stejně to je i z ostatních not.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

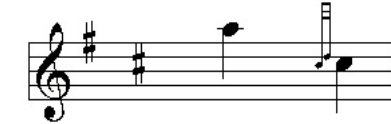
Stejně jako u předchozího doublingu i zde se setkáte s několika výjimkami, kterými je jeho hraní z not High A a High G. Nejdříve si probereme způsob hraní z noty High A.

Jedná se o Half Doubling. Postup hraní této ozdoby je proto následující: zahrajete notu High A, poté krátce notu C a přes D gracenote na C.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

C doubling z noty High G lze hrát dvěma způsoby - s High A gracenote nebo jako Half Doubling. Half Doubling u C doubling z noty High G se hraje prakticky stejně jako při hraní z noty High A, pouze místo noty High A zahrajete notu High G.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

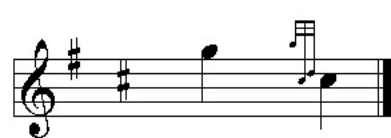

Druhou možností, jak zahrát C doubling z noty High G, je doubling s High A gracenote. Postup hraní je následující: zahrajte notu High G, potom přes High A gracenote („palcová“ gracenote) přejděte na notu C a přes D gracenote opět na notu C.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Tímto jste se naučili všechny základní možnosti hraní ozdoby C doubling. Pro jistotu však opět připomínám - všechny ozdoby nejdříve pečlivě nacvičte pomalu, se správným frázováním (viz notový záznam pod textem „Takto se to hraje:“). Teprve poté, co ozdobu zvládnete bezchybně z daných not uvedených v předchozích ukázkách (Low A, High G a High A), přejděte k následujícímu cvičení přechodů i z dalších not, které je pod tímto odstavcem. Jen ještě jedno upozornění - při cvičení jednotlivých přechodů nezapomínejte na malíček spodní ruky při přechodu z Low A na C. Jedná se o velmi častou chybu, kdy začátečník nechá malíček spodní ruky vztyčený a při hraní noty C nezakryje otvor Low G. Pečlivě prsty proto kontrolujte.

A opět - jednotlivá cvičení hrajte nejprve velmi pomalu, s pečlivým frázováním (doporučuji si jednotlivá cvičení nahrávat a poté si je poslechnout a sledovat, kde nejčastěji děláte chyby a na jejich opravu se zaměřit) a teprve poté, až bezpečně zvládnete ozdoby ze všech not, nepatrně zrychlete. A opět si hlídejte správné frázování. Velmi častou chybou je, že hráč při snaze hrát co nejrychleji, ještě než položí prst u prvního gracenote, zvedá prst pro další gracenote. Při hraní též nezapomínejte na postavení prstů. A nyní cvičení během něhož si procvičíte hraní C doublings. Hrajte pečlivě a opatrně. zbytečně nespěchejte. Hlavně si dávejte pozor, abyste se nedopouštěli nejčastější chyby - nesprávného frázování - jedná se totiž o tři stejně dlouhé noty (High G - C - D), kdy G gracenote na C a D gracenote na C, jsou stejně dlouhé jako nota C uprostřed doublingu (podobné jako vysvětlení u F doublings).

Další doubling hraný na spodní ruce, který se naučíte, je B doubling. Nejdříve si, stejně jako u předcházejících doublingů, procvičíme první část této ozdoby - přechod z jakékoliv noty na notu B přes G gracenote. Nezapomeňte - hrajte pečlivě, pomalu a přesně. Pokud si nejste jisti, podívejte se zpět do kapitoly, kde jsme probírali přechod přes G gracenote. Jen přesné zvládnutí přechodu přes G gracenote vám umožní zahrát čistý doubling.

Pokud jste pečlivě a bezchybně procvičili všechny přechody v předcházejícím cvičení, je čas na samotné B Doublings. Postup hraní této ozdoby je následující (například u přechodu z Low A na B): zahrajete notu Low A, poté přes G gracenote na B a poté D gracenote na B. Stejně to je i z ostatních not.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

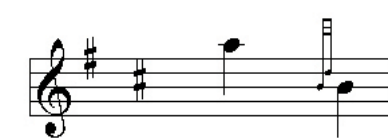
Stejně jako u předchozího doublingu i zde se setkáte s několika výjimkami, kterými je jeho hraní z not High A a High G. Nejdříve si probereme způsob hraní z noty High A.

Jedná se o Half Doubling. Postup hraní této ozdoby je proto následující: zahrajete notu High A, poté krátce notu B a přes D gracenote na B.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

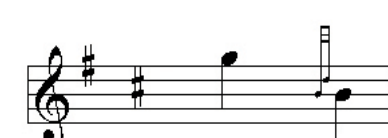

B doubling z noty High G lze hrát dvěma způsoby - s High A gracenote nebo jako Half Doubling. Half Doubling u B doubling z noty High G se hraje prakticky stejně jako při hraní z noty High A, pouze místo noty High A zahrajete notu High G.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

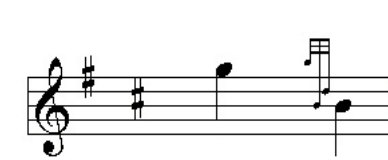

Druhou možností, jak zahrát B doubling z noty High G, je doubling s High A gracenote. Postup hraní je následující: zahrajete notu High G, potom přes High A gracenote („palcová“ gracenote) přejděte na notu B a přes D gracenote opět na notu B.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Na této stránce jste se seznámili se všemi variantami ozdoby B doubling. Doufám, že vám nemusím opět připomínat - všechny ozdoby nejdříve pečlivě nacvičte pomalu, se správným frázováním (viz notový záznam pod textem „Takto se to hraje:“). Teprve poté, co ozdobu zvládnete bezchybně z dané noty (Low A, High G a High A), přejděte k následujícím cvičením i z dalších not.

A opět - jednotlivá cvičení hrajte nejprve velmi pomalu, s pečlivým frázováním a teprve poté, až bezpečně zvládnete ozdoby ze všech not, nepatrně zrychlete. A opět si hlídejte správné frázování. Velmi častou chybou je, že hráč při snaze hrát co nejrychleji, ještě než položí prst u prvního gracenote, zvedá prst pro další gracenote. **CHYBA!!!** Každý tón v doublings včetně gracenotes musí zaznít samostatně!

Během následujícího cvičení si procvičíte hraní B doublings. Hrajte pečlivě a opatrně. zbytečně nespěchejte. Hlavně si dávejte pozor, abyste se nedopouštěli nejčastější chyby, které se začátečníci dopouštějí - nesprávného frázování. Jedná se totiž o tři stejně dlouhé noty (High G - B - D), kdy G gracenote na B a D gracenote na B, jsou stejně dlouhé jako nota B uprostřed doublingu (podobné jako vysvětlení u F doublings). Pokud si to neohlídáte, v pozdější době se vám tento prohřešek bude velmi špatně a hlavně těžce odstraňovat. Také si dejte pozor, abyste správně prostřídali prsty, tj. abyste nezdvíhali ukazováček spodní ruky dříve, nežli dopadne ukazovák horní ruky. Všechny noty v doublingu musí být zřetelné a pro cvičené ucho snadno rozpoznatelné.

Další skladbou, kterou se naučíte, je skladba *Leaving Eriskay*, kterou napsal Donald John MacInnes, člen jedné z nejpřednějších rodin na ostrově Eriskay (ostrov náleží do souostroví Vnější Hebridy na severozápadě Skotska). Skladba patří mezi tzv. Slow Air (více viz kapitola *Skotská dudácká hudba - rozdělení*) a je napsána v 9/8 taktu. Jedná se o zdánlivě jednoduchou skladbu, nicméně je potřeba dávat zejména pozor na správné frázování skladby. V této skladbě si procvičíte většinu právě naučených doublings, stejně jako další již dříve naučené ozdoby. Hrajte skladbu pečlivě a hlavně správně, nezapomínejte, že každý tón v ozdobě musí být sluchově rozpoznatelný. Soustřeďte se nejen na právě probrané ozdoby, ale na všechny, které jsou v této skladbě obsaženy. Cvičte skladbu zpočátku velmi pomalu a teprve, až ji zahrajete rytmicky i technicky správně, zrychlete. Rozdělte si ji do jednotlivých úseků a ty opakujte, dokud je nezahrajete bezchybně. Teprve poté přistupte ke cvičení dalšího úseku (více viz kapitola *Jak se učit jednotlivé skladby*). Zejména si dávejte pozor na přechod z horní ruky na notu C, kdy hráči velmi často zapomínají přiložit malík spodní ruky, a na cross noise.

V dalších cvičeních se seznámíte s méně používanými, přesto však důležitými ozdobami - Low A doubling a Low G doubling.

Jako první z nich se naučíte Low A doubling. Jedná se o velmi zřídka používaný doubling, neboť většinou, chceme-li “ozdobit” notu Low A, zahrajeme ozdobu, kterou se budete učit později - birl. Nicméně s Low A doubling se setkáme například ve slavné skladbě *Sean Truibhais* a pod. Pro jednodušší výuku si nejdříve, stejně jako u předcházejících doublings, procvičíme první část této ozdoby - přechod z jakékoliv noty na notu Low A přes G gracenote. Nezapomeňte - hrajte pečlivě, pomalu a přesně. Pokud si nejste jisti, podívejte se zpět do kapitoly, kde jsme probírali přechod přes G gracenote. Jen přesné zvládnutí přechodu přes G gracenote vám umožní zahrát čistý doubling.

Pokud jste pečlivě a bezchybně procvičili všechny přechody v předcházejícím cvičení, je čas na samotné Low A Doublings. Postup hraní této ozdoby je následující (například u přechodu z E na Low A): zahrajete notu E, poté přes G gracenote na Low A a poté D gracenote na Low A. Stejně to je i z ostatních not.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Stejně jako u předchozího doublingu i zde se setkáte s několika výjimkami, kterými je jeho hraní z not High A a High G. Nejdříve si probereme způsob hraní z noty High A.

Jedná se o Half Doubling. Postup hraní této ozdoby je proto následující: zahrajete notu High A, poté krátce notu Low A a přes D gracenote na Low A.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Low A doubling z noty High G lze hrát dvěma způsoby - s High A gracenote nebo jako Half Doubling. Half Doubling u Low A doubling z noty High G se hraje prakticky stejně jako při hraní z noty High A, pouze místo noty High A zahrajete notu High G.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

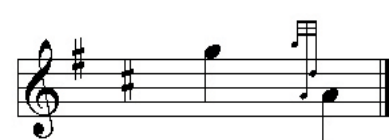

Druhou možností, jak zahrát Low A doubling z noty High G, je doubling s High A gracenote. Postup hraní je následující: zahrajte notu High G, potom přes High A gracenote („palcová“ gracenote) přejděte na notu Low A a přes D gracenote opět na notu Low A.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Pro procvičení právě probraného doublingu zde mám pro vás opět jedno cvičení. Stejně jako předchozí cvičení, i toto procházejte pomalu a pečlivě. Jen tak se vyvarujete chyb, které byste v budoucnu jen složitě odstraňovali. Hlavně myslíte na to, že každá zahraná nota v ozdobě musí být rozpoznatelná, že vám nesmí jednotlivé gracenostes splývat.

Poslední doubling, který se naučíte, je Low G doubling. Jedná se o velmi jednoduchý doubling, ale je třeba jej nepodceňovat, což by vám mohlo přinést potíže. I zde je totiž potřeba velmi pečlivě dávat pozor na frázování, hlídat si postavení prstů a v neposlední řadě zahrání všech gracenote tak, aby byly „čitelné“. S Low G doubling se setkáme například ve slavné skladbě Killiencrankie a pod. Pro jednodušší výuku si nejdříve, stejně jako u předcházejících doublingů, procvičíme první část této ozdoby - přechod z jakékoliv noty na notu Low G přes G gracenote. Nezapomeňte - hrajte pečlivě, pomalu a přesně.

Pečlivě a bezchybně jste procvičili všechny přechody v předcházejícím cvičení, přejdeme proto na samotné Low G Doublings. Postup hraní této ozdoby je následující (například u přechodu z Low A na Low G): zahrajete notu Low A, poté přes G gracenote na Low G a poté D gracenote na Low G. Stejně to je i z ostatních not.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

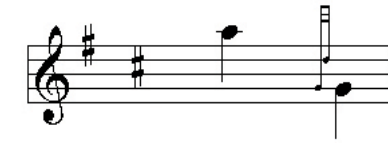
Stejně jako u předchozího doublingu i zde se setkáte s několika výjimkami, kterými je jeho hraní z not High A a High G. Nejdříve si probereme způsob hraní z noty High A.

Jedná se o Half Doubling. Postup hraní této ozdoby je proto následující: zahrajete notu High A, poté krátce notu Low G a přes D gracenote na Low G.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Low G doubling z noty High G lze hrát dvěma způsoby - s High A gracenote nebo jako Half Doubling. Half Doubling u Low G doubling z noty High G se hraje prakticky stejně jako při hraní z noty High A, pouze místo noty High A zahrajete notu High G.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

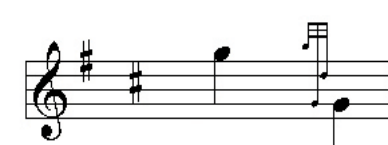

Druhou možností, jak zahrát Low G doubling z noty High G, je doubling s High A gracenote. Postup hraní je následující: zahrajete notu High G, potom přes High A gracenote („palcová“ gracenote) přejděte na notu Low G a přes D gracenote opět na notu Low G.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Naučili jste se varianty hraní Low G doubling. Mám zde pro vás jedno cvičení, v němž si probranou ozdobu procvičíte. Stejně jako u předchozích cvičení, i toto procházejte pomalu a pečlivě. Jen tak se vyvarujete chyb, které byste v budoucnu jen složitě odstraňovali. Hlavně myslíte na to, že každá zahraná nota v ozdobě musí být rozpoznatelná a že vám nesmí jednotlivé gracenostes splývat.

Tímto posledním cvičením jste právě probrali všechny základní doublings, s nimiž se budete setkávat v tradiční skotské dudácké hudbě stejně jako i v moderní dudácké hudbě. S některými více, s některými jen zcela výjimečně. Přesto je však zapotřebí, abyste všechny tyto ozdoby zvládali bezchybně a přesně tak, jak se hrát mají. Není nic smutnějšího, nežli „dudák“, který se snaží hrát všechny skladby co možná nejrychleji a místo potřebných ozdob předvádí pouze jejich parodie. Proto každé cvičení pokud možno začínejte postupným přehráním všech probraných ozdob, jejichž cvičení naleznete shrnuté na konci této publikace (ani atlet nevběhne na ovál aniž by se před samotným závodem procvičil). A souhrnná cvičení ozdob jsou nejlepší rozcvičkou.

Skladbou, kterou se nyní naučíte, je *The Piper of Drummond*. Jedná se o reel (více viz kapitola *Skotská dudácká hudba - rozdělení*). Zbytečně nespěchejte, hrajte velmi pomalu, veškeré ozdoby hrajte pečlivě a hlavně správně, D Throw a doublings hrajte pomalu, rozložené a správně rytmizujte. Zejména si dejte pozor na konec prvního taktu druhé řádky při přechodu z noty B na notu F. Zde velmi často dochází k tomu, že hráč zapomene při hraní noty F přiložit prsteník spodní ruky. Při cvičení si skladbu rozdělte do jednotlivých úseků a ty opakujte, dokud je nezhrajete bezchybně. Teprve poté přistupte ke cvičení dalšího úseku (více viz kapitola *Jak se učit jednotlivé skladby*). Teprve, až celou skladbu zvládnete bezchybně ve vybrané rychlosti, trochu zrychlete.

Stone of Stennes, Orkneje

Ozdobou, kterou se nyní naučíte, je birl. Jedná se o zdánlivě jednoduchou ozdobu, nicméně je potřeba dávat velký pozor na správné zahrání. Naučení této ozdoby vám sice zabere více času, na druhou stranu však, je-li zahrána správně, krásně obohatí melodii. Častou chybou u této ozdoby je nesprávné postavení a/či nesprávný pohyb malíčku, což má za následek nepřesné či dokonce chybné zahrání této ozdoby. Cvičte ozdobu proto velmi pomalu, pečlivě a hlavně správně. Birl se hraje zásadně na notě Low A a to v několika variantách. Nejdříve základní varianta na notě Low A: Zahrajte notu Low A, lehce pokrčte malíček spodní ruky a přiblížte jej k prsteníku, poté skluzem přejedte malíkem po předničce tak, abyste přejeli přes Low G otvor, malík nezvedejte a úplně stejnou cestu zopakujte zpět, přičemž opět přejedte malíkem přes Low G otvor. Prsteník by se neměl ani pohnout a měl by po celou dobu pohybu zůstat na otvoru Low A. V žádném případě se vám nesmí ozvat jiné tóny, nežli Low A a Low G (velmi často se ozve lehce klouzavý zvuk mezi tóny Low A a B - CHYBA!!!). V žádném případě tuto ozdobu nedělejte tak, že dvakrát po sobě klepnete malíkem na otvor Low G! Výsledkem je totiž jiný, ostřejší zvuk, což je vnímáno jako chyba. Postavení prstů při hraní této ozdoby máte na následujících snímcích.

Takto se to hraje:

Při hraní birlu z jiných not nežli Low A se na začátek před samotný birl přidává Low A gracenote.

Takto se to hraje:

Občas se u některých zápisů skladeb můžete setkat i u birlu z jiné noty nežli Low A s pouze zjednodušeným zápisem, kdy je vynechána první Low A gracenote, nicméně při hraní se tam přesto Low A gracenote hraje.

Další variantou, s níž se u birlu setkáte, je hraní s G gracenote či High A gracenote (při hraní z noty High G).

Takto se to hraje:

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

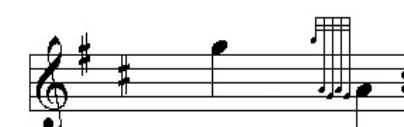
A takto se to zapisuje:

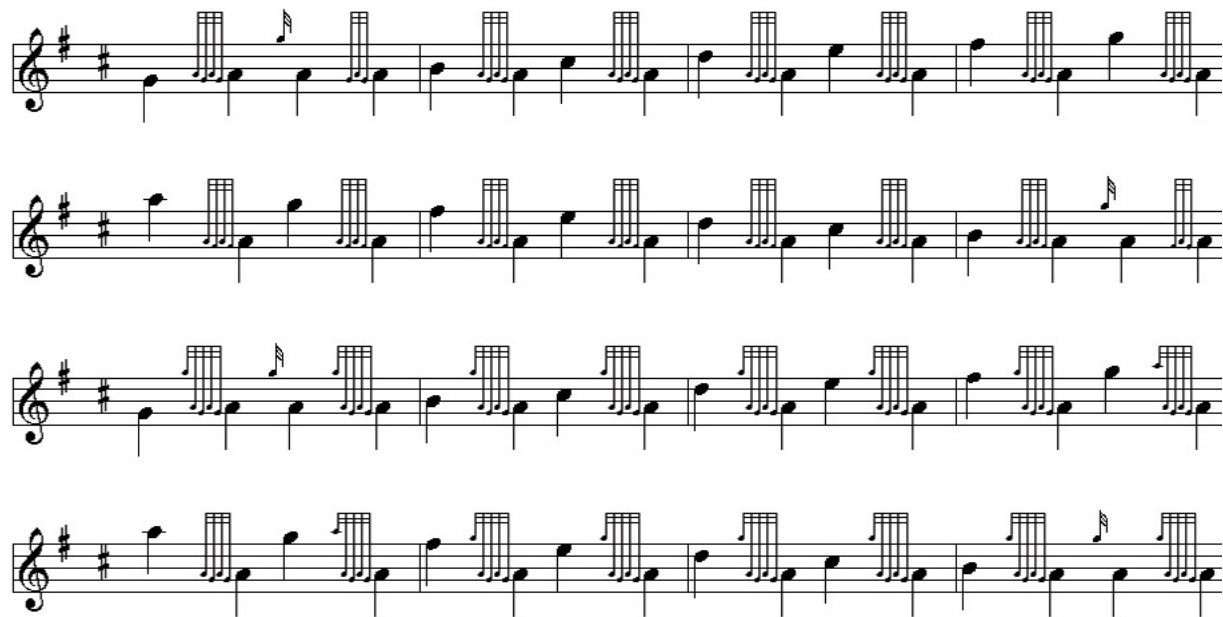
A takto se to zapisuje:

A takto se to zapisuje:

Jelikož jste se naučili všechny základní varianty ozdoby birl, připravil jsem pro vás cvičení, v němž projdete možností hraní této ozdoby z různých not. Všimněte si, že při hraní z noty High G hrajeme variantu s High A gracenote či pouze jen s Low A gracenote (tu i při hraní z noty High A). Při přechodu z horní ruky si také dávejte pozor na cross noise, jelikož vám při hraní musí zaznít jen požadované tóny a žádné jiné.

Skladba, kterou se nyní naučíte, je *The Barren Rocks of Aden*, která již více jak 150 let patří do základního repertoáru většiny skotských dudáckých souborů. V ní si procvičíte vedle jiných ozdob i právě naučený birl. Jedná se o tradiční skotský 2/4 March (2/4 pochod - více viz kapitola *Skotská dudácká hudba - rozdělení*). Tuto starou melodii pravděpodobně napsal dudák James Mauchline v polovině 19. století a o několik let později ji upravil a třetí a čtvrtou část dopsal P/M Alexander MacKellar, který byl tehdy Pipe Majorem (vedoucím vojenského dudáckého souboru) jednotek the 78th Ross-shire Buffs (Pipe Majorem zmíněné jednotky byl v letech 1853-1862). Poprvé byla skladba publikována v 70. letech 19. století ve sbírce houslových melodií, nicméně v té době již byla dlouhou řádku let i součástí dudáckého repertoáru.

Další z ozdob, kterou se teď naučíte, je grip neboli leumluath (vyslovujte „lumlua“). Je to velmi zvukomalebná a často používaná ozdoba, založená na notě Low G, která má několik variant (s jednou z nich, D Throw, jste se již setkali - jedná se vlastně o grip on C nebo též Throw on C s rychlým přechodem na D). Někdy se setkáte s následujícím rozdělením:

Grip - rozděluje dvě noty stejné výšky;

Leumluath - rozděluje dvě noty rozdílné výšky, přičemž druhá z nich musí vždy být nota E;

Throw - rozděluje dvě noty rozdílné výšky, přičemž druhá z nich nikdy nesmí být nota E.

Pro zjednodušení se budeme nadále v této učebnici držet výrazu grip, případně throw.

Způsob hraní (např. na notě E) je následující: zahrajte notu E, poté krátce notu Low G, na ní zahrajte D gracenote a přejděte zpět na notu E. Hrajte velmi pečlivě, pomalu, dávejte zejména pozor na cross noise při přechodu z noty E na notu Low G a zpět. Častou chybou je nesprávné frázování, kdy buď první nebo druhé Low G prozní jen na velmi krátkou dobu či dokonce prakticky neprozní. Dbejte proto na to, aby vám jasně prozněla obě Low G stejně dlouho, respektive stejně krátce. Obě jsou stejně dlouhá. Až si budete jisti, že ozdobu hrajete bezchybně, můžete zrychlit. Nutno je též zdůraznit, že grip se hraje tak, že ubírá čas notám, které jsou hrány po něm, nikoliv těm, které jsou hrány před ním.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Samostatným typem gripu je tzv. throw. Jedná se o přechod z jedné noty na druhou o rozdílné výšce. Jako příklad si uvedeme grip on C (též se používá výraz throw on C). Způsob hraní této ozdoby je následující (např. z noty Low A): zahrajte notu Low A, poté krátce notu Low G, na ní zahrajte D gracenote a okamžitě přejděte na notu C.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Samostatnou kategorií mezi gripy tvoří ozdoby zvané rodin (vyslovujte rodyn). Název pochází z canntaireachd (více v kapitole *Skotská dudácká hudba - rozdělení* v části pojednávající o piobaireachd). Rozpoznáváme dva druhy ozdoby rodin - přechod z noty C (nazývá se horodin) a přechod z noty D (nazývá se harodin). Jedná se o grip, kdy místo prostřední D gracenote se hraje B gracenote. Jako první se naučíte horodin. Způsob hraní této ozdoby je následující: zahrajte notu C, poté krátce notu Low G, na ní zahrajte B gracenote a okamžitě přejděte na notu Low A. Důležité upozornění - při hraní B gracenote zvedáte pouze prsteník spodní ruky.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Jako druhý se naučíte harodin. Způsob hraní této ozdoby je následující: zahrajte notu D, poté krátce notu Low G, na ní zahrajte B gracenote a okamžitě přejděte na notu Low A.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

A ještě poznámku k výjimkám. Rodin vždy končí na notě Low A (horodin z noty C, harodin z noty D). Těž se v tradiční skotské dudácké hudbě prakticky nepoužívají pro svoji neobratnost přechody C - grip - B, D - grip C a D - grip - B. Pokud by se tyto ozdoby náhodou použili, hráli by se s D gracenote a nikoliv B gracenote.

Na následujících řádcích jsem pro vás připravil cvičení, v němž si procvičíte možnosti hraní ozdoby grip. Nemusím, myslím, opakovat, abyste cvičení hráli pečlivě, dávali si zejména pozor jednak na postavení prstů, jednak na hraní správných not (nezaměňovat D a B gracenote!) a zejména na správné frázování. Musí naprosto zřetelně proznít obě Low G v každé ozdobě!!!

A nyní skladba, kterou jsem v roce 2003 složil jako dárek k narozeninám předního českého animátora a výtvarníka a mého přítele Bedřicha Glasera (spolupráce na animaci filmů Lekce Faust, Otesánek, atd.), v níž si procvičíte jednak právě naučený grip a též doublings. Jmenuje se *Almost 50* a jedná se o Slow March ve 3/4 rytmu (více viz kapitola *Skotská dudácká hudba - rozdělení*). Nicméně dá se hrát i jako 6/8 pochod (pokud byste chtěli svižnější tempo).

Vaše znalost ozdoby grip, kterou jste se právě naučili, vám pomůže při učení další ozdoby, která patří k nejvýznamnějším ozdobám ve skotské dudácké hudbě. Jedná se o ozdobu zvanou taorluath (vyslovujte torlua). Je to velmi krásná ozdoba, která má významné postavení i v piobaireachd. Je proto zapotřebí se jí velmi pečlivě naučit. Správné zahrání této ozdoby je jedním z kritérií, která odlišují dobrého dudáka od špatného. Podíváte-li se na tuto ozdobu pečlivě, zjistíte, že se jedná vlastně o grip doplněný notou E. A jedno důležité upozornění, na něž myslete při cvičení taorluath - nota, ze které hrajete taorluath je vždy zahájena G gracenote! To znamená, budete-li hrát taorluath například z Low A, před Low A musí být G gracenote. To samé platí i pro B, C a další noty. A nyní již k samotné ozdobě. Způsob hraní (např. na notě Low A) je následující: zahrajte G gracenote na notě Low A, poté krátce notu Low G, na ní zahrajte D gracenote a přes E gracenote přejděte na notu Low A. Hrajte velmi pečlivě, pomalu, dávejte zejména pozor, aby vám prozněly všechny noty v ozdobě zřetelně. Častou chybou je, že dudák hraje G gracenote místo E gracenote. CHYBA! Nezapomeňte též, že obě Low G musí být stejně dlouhé.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Taorluath z noty D se hraje odlišně. Místo D gracenote se zde hraje B gracenote. Dávejte si na to při cvičení pozor, neboť je velmi častou chybou, že hráč při hraní taorluath z noty D zahraje taorluath s D gracenote. CHYBA!!! Způsob hraní (např. z noty D na Low A) je následující: zahrajte G gracenote na notě D, poté krátce notu Low G, na ní zahrajte B gracenote a přes E gracenote přejděte na notu Low A.

Takto se to hraje:

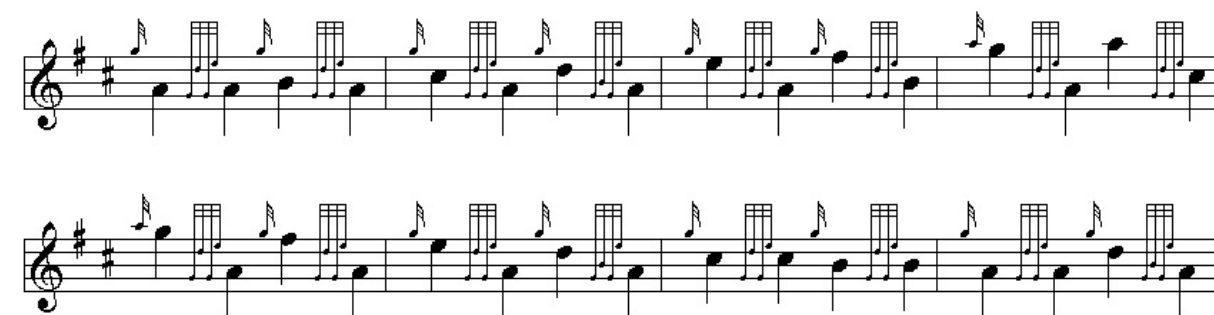
A takto se to zapisuje:

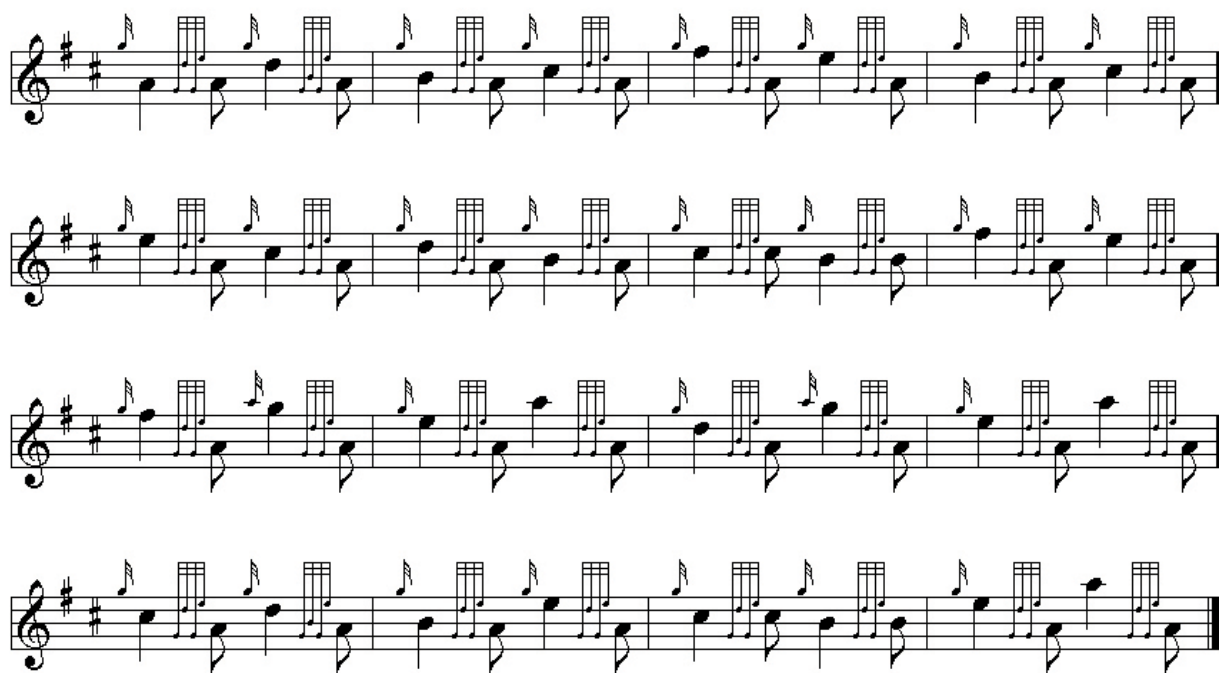
Taorluath na notě D (tj. nota D - taorluath - nota D) se nehraje! V piobaireachd se jako ozdoba na D hraje ozdoba zvaná ademda která se hraje následovně: nota D, poté krátce nota Low G, na ní zahrajte E gracenote a zpět na notu D, což zní spíše jako grip, nežli jako taorluath.

Shrnuto - taorluath se hraje z jakékoliv noty na notu Low A, pouze na notách C a B může taorluath končit opět na C či B (tj. C - taorluath - C; B - taorluath - B) a nehraje se na notě D.

Nyní si na následujícím cvičení procvičíte jednotlivé přechody přes ozdobu taorluath. Myslete na to, že je potřeba každou ozdobu hrát pečlivě, srozumitelně a hlavně pomalu. Zbytečně nespěchejte. Zejména myslete na to, aby každá nota v ozdobě byla naprosto srozumitelná. Též nezapomeňte, že při hraní z noty D se hraje po prvním Low G nota B a nikoliv D. Také nezapomeňte na hraní G gracenote před úvodní notou, jak bylo uvedeno výše, a při hraní z noty High G na hraní High A gracenote („palcová“ gracenote).

V předchozím cvičení jste si procvičili základní přechody s ozdobou taorluath. Vzhledem k tomu, že se jedná o jednu z nejzákladnějších ozdob v tradiční skotské dudácké hudbě, připravil jsem pro vás ještě jedno cvičení, kde si naučené ozdoby ještě více procvičíte.

Jestliže jste všechna cvičení zdárně zvládli, je čas na další skladbu. A bude jí další velmi slavná a krásná skotská skladba - *Loch Duich*. Tato velmi stará skladba je pojmenována po skotském jezeře Duich. Na místě, kde se toto jezero setkává s jezerem Alsh a jezerem Long stojí jeden z nejkrásnějších skotských hradů - Eilean Donan. Skladba je napsána jako 6/8 Slow March (6/8 pochod - více viz kapitola *Skotská dudácká hudba - rozdělení*). V této skladbě si velmi dobře procvičíte taorluath a to v několika variantách (na Low A a B). Dávejte si zvláště pozor na pečlivé zahrání všech požadovaných not v ozdobě a také na správné frázování skladby. Skladbu hrajte velmi pomalu (reálná rychlost skladby je cca 40 úderů za minutu).

Jako další se teď nebudete učit tradiční ozdobu, ale samostatný melodický obrat, který je velmi často používán zejména při hraní strathspey (více viz kapitola *Skotská dudácká hudba - rozdělení*). Jedná se o obrat zvaný tachum (vyslovuje se táchum, přičemž „u“ je velmi neznělé - něco mezi „u“ a „a“). Název je odvozen od toho, jak by měl tento obrat při správném zahrání znít. Tachum se nejčastěji hraje z noty C na notu Low A či z noty B na notu Low G, nicméně se setkáte i s hraním z jiných not, přičemž obě noty jsou uvozeny gracenote. Způsob hraní z noty C je následující: zahrajte G gracenote na notě C a ihned poté D gracenote na notě Low A. Hrajte velmi pečlivě, pomalu, dávejte zejména pozor, aby vám čistě prozněl přechod z noty C přes D gracenote na notu Low A, aby vám nesplynul v jeden souzvuk. Důležité je, aby všechny noty v ozdobě zněly zřetelně. Častou chybou je, že ve snaze zahrát tachum rychle, G gracenote a následující první nota prakticky splynou s další gracenote. Uvědomte si, že se nejedná o ozdobu, kdy se všechny noty hrají velmi rychle, ale o melodický obrat, kdy každá z uvedených not (vyjma gracenote) má svoji reálnou délku. Doporučuji si zpočátku tento obrat rytmicky vytleskat, abyste si udělali představu o jeho rytmu.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Teď se naučíte tachum z noty B. Postup je následující: zahrajte G gracenote na notě B a ihned poté D gracenote na notě Low G. Hrajte velmi pečlivě, pomalu, dávejte zejména pozor, aby vám čistě prozněl přechod z noty D přes D gracenote na notu Low G, aby vám nesplynul v jeden souzvuk. Důležité je, aby všechny noty v ozdobě zněly zřetelně.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Při hraní (zejména u složených taktů - více viz kapitola *Hudební teorie ni(ě)koho nezabije*) se můžete setkat i s tzv. half tachum. Hraje se v případě hraní tachum na nepřizvučné době. Je to z toho důvodu, že při hraní plného tachum je celkové vyznění velmi kostrbaté a hlavně působí přelácaně. Při jeho hraní se vynechává první G gracenote. A zde je několik ukázek half tachum, (včetně např. tachum z Low A na Low G) a ukázka nesprávného hraní tachum - prosím, to necvičte!

Half tachum z C na Low A

Half tachum z B na Low G

Nesprávně hraný tachum - CHYBA!

Na další stránce jsem pro vás připravil cvičení, kde si postupně procvičíte některé varianty tachum. Cvičení nepodceňujte, protože správné zahrání tachum je velmi potřebné pro kvalitní přednes skladeb napsaných jako strathspey (více viz kapitola *Skotská dudácká hudba - rozdělení*). Cvičení probírejte postupně, tj. nejprve první řádek, až jej zvládnete přejděte na řádek další, atd. Na posledním řádku pak máte cvičení na half tachum. Opět - zbytečně nespěchejte, vše hrajte nejprve pomalu a pečlivě a teprve po dokonalém zvládnutí látky přejděte na další cvičení.

Jako další se naučíte skladbu *Old John Farms*. Jedná se o strathspey (více viz kapitola *Skotská dudácká hudba - rozdělení*), jehož napsání bylo inspirováno zvukem starého zemědělského traktoru. V této skladbě využijete svoji znalost tachum, případně si ji na ní můžete zdokonalit. Hrajte pečlivě a hlavně správně frázujte. Dosti často se u strathspey stává, že hráč delší noty zkracuje a kratší naopak prodlužuje. CHYBA!! Naopak, rytmus musí být hodně tečkovaný, tj. rozdíl mezi delší a kratší notou musí být velmi zřetelný. Také se v této skladbě setkáte s triolou, což je zejména pro strathspey typické. Jedná se o tři noty, které jsou spojeny obloučkem, nad nímž je číslice 3. Tyto tři noty se hrají v délce dvou not, tj. jejich skutečná délka je kratší (např. tři osminové noty v triole se hrají v délce dvou osminových not). Více viz str. 38 (o triolách).

Další ozdobou, se kterou se setkáte jednak spíše v piobaireachd, nicméně i v ceol beag na ni narazíte (například ve skladbách *Tulloch Castle*, *Rathaven Market*, *Islay Ball* či *Devil in the Kitchen*), je darodo (vyslovuj dárodo - pochází z canntaireachd - více viz *Skotská dudácká hudba - rozdělení*) či někdy v angličtině též Bubbly Note. Tato ozdoba se hraje jako přechod zejména z not D, C a Low G na notu B. Její cvičení vyžaduje velkou trpělivost a pečlivost a hlavně žádný spěch. Jen tak zabezpečíte, že ji zahrajete správně a přesně. Podíváte-li se pečlivě, zjistíte, že se vlastně jedná o grip následovaný C gracenote na Low G s okamžitým přechodem na notu B. Hlavně nezapoměňte, že se jedná o jeden gracenote, což znamená, že všechny noty v této gracenote jsou stejně dlouhé a musí tak být i zahrány. Způsob hraní z noty D je následující: zahrajte notu D, poté zahrajte Low G, poté D gracenote na notě Low G, C gracenote na notě Low G (zdvihněte pouze prostředník spodní ruky a ostatní nechte na předničce) a ihned poté notu B. Cvičte opravdu velmi pečlivě, pomalu, dávejte zejména pozor, aby všechny noty v ozdobě zněly zřetelně. Při frázování si uvědomte si, že skutečnými notami jsou zde pouze první nota D a poslední nota B. Ostatní jsou pouze gracenotes. Žádná z gracenotes nesmí být zahrána delší či kratší, žádná nesmí zaznít nezřetelně či splynout s předchozí či následující.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Při hraní darodo z noty Low G se, jak na následujícím zápisu můžete vidět, první low G v ozdobě nepíše (a také nehraje). Způsob hraní je, myslím, z následujícího zápisu zřejmý.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Po pečlivém procvičení základních dvou tvarů je čas na samostatné cvičení. Nejdříve si pečlivě procvičte první řádku. Až teprve po jejím bezpečném zvládnutí se pusťte i do řádek dalších. Každý řádek cvičte pečlivě, neopomínejte žádné z ozdob, a současně myslíte i na správné frázování.

Skladba, kterou se nyní naučíte, je velmi populární strathspey (více viz kapitola *Skotská dudácká hudba - rozdělení*), který se hrává často pro skotský tanec (Scottish Country Dance) Foursome Reel. Jmenuje se *The Devil in the Kitchen* a setkáte se v něm s posledně probíranou ozdobou darodo hned třikrát. Jedná se o skladbu, která se vyskytuje velmi často na repertoáru mnoha jednotlivců i skupin, doporučuji si ji proto poslechnout. Při cvičení postupujte opatrně, nesnažte se melodii hrát za každou cenu rychle na úkor kvality jednotlivých ozdob. Teprve až zvládnete jeden úsek skladby, postupujte na další. A až celou skladbu zvládnete bez chyby, při správném frázování, potom teprve zrychlete. Budete-li pečliví a nebudete zbytečně spěchat, odměnou vám bude krásný strathspey, za nějž se nebudete muset při veřejné produkci stydět. Za povšimnutí stojí, že všechny ozdoby darodo v této skladbě jsou z noty Low G.

The Horse Shoe Bar, Glasgow

Poslední ozdobou, kterou se v této učebnici naučíte, neboť i s ní se setkáte v mnoha skladbách (například *Cabar Feidh, Pipe Major Robert Rennie, J. F. Mackenzie Esq. of Garrynahine, Sandy Cameron* a další), je ozdoba zvaná Double Catch (občas se také můžete setkat s názvem Half Grip). Hraje se jako přechod na C či B. Jako první se naučíte Double Catch on C. Podíváte-li se pečlivě na tuto ozdabu, zjistíte, že se vlastně jedná o grip, kterému předchází C gracenote. Postup hraní je proto následující (například z noty E): zahrajte notu E, poté velmi krátce notu C a Low G, D gracenote na Low G a notu C. Při cvičení dávejte zejména pozor na to, aby první nota v ozdobě (C) byla stejně dlouhá, respektive stejně krátká, jako následující noty. Díky tomu ve výsledku při správném hraní více prozní obě Low G, neboť nota C v ozdobě vytvoří pouze určitý „přídech“ k následnému gripu. Nicméně dbejte, aby skutečně prozněla, jinak vlastně zahrajete obyčejný grip s nějakým nejasným přídechem. A to už by byla chyba. Cvičte proto tuto ozdabu nejdříve velmi pomalu a dbejte na správnou délku jednotlivých not v ozdobě. Obrňte se trpělivostí, neboť správné zahrání této ozdoby vyžaduje skutečně hodně trpělivosti.

Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Jako další se naučíte Double Catch on B. Postup hraní je prakticky totožný jako u předchozí ozdoby, pouze místo noty C v ozdobě a na konci zahrajete notu B. Postup hraní je tudíž následující (například z noty E): Zahrajte notu E, poté velmi krátce notu B a Low G, D gracenote na Low G a notu B. Při cvičení dávejte opět zejména pozor na to, aby první nota v ozdobě (B) byla stejně dlouhá, respektive stejně krátká, jako následující noty.

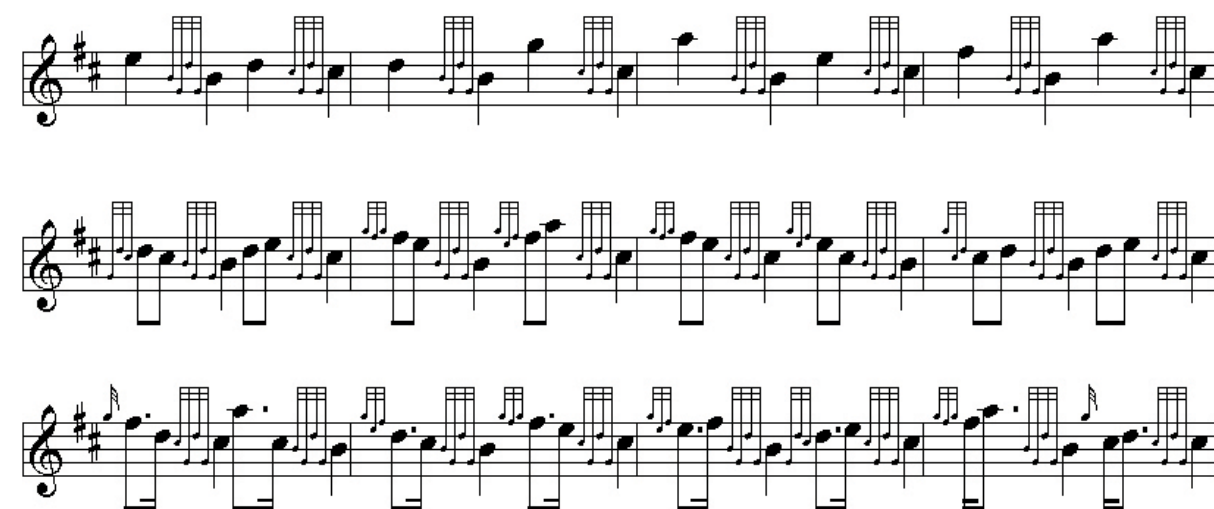
Takto se to hraje:

A takto se to zapisuje:

Pokud jste si pečlivě procvičili předchozí ukázky, je čas na samostatné cvičení, které jsem pro vás napsal na procvičení ozdoby Double Catch. Hrajte pečlivě, dbejte na správné frázování ozdoby (nezapomeňte, že první nota C, případně B v ozdobě je stejně krátká jako všechny zbývající). Hlavně nespěchejte. Nejdříve si nacvičte první řádku a až ji bezpečně zvládnete (tj. nikoliv zběsile, ale bez chyby), pokračujte na další řádce. Myslete na to, že je potřeba zahrát všechny ozdoby (tedy nejen Double Catch) bez chyby. Hlavně dávejte pozor, ať v Double Catch na B hrajete jako první notu B a nikoliv C (velmi častá chyba).

Právě jste si, jak pevně doufám, procvičili hraní ozdoby Double Catch. Je proto čas se naučit snad nejznámější skladbu, ve které se Double Catch vyskytuje. Jedná se o slavnou skladbu *Cabar Feidh* (cabar feidh je ve skotské keltštině výraz pro jelení hlavu s paroží, jinak též symbol skotských vojenských jednotek Queen's Own Highlanders - Seaforth and Camerons a oblasti Ross-shire). Tato skladba se hrává v různých úpravách. Jednak jako strathspey, jednak jako reel či 4/4 pochod. Pro vás jsem ji zde připravil jako posledně zmiňovaný 4/4 pochod. Hrajte pečlivě, po jednotlivých částech, dávejte si zejména pozor na frázování, správné hraní ozdob (často se zde vyskytuje tachum, takže pokud si nejste jistí, podívejte se zpět na předchozí stránky a zopakujte si jej) a samozřejmě na přesnost. Hlavně zbytečně nespěchejte! Není nic horšího nežli dudák, který ve snaze zahrát skladbu rychle a předvést se, mění s každou notou rytmus, ozdoby má špatně zahrané či dokonce je vůbec nehraje a prsty klade na předničku, jak jej napadne.

Toto byla poslední učební skladba. Na následujících stránkách jsem pro vás připravil souhrnná cvičení a samozřejmě několik skladeb, které patří do repertoáru většiny dudáků a dudáckých souborů. Skladby jsem seřadil typově jednak podle příležitostí, při nichž se hrají, jednak podle obecné popularity, případně podle zajímavosti. Stejně jako u předchozích skladeb i zde platí, že byste měli cvičit každou skladbu pečlivě a pozorně. Hodně štěstí!

SOUHRNNÁ CVIČENÍ

Na následujících stránkách naleznete souhrnná cvičení všech probraných ozdob. Doporučuji každou cvičební hodinu začínat právě těmito cvičeními. Pravidelným procházením těchto cvičení si totiž budete neustále upevňovat všechny naučené ozdoby a to i přesto, že je nebudete v dané hodině dále probírat. Neustálé opakování uvedených cvičení je důležité také proto, že hraním samotných skladeb svoji techniku nijak nezlepšíte (ne každá skladba obsahuje všechny ozdoby).

G gracenote

D gracenote

E gracenote

High A gracenote

Strikes

G strike on D - otevřený

G strike on D - zavřený

G strike on C

G strike on B

Half Slur a G strike z High G

D Throw

High A doublings

High G doublings

F doublings

E doublings

Poznámka: Při cvičení dávejte pozor na správné postavení prstů. Zejména dávejte pozor na malíček spodní ruky, který hráči často zapomínají přiložený (např. při přechodu z Low G na High G či High A) a na prsteník spodní ruky, který často zapomenou přiložit (např. při přechodu z B na E, High G či High A).

D doublings

C doublings

B doublings

Low A doublings

Low G doublings

Birl

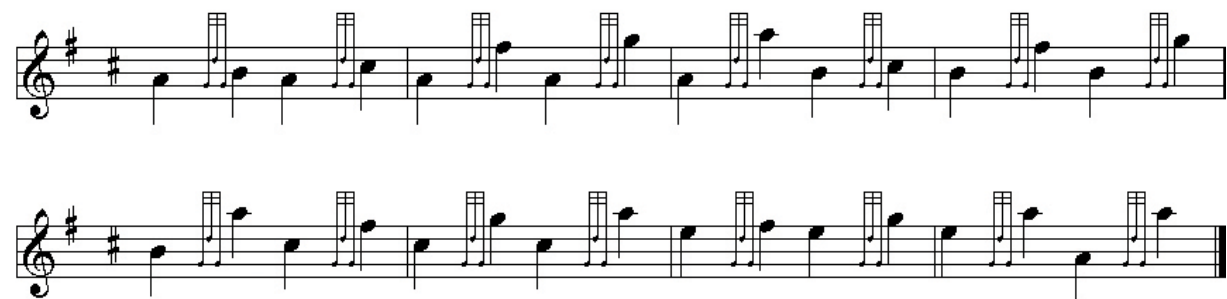
Grip

Lemluath

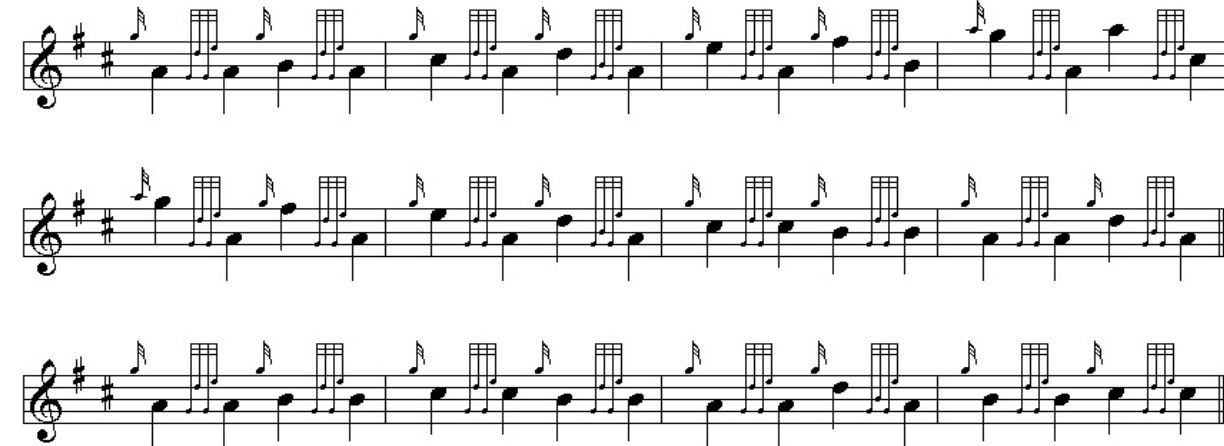
Throws

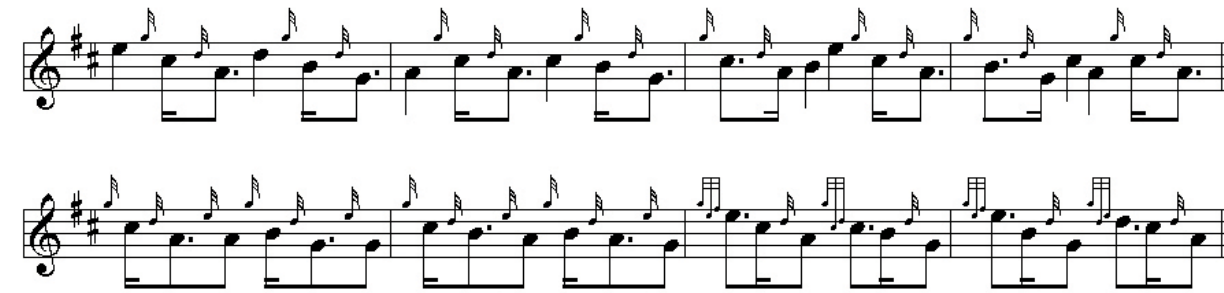
Rodin

Taorluath

Tachum

Darodo

Double Catch

Na následující stránce jsem pro vás připravil cvičení, ve kterých si nebudete procvičovat jednotlivé ozdoby, ale ve kterých si procvičíte strathspey a reel. Dávejte pozor, abyste hráli správné noty (nezaměňovat například jednotlivé gracenotes v daných ozdobách), kontrolujte si správné postavení, případně zvedání prstů, hrajte pečlivě a zejména dodržujte správné frázování a rytmus.

Cvičení - strathspey

Cvičení - reel

Skotský bodlák, Culzean Castle

CVIČENÍ

Na dalších stránkách jsem pro vás připravil několik cvičení, která splňují hned několik cílů. Jednak si na nich průběžně můžete zkoušet veškeré naučené ozdoby, jednak je můžete použít na rozcvičení prstů před samotným hraním. Je to stejné jako u sportovců - také se před tréninkem či závody rozcvičí a zahřejí svaly. U vás to bude procvičení ozdob a rozhýbání prstů. Další výhodou je, že si upevňujete formou drilu správné hraní jednotlivých přechodů, což se vám bude hodit při hraní jednotlivých skladeb, kde, jak sami poznáte, mnoho přechodů a postupů z následujících cvičení také najdete.

A nyní jak pracovat s uvedenými cvičeními. Jak si možná všimnete, všechna cvičení jsou uvedena bez ozdob (Ukázka 1). Je to z toho důvodu, abyste si sami mohli každé cvičení zahrát v různých variantách, s různými ozdobami. Postup je jednoduchý. Vezměte obyčejnou tužku a doplňte u vybraného cvičení například g gracenotes, případně doublings, či jiné ozdoby. Jakmile se takto upravené cvičení naučíte, není nic lehčího, nežli vzít gumu, ozdoby vygumovat a dopsat jiné. A máte nové cvičení. Tímto způsobem z jednoho cvičení můžete získat hned několik variant. Jak sami poznáte, i změna ozdob, případně jejich umístění může změnit celkové vyznění cvičení (stačí když například g gracenote přesunete z jedné pozice na druhou - viz rozdíl mezi Ukázkou 2 a Ukázkou 3). Takovéto řešení nabízí velké množství variant, které můžete neustále obměňovat a tak si zdokonalovat svoji techniku. Navíc si procvičíte i psaní jednotlivých ozdob a orientaci v nich. Některá cvičení mohou hrát i naprostí začátečníci bez znalosti ozdob a jak se budou jednotlivé ozdoby učit, mohou je postupně do cvičení doplňovat a učit se je s nimi. Další variantou je vzít si notový papír a jednotlivá cvičení si přepsat. Tímto si procvičíte nejen psaní not, ale též vám vznikne několik variant jednoho cvičení, s nimiž můžete i nadále pracovat.

Ukázka 1 - cvičení bez ozdob

Ukázka 2 - cvičení s g gracenote na každé liché notě

Ukázka 3 - cvičení s g gracenote na každé sudé notě

Ukázka 4 - cvičení s doublingem na každé liché notě

Ukázka 5 - cvičení s gripem na každé liché notě

Cvičení 1

Následující tři cvičení jsou vhodná i pro naprosté začátečníky. Procvič si na nich prstoklad a jednotlivé přechody. Též jsou vhodná na odstranění cross noise. Jak bylo již ukázáno na předchozí stránce, doplněním jednotlivých ozdob vám z nich vznikne hned několik nových cvičení.

Přístav v Arbroath

Cvičení 2

Cvičení 3

Cvičení 4

U následujících cvičení je potřeba mezi dvě stejné noty vložit nějakou ozdobu (např. g gracenote, grip, doubling), abyste je rozdělili. Jejich volba záleží jen na vaší představivosti.

Cvičení 5

Cvičení 6

Cvičení 7

Cvičení 8

Cvičení 9

Cvičení 10

Cvičení 11

Cvičení 12

Cvičení 13

Cvičení 14

Cvičení 15

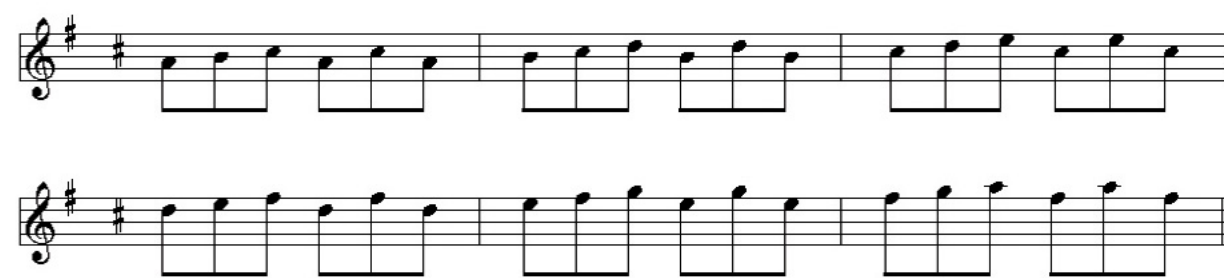
Cvičení 16

Cvičení 17

Cvičení 18

Cvičení 19

Cvičení 20

Cvičení 21

Cvičení 22

Cvičení 22

Glengyle House

SKLADBY

Během svého dudáckého života budete jistě mnohokrát požádáni, abyste hráli při různých příležitostech, jako jsou například svatby, oslavy Burns Supper, společenská setkání a pod. Možná se též budete sami chtít zúčastnit některých mezinárodních festivalů a setkání. Na následujících stránkách jsem proto pro vás připravil několik skladeb, které se jednak hrají při slavnostních příležitostech, jednak jsou součástí repertoáru při mezinárodních dudáckých setkání. V případě skladeb, které podléhají autorskému zákonu, uvádím alespoň jejich název, abyste je snadněji našli (např. tištěné publikace, internet, a pod.).

První soubor tvoří skladby, které se hrají při mezinárodním setkání skotských dudáků - festivalu Pipefest. Jedná se o celosvětové setkání, které probíhá každoročně po celém světě a jehož se pravidelně účastní stovky až tisíce skotských dudáků a bubeníků z celého světa. Jen pro zajímavost - v roce 2004 se jeden z těchto festivalů konal ve skotském Edinburghu a dle organizátorů se jej zúčastnilo téměř 10.000 skotských dudáků a bubeníků z celého světa (včetně České republiky). Součástí festivalu jsou slavnostní dudácké průvody městem, kdy se hrají předem dané skladby. Na následujících stránkách naleznete nejčastější skladby, které se při festivalu Pipefest hrají.

2/4 March Set (2/4 pochody, které se hrají společně)

Teribus - Corriechoillie's Welcome to the Northern Meeting

Skladba *Teribus* je velmi stará. Na to, co název znamená, existuje několik názorů. Nejčastěji se uvádí, že se jedná o válečný pokřik mužů z Hawicku („Teribus ye teri odin“) během bitvy u Floddenu 9. září 1513, který pravděpodobně vznikl z prastarého velšského výrazu *Tyr y Bas y Tir y Odin* (Země smrti, země boha Odina). V této skladbě se také setkáte s prima voltou a seconda voltou. Toto označení se používá tehdy, jestliže opakovaná část má jiný závěr, nežli při prvním hraní (viz *Hudební teorie ni(ě)koho nezabije*). Znamená to, že například u skladby *Teribus* ve druhé části zahrajete nejdříve 3. a 4. řádek (4. řádek je označen jako prima volta), potom po repetici (viz *Hudební teorie ni(ě)koho nezabije*) zahrajete opět 3. řádek a z něj přejdete na řádek 5. (seconda volta). Druhou skladbu, *Corriechoillie's Welcome to the Northern Meeting*, najdete na následující stránce.

Další skladbou, v níž procvičíte většinu doposud naučených ozdob, je známá skladba *Corriechoillie's Welcome to the Northern Meeting*, kterou napsal P/M William Ross, osobní dudák královny Viktorie v letech 1854 - 1891 pro milovníka dudácké hudby Camerona z Corriechoillie. Jedná se o 2/4 March (2/4 pochod - více viz kapitola *Skotská dudácká hudba - rozdělení*), který se pravidelně hrává při mezinárodním setkání skotských dudáků Pipefest. Northern Meeting, založený v roce 1788 v městě Inverness na severu Skotska, je jednou z nejprestižnějších sólových soutěží skotských dudáků na světě, která se koná každoročně počátkem září.

Glenfinnan

2/4 March Set (2/4 pochody, které se hrají společně)

Brown Haired Maiden - High Road to Gairloch

První skladba, skladba *Brown Haired Maiden*, je jedna z nejpopulárnějších skladeb mezi dudáky. I díky tomu je na repertoáru prakticky všech dudáckých setkání, Pipefest nevyjímaje. Hrajte skladbu pečlivě a zejména si dejte pozor na poslední řádku, kdy v prvním taktu se hraje High A a High G místo obligátních F a High A.

I druhá skladba tohoto setu, *High Road to Gairloch*, je stejně populární jako předchozí skladba.

4/4 March Set (4/4 pochody, které se hrají společně)

Scotland the Brave - Rowan Tree (častěji se hrají v opačném pořadí)

Jako další se naučíte jednu z nejslavnějších skotských skladeb, skladbu *Scotland the Brave*. Mnohými je vnímána jako neoficiální hymna Skotska, což podpořilo i to, že během fotbalového mistrovství světa v letech 1982, 1986 a 1990 byla tato skladba hrána před zápasem jako národní hymna Skotska. V červnu 2006 skončila tato skladba jako druhá v celonárodním hlasování o neoficiální hymnu Skotska, kdy byla poražena skladbou *Flower of Scotland*.

Druhá skladba, *Rowan Tree*, je velmi populární skotskou skladbou, která se často hrává společně právě se skladbou *Scotland the Brave*.

3/4 March Set (3/4 pochody, které se hrají společně)

Green Hills of Tyrol - When the Battle's O'er - Lochanside

Další, velmi populární set, sestává ze tří skladeb. První z nich, *Green Hills of Tyrol*, je jedna z nejstarších a také nejslavnějších skotských melodií, která se hraje dodnes. Původně se jedná o sbor La Tua Danza Si Leggiera z opery Vilém Tell italského hudebního skladatele Gioachina Antonia Rossiniho. V roce 1854 během krymské války ji zaslechl ze sardinských zákopů P/M John MacLeod a přepsal pro dudy. V šedesátých letech 20. století byla přidána skotským hudebníkem a zpěvákem Andy Stewartem slova a skladba přejmenována na *Scottish Soldier*.

U druhé skladby, *When the Battle's O'er*, je často jako autor uváděn P/M William Ross. Při bližším poslechu je však poznat, že se velmi inspiroval u skladby *The Last Rose of Summer*, kterou v roce 1805 složil a textem opatřil irský básník a hudebník Thomas Moore (kromě jiného též autor velmi slavné skladby *The Minstrel Boy*).

Třetí skladbou v tomto setu je skladba *Lochanside*, kterou napsal P/M John McLellan. Oproti předchozím, tato skladba se skládá ze tří částí. Zejména si dáváte pozor v poslední části (druhý takt, poslední řádek) na správné frázování.

Atholl Highlanders

6/8 March Set (6/8 pochody, které se hrají společně)

Cock of the North - Farewell to the Creeks

Set 6/8 pochodů zahajuje skladba *Cock of the North*, která je pojmenována podle přezdívky Alexandra Gordona, 4. vévody z Gordonů, který v roce 1794 založil slavný skotský 92. pluk - Gordon Highlanders. Jedná se podle všeho však o úpravu anglické skladby s názvem *Sir Roger de Covelrey* ze 17. století.

Druhá skladba tohoto setu, *Farewell to the Creeks*, byla napsána P/M Jamesem Robertsonem během první světové války a byla inspirována farmou jeho strýce poblíž Creeks u Portknockie. Skladba byla velmi populární mezi vojáky jednotek Gordon Highlanders během druhé světové války.

Whisky&Kilt

www.whiskyandkilt.cz

Salute to the Chieftain - 2/4 March (2/4 pochod)

Highland Laddie

Pro slavnostní pozdrav během festivalu Pipefest byla vybrána slavná a velmi stará skotská melodie *Highland Laddie* (občas se můžete setkat i s názvem *Heilan' Laddie*). Tuto skladbu používalo v 18. a 19. století mnoho skotských vojenských jednotek jako svůj plukovní pochod. Pro neznalé skotského jazyka je třeba upozornit, že slovo „laddie“ je výrazem pro muže, nikoliv ženu (pro ni se používá výraz „lassie“).

Slow Air

Amazing Grace

Jako slavnostní skladba se často během festivalu Pipefest hraje jedna z nejslavnějších skotských skladeb, *Amazing Grace*. John Newton, anglický kněz a duchovní napsal pro novoroční mši roku 1773 báseň *Amazing Grace*. Nevíme, zda ji během oné mše farníci recitovali či zpívali na nějaký nám neznámý nápěv. V průběhu doby totiž byla spojována s více jak dvaceti rozličnými melodiemi, nežli v roce 1835 byla spojena s melodií *New Britain*, s níž je od té doby spojována a z níž i vychází slavná dudácká melodie. Tato melodie je také velmi často hrávána při pohřbech, tryznách či vzpomínkových setkání. Vzhledem k tomu bych ji osobně moc nedoporučoval hrát během svateb, i když zřejmě budete občas o ni svatebčany požádáni.

Dalšími příležitostmi, při nichž budete požádáni o dudácké vystoupení, budou svatby. Záleží samozřejmě na požadavku svatebčanů, ale většinou dudák hraje při příchodu hostů, uvádí nevěstu k oltáři, hraje během svatebního obřadu, odvádí novomanžele od oltáře, hraje během focení a případně během slavnostní recepce hraje při krájení dortu či k tanci. Pro hraní před obřadem a po obřadu je na dudákovi, jaké skladby zahraje (nicméně doporučuji vzhledem k charakteru a použití skladeb - pohřby, tryzny, vzpomínková setkání - vynechat takové skladby jako je *Amazing Grace*, *Flowers of the Forest*, *Going Home* či *Dark Island*, abyste se vyhnuli dudáckému faux pas), pro hraní během obřadu si svatebčané skladby často vybírají sami, nicméně je na zvážení dudáka, zda jim nějaké nedoporučí.

Na dalších stránkách jsem pro vás vybral skladby, které se nejčastěji při svatbách hrají. Kromě níže uvedených se často hrají též skladby *Scotland the Brave*, kterou jste se již naučili, *Highland Cathedral*, kterou se velmi často uvádí nevěsta k oltáři (tato skladba je v celém dudáckém světě velmi populární, ale spadá pod ochranu autorského zákona, neboť ji v roce 1982 napsali němečtí hudebníci Michael Korb a Ulrich Roeber), *Murdo's Wedding* (tuto slavnou skladbu napsal Gavin Stoddart, bývalý Pipe Major jednotek The Royal Highland Fusiliers a ředitel vojenské dudácké školy na hradě v Edinburghu) či *Flower of Scotland* (neoficiální skotská hymna, kterou v roce 1967 napsal Roy Williamson, člen legendární skotské hudební skupiny The Corries, a která tudíž též spadá pod ochranu autorského zákona). Vřele doporučuji si výše uvedené skladby obstarat (internet, případně tištěné sborníky jsou nejdostupnější zdroje), neboť je využijete při mnoha dudáckých vystoupeních.

Skladba, kterou se nyní naučíte, je *Mairi's Wedding*. Tuto velmi populární skladbu, kterou nahrály desítky interpretů (namátkou Van Morrison s Chieftains, Clancy Brothers, The Corries, The Rankin Family, Alan Stivell a další), napsal počátkem 20. století hudebník Johny Bannerman jako svatební dar pro Mary McNiven. Jedná se též o velmi populární taneční skladbu, na kterou se pravidelně tancuje při tradičních skotských tanečních sešlostech (ceilidh). Na melodii později napsal v původním skotském jazyce - skotské keltštině (Scottish Gaelic) - text Hugh S. Robertson.

Další skladbou, která, ač původně vojenská, je na skotských svatbách velmi často hrána a kterou se nyní naučíte, je *All the Blue Bonnets are over the Border*. Jedná se o skladbu, která byla zřejmě inspirována pochodem skotských povstaleckých jednotek do Anglie během posledního skotského povstání v roce 1745, kdy se povstalecké vojsko dostalo až na necelých sto kilometrů od Londýna. Britský panovník Jiří II. byl tehdy již připraven opustit na lodi Británii a vrátit se zpět do hanoverského kurfiřtství, odkud pocházel jeho otec Jiří I. první britský panovník z hanoverské dynastie. Povstalecké jednotky se však nečekaně otočily a začaly ustupovat zpět do Skotska. Povstání bylo následně 16. dubna 1746 poraženo v bitvě u Cullodenu (nedaleko Inverness na severním pobřeží Skotska). Píseň opěvuje jeden ze symbolů skotských povstalců během jakobitských povstání proti anglické nadvládě - modrý baret. Na ten si povstalci připevňovali ještě další symbol, kterým se lišili od Skotů, kteří bojovali na anglické straně - bílou kokardu či bílou mašli (podle romantické legendy to bylo proto, protože si na svůj baret po přistání ve Skotsku připíchl bílou divokou růži vůdce povstalců, princ Karel Eduard Stuart). Melodii pravděpodobně napsal koncem 18. století věhlasný skotský houslista Niel Gow a textem později tuto skladbu opatřil skotský romanopisec sir Walter Scott.

Další svatební skladbou, která se také velmi často hrává, je *Blue Bells of Scotland*. Jedná se o velmi starou skotskou melodii, která se poprvé objevuje na přelomu 18. a 19. století.

Další skladbou, která se hodí ke hraní na svatbě, je slow march (více informací naleznete v kapitole *Skotská dudácká hudba - rozdělení*) *Cailinn Mo Ruinsa (The Maid I Adore)*. Je to velmi jednoduchá skladba, která je napsána v 9/8 taktu.

Předchozí skladby jsou pouze velmi úzkým výběrem skladeb hraných na svatbách. Budete-li požádáni, abyste zahráli na svatbě, určitě se se svatebčany, případně s organizátory svatby sejděte předem a o požadovaných skladbách se dohodněte, aby při samotné svatbě nedošlo následně k nějakému nedorozumění. Vypracujte si podrobný scénář, kdy a co budete hrát, a ten si ještě odsouhlaste se svatebčany, případně zadavatelem svatby. Nicméně doporučuji v případě požadavku o zahrání např. *Amazing Grace* či podobných (viz strana 103), vysvětlit, že takové skladby jsou skutečně nevhodné.

Velmi častou příležitostí, kdy budete vyzváni ke hraní, budou vánoční svátky. Ať již pouze v rodinném kruhu či před větší společností. Přináším vám proto několik skladeb, které se hrají při této velmi slavnostní příležitosti.

Jako první se naučíte pravděpodobně jednu z nejslavnějších světských vánočních koled, která se hraje i na skotské dudy. Jedná se o skladbu *We Wish You a Merry Christmas* a pochází ze západní Anglie z 16. století.

Další vánoční koledou, kterou jsem zde pro vás připravil, je slavná *Adeste Fideles*, která je datována do období čtyřicátých let osmnáctého století (nejčastěji je jako rok vzniku udáván rok 1743) a jako autor je uváděn skotský katolík, učitel hudby a latiny John Francis Wade. Ten po poraženém jakobitském povstání v roce 1746 uprchl společně s ostatními jakobity do Francie. Zde byla koleda také vydána.

Další vánoční skladbou je koleda, která má velmi blízký vztah k českým zemím. Melodie pochází sice již ze 13. století, ale text, pod kterým je známá po celém anglosaském světě, k ní až v roce 1853 napsal anglický textař John Mason Neale. A proč má tato skladba tak úzký vztah k našim zemím? Protože se jmenuje *Good King Wenceslas* (Dobrý král Václav) a pojednává o české světcí, sv. Václavovi, a o tom, jak na sv. Štěpána (26. prosince) pomáhá almužnou svému chudému poddanému. Je doprovázen i svým pážetem, které je však temnotou a zimou tak unavené, že jej již nemůže následovat. Proto mu káže následovat jej v jeho stopách, kde najednou místo sněhu rostou vonné květiny. Text je podle všeho překladem básně Václava Aloise Svobody z roku 1847.

Poslední vánoční koledou, kterou jsem pro vás připravil, je snad nejslavnější vánoční píseň. Vždyť, kdo by neznal slavné Rolničky, v angličtině *Jingle Bells*. Ačkoliv tuto skladbu většina lidí vnímá jako koledu, ve skutečnosti byla napsána v roce 1850 ve Spojených státech Jamesem Lordem Pierpontem a následně pod názvem „*One Horse Open Sleigh*“ v roce 1857 publikována jako píseň určená ke zpěvu během Děkuvzdání.

Skladeb, které můžete hrát během vánoc, je samozřejmě mnohem více. A nemusíte se omezovat jen na anglosaskou produkci. Můžete zabrousit i do české či moravské kulturní tradice. Na dudy se dají zahrát i takové skladby, jako jsou *Chtíc aby spal*, *Pásli ovce Valaši*, *Byla cesta, byla ušlapaná*, *Dej Bůh štěstí*, *Jak jsi krásné neviňátko*, *Nesem vám noviny*, a další. Všechny výše uvedené skladby a mnoho dalších českých či moravských lidovek (nejen koled) jsem přepsal pro skotské dudy a na požádání seznam či noty velmi rád zašlu.

* * * * *

Václav Rout, České a moravské lidové skladby pro skotské dudy, vydal Klub přátel Skotska, 2012

Další příležitost, kdy budete zřejmě požádáni o dudácké vystoupení, bude oslava skotského národního svátku, Burns Supper. Jedná se o oslavu narozenin nejslavnějšího skotského básníka Roberta Burnse, který se narodil 25. ledna 1759. Autor několika rozsáhlých básnických sbírek se stovkami básní, z nichž mnohé jsou dodnes celosvětově slavné (namátkou *Auld Lang Syne*, *Tam O'Shanter*, *Scots Wha Hae*, *To Mouse* a další). Oslava jeho narozenin se již po více jak dvě stě let slaví po celém světě, kdy se během slavnostní večeře, při které nesmí chybět skotské národní jídlo haggis, neeps & tatties, recitují jeho básně, vzpomíná na jeho život, zpívají jeho písně a případně se tančí skotské tance.

Pro jednu z nejdůležitějších částí večera, ceremoniál *Address to Haggis*, kdy se servíruje skotské národní jídlo haggis, neeps & tatties, se používá několik melodii, kdy jednou z nich se haggis do společnosti uvádí, za zvuku druhé se po slavnostním přednesu básně *Address to Haggis* ze společnosti odnáší. Pro uvedení haggisu se nejčastěji používá skladba *A Man's a Man For A' That*, což je současně též velmi slavná báseň napsaná Robertem Burnsem. Jedná se o 2/4 pochod, který si pečlivě nacvičte, neboť se budete pravděpodobně proplétat při hraní této skladby mezi stoly a návštěvníky večera.

Oslava Burns Supper v Praze (občanské sdružení Klub přátel Skotska) - od roku 2003
zleva: Václav Rout, William "Chip" Doebling III., Alastair Edwards, Tomáš Karger

Pro hudební doprovod při odnosu haggisu po slavnostním přednesu básně *Address to Haggis* ze společnosti se nejčastěji používá skladba *Corn Rigs are Bonnie*, což je další báseň, kterou napsal Robert Burns.

Jako doprovod některých básní či jako úvod může zaznít během oslav Burns Supper i několik skladeb, k nimž Robert Burns napsal slova. Jako první se naučíte skladbu *Ye Banks and Braes*, která vznikla tak, že k mírně upravené melodii *Caledonian Hunt's Delight* napsal Robert Burns v roce 1791 slova.

Další skladbou, která by mohla zaznít během oslav Burns Supper, je skladba *Ae Fond Kiss*. Původně báseň tohoto názvu doprovázela ve sbírce Scots Musical Museum z roku 1792 jiná skladba, *Rory Dall's Port*, která však byla později nahrazena současnou melodií. Všimněte si, že během skladby dochází ke změně z 6/8 taktu na takt 12/8 a zpět. Dávejte si proto pozor na správné dodržování rytmu.

Dunrobin Castle, Sutherland

Další skladbou, která by mohla zaznít během oslav Burns Supper, je skladba *O Kenmure's On And Awa, Willie*. Je to další z písní zaznamenaných Robertem Burnsem, k jejíž napsání jej vedl jeho silný jakobitismus.

Na závěr každé oslavy Burns Supper, stejně jako na závěr většiny skotských oslav či při odpočítávání konce roku, se hraje snad nejznámější skladba, na níž slova napsal Robert Burns, skladba *Auld Lang Syne* (u nás známá jako *Valčík na rozloučenou*). Báseň samotnou Burns uváděl jako velmi starou píseň, kterou slyšel zpívat a jejíž slova si zapsal. Prvně publikována byla ve Scots Musical Museum v roce 1788.

I já se s vámi touto skladbou rozloučím a těším se, až se společně potkáme na nějakém setkání skotských dudáků, případně koncertě, kde budete vystupovat. Budete-li pečlivě dodržovat všechna doporučení uvedená v této učebnici, bude vaše vystoupení potěchou pro každého posluchače. Přeji vám hodně úspěchů ve vašem dudáckém životě.

SLOVNÍK

Airstream (výsl. eəstri:m) - typ blowsticku, který úpravou profilu umožňuje komfortnější nafukování vaku.

Apron (výsl. eiprən) - zástěra, jinak též přední, nep-li-sovaná část kiltu.

Arundo donax - latinský název pro rostlinu s českým názvem trst' rákosovitá, někdy též nazývaná španěl-ský rákos. Vyrábí se z ní plátky do předničky skot-ských dud a do dronů. Používá se též pro výrobu plát-ků např. pro klarinety či hoboje.

Basový drón - nejdelší z dronů (viz drony), který při správném naladění vydává tón o dvě oktávy níže, než-li je tón Low A.

Blackwood africký - nejčastěji používaný materiál pro výrobu skotských dud. Jedná se o dřevo exotíc-kého stromu z řádu Fabales, čeledi Fabaceae rostou-cího v Africe od Senegalu na západě po Eritreu na vý-chodě či až po Transvaal v Jižní Africe na jihu. Je to vzrůstem relativně středně vysoký strom dorůstající do výšky 4 - 15 m se šedou kůrou a bílými květy. Afric-ký blackwood známý též v dřívějších dobách jako ne-pravý eben má dřevo tmavě hnědé či šedohnědé s černými pruhy, olejnaté, těžké a tvrdé, které ve vodě jako jedno z mála dřev na světě neplave.

Blowpipe (výsl. bloupaip) - viz foukací píšťala.

Bridle (výsl. braidəl) - kroužek z gumy či nitě, který obtáčí plátek. Slouží ke změně ladění a současně k úpravě množství vzduchu procházejícího plátkem. Při jeho posunu blíže ke konci plátku dojde ke zmen-šení průchodu vzduchu a současně ke zvýšení ladění. Při jeho posunu dále od konce plátku dojde ke zvětšení průchodu zvuku a současně ke snížení ladění.

Canntaireachd (výsl. kantarach) - systém solmizač-ních slabik vycházejících ze skotské keltštiny, kdy

každá slabika zvukomalebně navozuje zvuk a délku jednotlivé noty, případně ozdoby.

Ceilidh (výsl. k^heili:) - společenské setkání s hudbou, tancem a povídáním. Dnes často vnímáno jen jako skotská taneční zábava.

Ceol beag (výsl. k^hjo:l bjæ g) - neboli lehká hudba je dnes nejhranějším typem skotské dudácké hudby, a to jak u jednotlivců, tak i u dudáckých souborů, kde tvoří prakticky 100% repertoáru. Její rozkvět nastal počátkem 19. století s rozvojem skotské vojenské dudácké hudby a trvá prakticky po dnes.

Ceol mor (výsl. k^hjo:l mór) - tradiční hudba z oblasti skotské Vysočiny hraná na skotské dudy. Vyvinula se z ústní tradice již někdy počátkem 15. století, ale za vrcholné období tvorby lze označit druhou polo-vinu 16. – první polovinu 18. století. Na rozdíl od evropské hudební tradice, tento styl hudby byl předáván (a v mnoha případech stále je) výhradně ústním podáním prostřednictvím tzv. canntaireachd.

Cords (výsl. k^ho:rds) - viz šňůry.

Cross noise (výsl. kros noiz) - nežádoucí tón, který zazní při přechodu z jednoho tónu na druhý (např. při přechodu z D na E zazní tón Low G a pod.).

Cvičná přednička - nedílná součást života skotského dudáka. Jednoduchá píšťala opatřená plastovým dvoj-plátkem, na níž každý zájemce o hru na skotské dudy začíná první kroky, učí se základní prstoklad a ozdoby. Na ní též později zkouší všechny nové skladby a zdokonaluje či udržuje si techniku hry. Vyrábí se jednak z plastu, jednak ze dřeva. Současně se vyrábí v plné či zkrácené délce. Oproti dudám má cylindrické vrtání, nikoliv kónické.

Delrin - plast, z něhož se vyrábějí levnější dudy, předničky či cvičné předničky. Jedná se o syntetický

polymer (polyoxymethylen), který je často mezi dudáky nazýván též polypenco. Slouží jako levnější náhražka dražšího dřeva.

Drone reed (výsl. draun ri:d) - strojky do dronů. Vyrábějí se jednak z trstí rákosovité, jednak ze dřeva či plastu a kompozitních materiálů - více viz strojek.

Drony - tři rozměrnější píšťaly - jedna basová a dvě tenorové -, které „vyrůstají“ z vaku a jsou vzájemně spojené šňůrou. Hrají průběžný tón (basová o dvě oktávy nižší než Low A, tenorové o jednu oktávu nižší než Low A), tolik typický pro zvuk skotských dud.

Dudácký soubor - viz Pipe Band.

Dudák - člověk hrající na dudy relativně poslou-chatelné melodie, tj. nikoliv ten, kdo dudy vlastní či zkouší hrát na cvičnou předničku. U skotských dud je ještě navíc předpokladem hraní melodie i s obecně používanými skotskými ozdobami.

Dvojplátek - viz chanter reed.

Emulze - látka, která pomáhá udržovat vak vzdu-chotěsný. Většina současných emulzí je tvořena velmi hustou tekutinou, která po zahřátí na určitou teplo-tu zkapalní a může se tak vlít do vaku. Zde se vetře do všech částí vaku, čímž po ztuhnutí zamezí úniku vzduchu. Většina současných emulzí napomáhá také k hubení plísní, které by se mohly ve vaku objevit.

Flat (výsl. flæt) - výraz pro tón, který zní níž než očekávaný tón.

Foukací píšťala - slouží ke vhánění vzduchu do měchu. Na rozdíl od loketních dud, kde se k vhánění vzduchu používá dmýchák, u skotských dud se vzduch vhání ústy. Je opatřena zpětnou klapkou, která zabráňuje zpětnému úniku vdechnutého vzduchu.

Gaelic (výsl. gælik) - skotská keltština. Prapůvodní jazyk skotských Keltů, který se až do novověku udržel na skotské Vysočině a na skotských ostrovech. Je to goidelský jazyk keltské větve indoevropské jazykové rodiny. Je příbuzná irštině a manštině. Vedle skot-štiny a angličtiny je jedním z jazyků, kterým se mluví ve Skotsku.

Gracenote - velmi krátce zahraná nota či noty, které slouží jako ozdoba.

Grenadilla - jiný název pro blackwood africký.

Hemp (výsl. hemp) - viz nit'.

Chanter (výsl. čæ:ntr) - viz přednička.

Chanter reed (výsl. čæ:ntr ri:d) - strojek do před-ničky. Vyrábí se ze dvou plátků trstí rákosovité a vlo-žené kovové trubičky, které jsou dohromady spojené mnohanásobně obtočenou nití. Podobné strojky se používají i např. pro hoboje, anglický roh, šalmaje či fagoty. V současné době se však některé strojky vy-rábí již i z plastů. Pro cvičnou předničku se vyrábí plátky výhradně z plastu.

Jednoplátek - strojek, který tvoří pouze jeden plátek (používá se do dronů).

Kilt - nejslavnější součást skotského kroje, tzv “skot-ská sukně” (ty uvozovky proto, že ve skutečnosti se o sukni nejedná - jedná se o řasený a rafinovaně skládaný pléd s kostkovaným vzorem z cca 6-8 metrů látky, který se, stejně jako látka, nazývá tartan).

Klan - v širším pojetí rodina či spíše rod je jedním z nejzřetelnějších znaků ve skotské historii, který ji odlišuje od zbytku Evropy. Většina klanů ve Skotsku odvozuje svůj původ od mytologického zakladatele, jehož za svého předka považují všichni příslušníci klanu. Vznik historických klanů, jak je známe dnes, je však více spojen s politickými nepokoji nežli s etnickým původem. Při dobývání a obsazování Skotska jednotliví válečníci následováni svými nej-bližšími příbuznými získávali nadvládu nad jednot-livými územími a jejich obyvatelstvem, které, ať již dobrovolně či za použití násilí, přijali jejich ochranu a stali se tak členy jejich širší rodiny.

Ladička - přístroj (v současnosti digitální), který měří kmitočet zvuků vydávaných buď předničkou nebo drony (měří se v Hertzech - Hz). Díky ní je možno porovnáváním nastavit správný kmitočet na nástroji (naladit jej). V dřívějších dobách se používaly jako ladičky nástroje, které vydávaly přesně stanovený kmitočet a porovnáváním s jejich zvukem se ladilo.

Medley (výsl. medly) - skupina několika lehce podobných skladeb hraných společně jako jedna skladba.

Metronom - přístroj, který zvukově a opticky udává tempo podle předem nastavené hodnoty. Může být jednak mechanický, jednak elektronický.

Mouthpiece (výsl. mauΘ-pi:s) - viz náustek.

Mpingo - jiný název pro blackwood africký.

Náustek - horní část foukací pišťaly, která se vkládá do úst. Vyrábí se jednak ze dřeva, jednak z plastu a u dražších nástrojů např. ze stříbra.

Nit' - ševcovská dratev či pevnější nit', která se používá k utěsnění jednotlivých spojů u dud. Používá se jednak obyčejná a jednak vosková nit'. Obyčejná se používá zejména k utěsnění jednotlivých částí dronů, přičemž však musí umožnit jejich lehký pohyb a tím i bezproblémové ladění. Vosková se používá jednak k utěsnění plátků, jednak k utěsnění spojů mezi dronami a jejich základnami připevněnými k vaku.

Osobní dudák - nejslavnější je zřejmě osobní dudák britského panovníka (tradice od roku 1843), nicméně je to tradice, která sahá hluboko do minulosti. Osobní dudáky měla většina náčelníků jednotlivých klanů, stejně jako význační šlechtici, v pozdějších dobách i organizace. Např. úkoly osobního dudáka britského panovníka upravoval vnitřní domácí řád z roku 1854, podle něhož měl osobní dudák, kromě hraní na dudy, ještě povinnost asistovat při večeři, vítat hosty a uvádět je k večeři a plnit případné rozkazy pomocného komorníka týkající se služby v panovnické domácnosti. V dnešní době je úloha osobního dudáka podstatně více ceremoniální. Většinou uvádí svého patrona do společnosti, hraje při slavnostních příležitostech a funguje jako osobní herold a současně osobní (ceremoniální) strážce.

Piobaireachd (výsl. pi:bra:ch) - mnohem běžnější název pro ceol mor. V gaelicu, původní skotské keltštině, znamená „hra na dudy“, nicméně v současnosti je synonymem pro zcela určitý typ skladby, která je vnímána jako klasická skotská dudácká hudba. Více viz ceol mor.

Pipe Band (výsl. paip bænd) - dudácký soubor, který se obvykle skládá jednak z dudáků, jednak z bubenků (není podmínkou). Nejčastější a nejznámější forma předvádění tradiční skotské dudácké hudby.

Pipe Major (výsl. paip meidža) - vedoucí dudák a často současně i vedoucí celého dudáckého souboru. Bývá to velmi často nejzkušenější dudák s hudebním vzděláním. V souboru stojí vždy v první řadě vpravo (při pohledu od diváků to je vlevo). V textu je často označován zkratkou PM či P/M před jménem.

Pipe Sergeant (výsl. paip sa:džənt) - zástupce P/M, který mu pomáhá s vedením souboru, s laděním, při zkouškách a pod. a který během jeho nepřítomnosti soubor vede. V textu je často označován zkratkou PS či P/S či P/Sgt před jménem

Polypenco (výsl. polypenko) - viz delrin.

Povlak na dudy - látkový povlak, který zakrývá vak. Je vyráběn většinou ze sametu či tartanu a je často zdoben trásněmi kolem každého otvoru, případně výšivkami znaků klanu či názvu dudácké skupiny.

Practice chanter (výsl. praektys čæ:ntr) - viz cvičná přednička.

Přednička – nejdůležitější součást dud - melodická pišťala, na níž se hraje melodie skladby. Vyrábí se jednak ze dřeva (nejčastěji z blackwoodu afrického, ale u levnějších výrobků z dřeva kokosových palem a jiných, levnějších dřev), jednak z plastu (ty jsou nejčastěji pro svoji jednodušší laditelnost používány mnoha dudáckými soubory). Je také nejkřehčí součástí dud. Proto také je podstatně méně dochovaných starých předniček, nežli celých dud, zvláště pak dronů.

Seasoning (výsl. si:zəning) - viz emulze.

Set - skupina několik skladeb, které se hrajou dohromady jako jedna skladba. Přestože není dáno, jaké skladby mají v setu být, v dudáckých soutěžích se ustálila jistá pravidla pro soutěžní sety. Ty jsou pro většinu soutěží tvořeny následovně: March - Strathspey - Reel (zkráceně MSR) a Jig - Hornpipe.

Sharp (výsl. ša:p) - výraz pro tón, který zní výš než očekávaný tón.

Stock (výsl. stok) - základna. Dřevěná či plastická (polypenco) trubice, která je upevněna (provázkem či jinak) k vaku tak, aby kolem ní neucházel vzduch. Celkem jich je takto upevněno pět. Do nich jsou upevňovány drony, přednička a blowpipe.

Strojek - součástka, jejíž nejdůležitější částí je plátek, který, je-li rozkmitán vzduchem, vydává zvuk. Může mít jednak pouze jeden plátek (jednoplátek) či se skládat ze dvou plátků (dvojplátek).

Šňůry - ozdobné šňůry opatřené na každém konci střapci. Slouží ke vzájemnému spojení dronů a jejich fixaci. Vyrábějí se jednak z bavlny, jednak z hedvábí. Někdy jsou nahrazovány tartanovou stuhou.

Španělský rákos - viz arundo donax.

Tartan - materiál, z něhož se vyrábí kilty, a současně i vzor (tzv. skotská kostka). Díky popularitě tartanu se s jeho použitím setkáte v mnoha situacích (výzdobou počínaje a reklamními předměty konče), nicméně nejvýznamnějším rysem tartanu je pocit jisté sounáležitosti, příslušnosti k určité skupině, jejímž nejviditelnějším znakem je kilt (nepřesně “skotská sukně”).

Tenorový drón - jeden ze dvou kratších dronů (viz drony). Při správném naladění oba drony vydávají tón o jednu oktávu níže, nežli je tón Low A.

Trst' rákosovitá - viz arundo donax.

Vak – slouží jako zásobník vzduchu, který umožňuje dudákovi bez přerušení hrát i ve chvíli, kdy se nadechuje. Původně vyráběn z jemně vydělané ovčí, oslí či tulení kůže, případně později i kozí či hovězí kůže. Dnes se pro výrobu vaků používají i moderní materiály, jako například goratex či neopren. Základní podmínkou je, že vak musí udržet vzduch uvnitř. Kožené vaky je potřeba udržovat a přibližně jednou za půl roku impregnovat speciální emulzí. Oproti tomu však podstatně lépe odvádějí vlhkost a lépe „dýchají“. Vaky se vyrábí v různých velikostech.

Valve (velv) - viz zpětná klapka.

Water trap (výsl. wo:tə træp) - zařízení (jednak např. obyčejný kus perforované hadice, která je na opačné straně uzavřená zátkou, připevněná ke stocku, do něhož je připojen blowstick, jednak mnohem sofistikovanější zařízení skládající se z mnoha součástí a zásobníků), které slouží ke shromažďování slin vnikajících při foukání do dud a tím ke snížení vlhkosti ve vaku.

Základna - viz stock.

Zpětná klapka - kožená či gumová záklopka (u modernějších typů se používá i plast či kov), která zabraňuje zpětnému úniku vdechnutého vzduchu z vaku přes foukací pišťalu.

Blair Atholl

SEZNAM LITERATURY

BAINES, Anthony: Bagpipes. Oxford 1979

BAINES, Anthony: Woodwind Instruments and their History. London 1977

Bibli svatá. Praha 1926

BUHLE, Edward: Die Musikalischen Instrumente in der Miniaturen des frühen Mittelalters. Leipzig 1903

BURNS, Robert: Complete Poems and Songs. Glasgow 1995

CANNON, Roderick D.: The Highland Bagpipe and its Music. Edinburgh 2004

CHAUCER, Geoffrey: Canterburské povídky. Praha 2010

CHEAPE, Hugh: The Piper to the Laird of Grant. Proc Soc Antiq Scot 1995

ČÍP, Pavel; KLAPKA, Rudolf F.: Dudy v Čechách na Moravě a ve Slezsku: nástin historie, rozšíření, návod na výrobu a malá škola hry na tento tradiční nástroj. Brno 2006

DANTE, Alighieri: Božská komedie. Praha 1952

DICKSON, Joshua: The Highland Bagpipe - Music, History Tradition. Farnham 2009

DONALDSON, William: Pipers. Edinburgh 2005

GIBSON, John G.: Traditional Gaelic Bagpiping 1745 - 1945. Montreal 2000

GIBSON, John G.: Old and New World Highland Bagpiping. Montreal 2002

GRIGOVÁ, Věra: Všeobecná hudební nauka. Olomouc 2009

Highland Bagpipe Tutor - Part One. The College of Piping 2001

Highland Bagpipe Tutor - Part Two. The College of Piping 2001

Highland Bagpipe Tutor - Part Three. The College of Piping 1992

KOFRONĚ, Jaroslav: Učebnice intonace a rytmu. Praha 2010

LENZ, Andrew: Bagpipe Journey, www.bagpipejourney.com 2001-2010

MACINNES, Iain I.: The Highland Bagpipe: The Impact of the Highland Societies of London and Scotland, 1781-1844. University of Edinburgh 1988

MCGILLIVRAY, James: Rhythmic Fingerwork - Instruction in Technique for the Highland Bagpipe. Ontario 2009

MILLER, Benjamin: Evolution of the Highland Bagpipe within the Musical Traditions of Scotland and Cape Breton. Saint Michael's College 2011

Piobaireachd Tutor. The College of Piping 2007

REŽNÝ, Josef: 5000 let s dudami. Praha 2004

ROSS, David: Scotland - History of a Nation. New Lanark 2002

ROUT, Václav: A Collection of Friendly Tunes, Praha 2003

ROUT, Václav: Osobní dudák skotského panovníka, www.skotsko.net 2011

ROUT, Václav: Skotský klanový systém, www.skotsko.net 2007

ROUT, Václav: Původ skotských dud, www.skotsko.net 2006

ROUT, Václav: Tradiční skotská vojenská hudba, www.skotsko.net 2005

ROUT, Václav: Skotský kilt, www.skotsko.net 2005

ROUT, Václav: 1st Bohemian Highland Pipers aneb historie skotských dudáků v Čechách, www.skotsko.net 2005

Scots Guards - Standard Settings of Pipe Music - Volume I. London 2000

Scots Guards - Standard Settings of Pipe Music - Volume II. London 1992

SENDREY, Alfred: Music in Ancient Israel. New York 1969

Structured Learning. Book 1. The Royal Scottish Pipe Band Association 1998

SUETONIUS, Gaius Tranquillus: Životopisy dvanácti císařů. Praha 1999

TABRAHAM, Chris: The Illustrated History of Scotland. Edinburgh 2003

TAYLOR, O. A.: Pfeiffer on the Music of the Ancient Hebrew, Biblical Repository, Volume Sixth. Andover 1835

The Highland Bagpipe Tutor Book. The National Piping Centre 2001

The Highland Bagpipe Tutor Book 2. The National Piping Centre 2006

TIDSWELL, Bret: The Complete Pipers Handbook. Australia 2008

WORMALDOVÁ, Ed. Jenny: Dějiny Skotska. Praha 2007

ZENKL, Luděk: ABC hudební nauky. Praha 2007

O AUTOROVÍ

Autor první české učebnice hry na skotské dudy, Václav Rout, je jedním z historicky prvních skotských dudáků v České republice. Se hrou na skotské dudy začínal v České republice pod vedením “otce českých skotských dudáků” Williama “Chipa” Doehringa III. Následně začal navštěvovat výukové semináře pořádané The National Piping Centre a The College of Piping v Glasgow pod vedením předních světových dudáků (Roddy MacLeod, Gordon Walker, Chris Armstrong, Finlay MacDonald, Dougie Pincock, Paul Warren, James MacLean, Colin MacLellan, Jimmy Banks, Gavin Stoddart, Robert Wallace, Willie Morrison a další), zakončené zkouškami dle regulí the Piping and Drumming Qualification Board (mezinárodně uznávaný systém zkoušek skotských dudáků a bubeníků sestavený nejprestižnějšími světovými skotskými dudáckými školami a organizacemi) a zkouškami dle klasifikace The College of Piping, Glasgow.

Pravidelně vystupuje jak na českých, tak i zahraničních scénách (např. hodinový pořad rozhlasové stanice BBC Pipeline, festivaly v České republice, Polsku, Francii, Velké Británii, USA a Slovensku), o skotských dudách a skotské hudbě pravidelně přednáší a publikuje. V únoru 2004 získal na 31. ročníku mezinárodní soutěže skotských dudáků Copenhagen Winter Competition v konkurenci skotských dudáků ze Skotska, Německa, Holandska, Dánska, Švédska a Francie v kategorii 2/4 March první místo a v kategorii Slow Air druhé místo.

V listopadu 2004 uváděl jako osobní dudák prezidenta republiky Václava Klause během jeho oficiální návštěvy Skotska. Stejným úkolem byl pověřen v červnu 2005 velvyslanectvím Velké Británie a Severního Irska během oslav narozenin královny Alžběty II. na velvyslanectví Velké Británie a Severního Irska v Praze. V červenci 2005 byl pak vybrán jako oficiální dudák prince Edwarda, hraběte z Wessexu (nejmladší syn královny Alžběty II.) během jeho návštěvy České republiky.

V roce 1999 se stal spoluzakladatelem dudáckého souboru the 1st Bohemian Highland Pipers - historicky prvního tradičního skotského dudáckého souboru ve střední a východní Evropě, v němž byl v roce 2005 zvolen Pipe Majorem (vedoucím souboru) a stal se tak prvním českým vedoucím této skupiny.

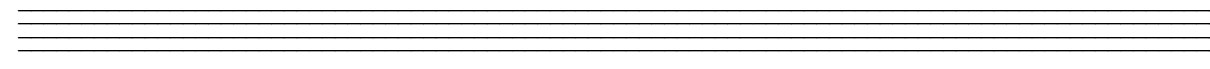
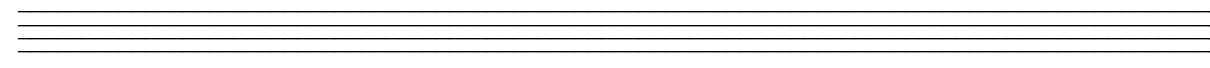
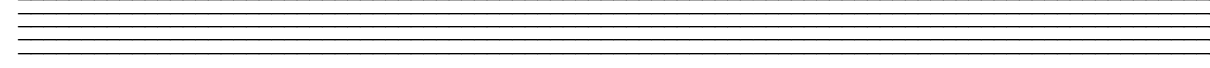
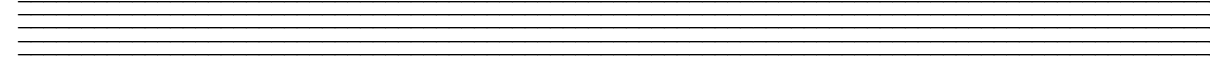
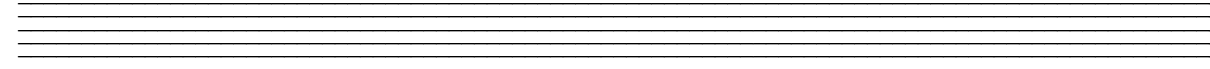
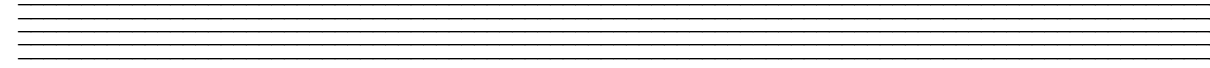
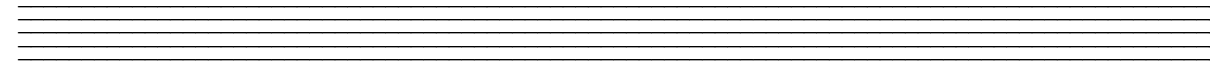
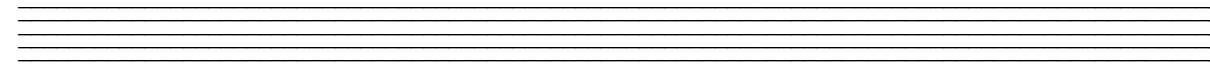
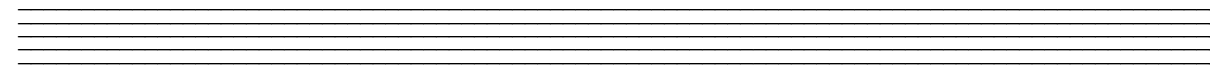
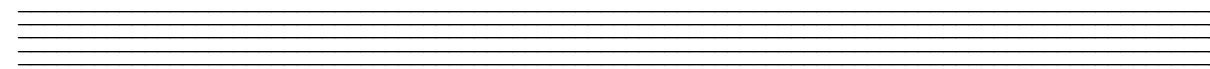
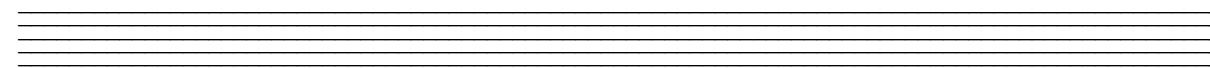
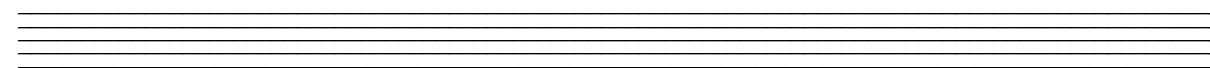
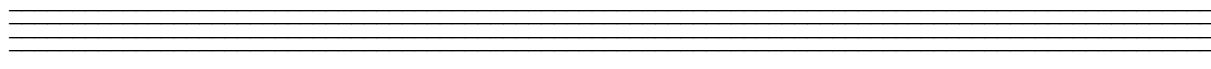
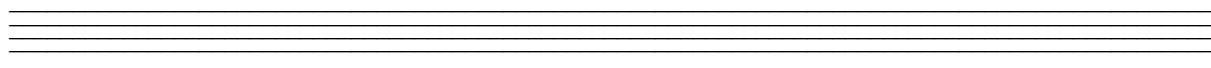
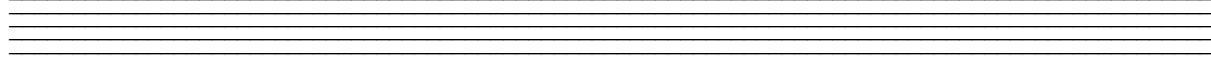
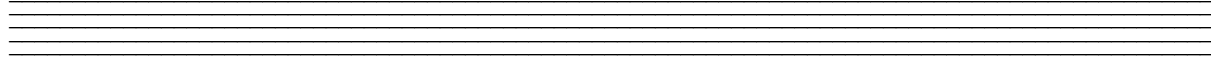
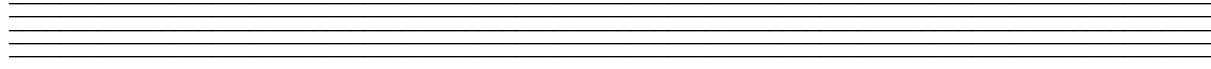
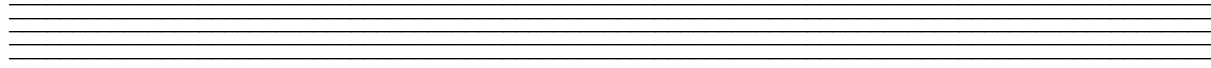
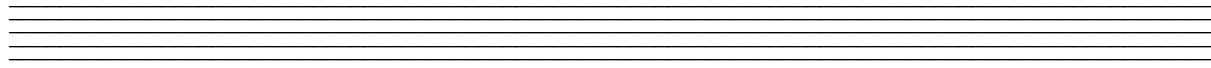
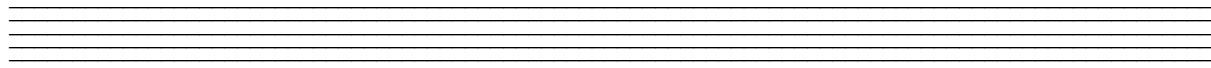
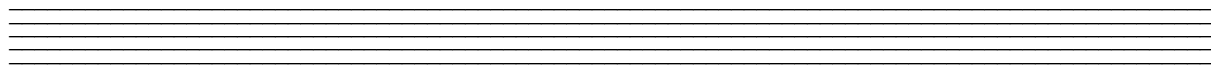
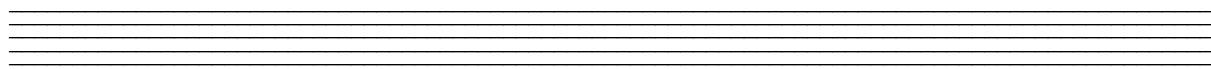
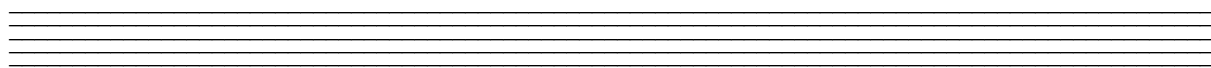
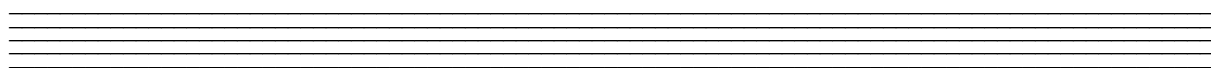
V roce 2004 založil První školu hry na skotské dudy, z jejíž žáků v roce 2007 sestavil další český soubor skotských dudáků a bubeníků, the 1st Czech Pipes and Drums.

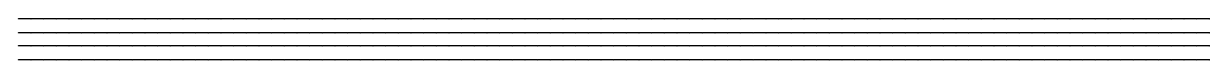
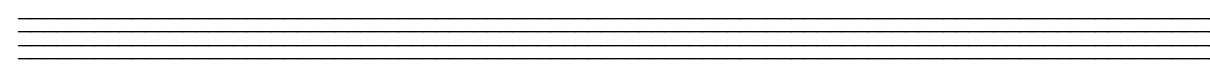
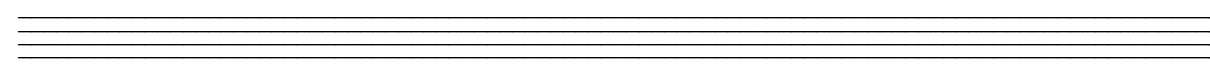
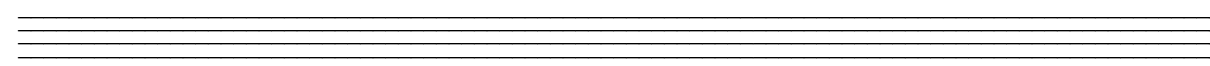
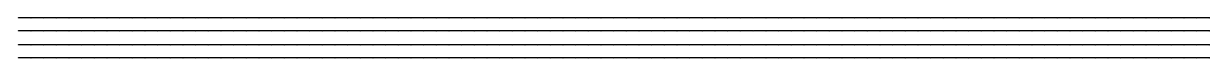
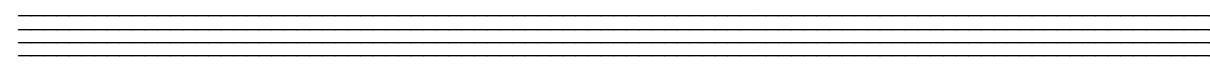
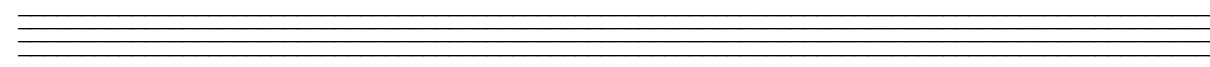
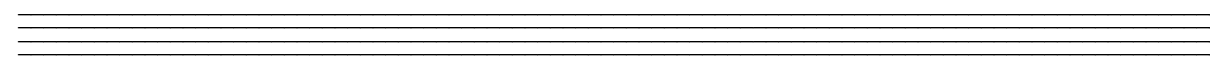
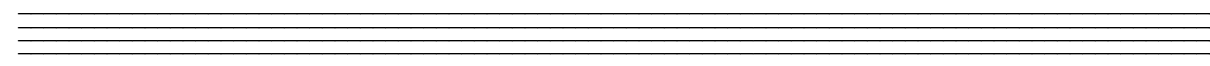
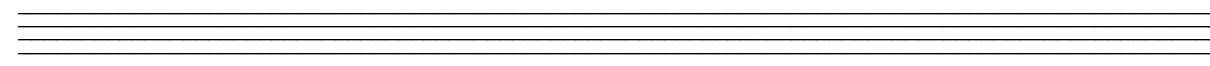
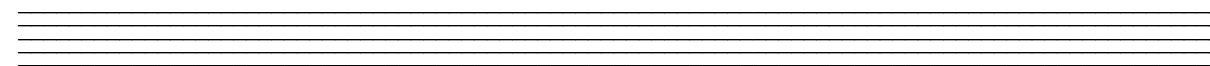
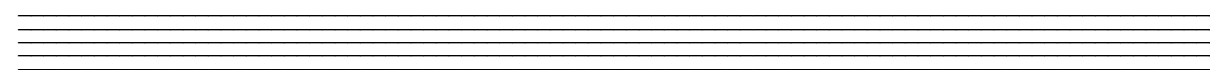
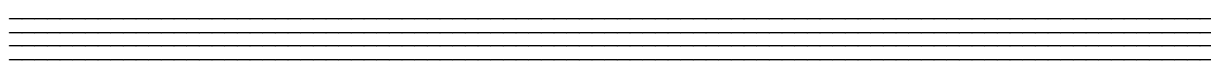
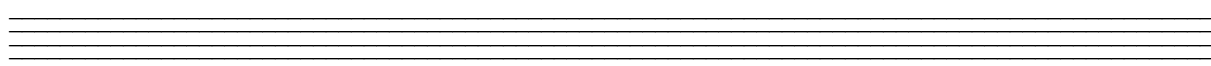
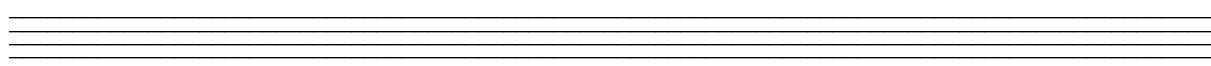
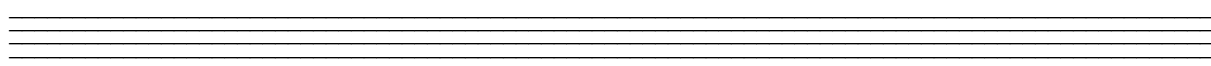
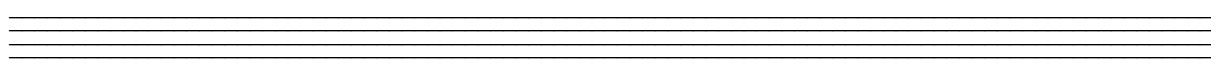
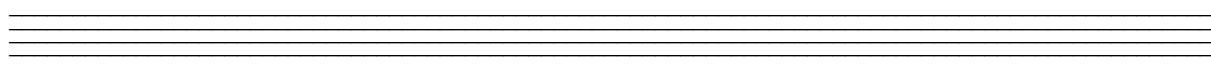
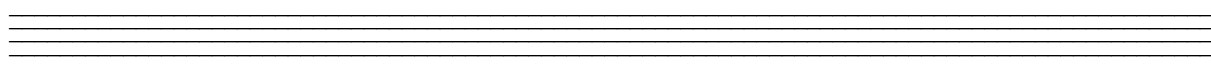
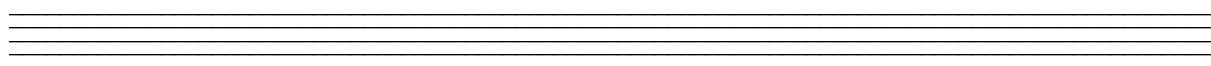
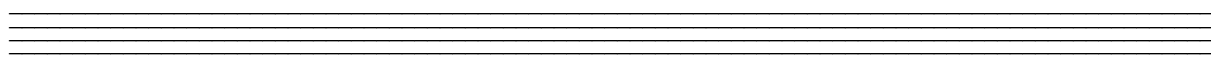
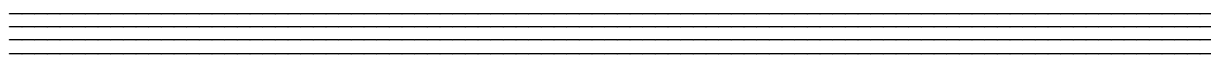
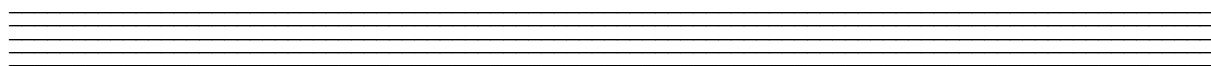
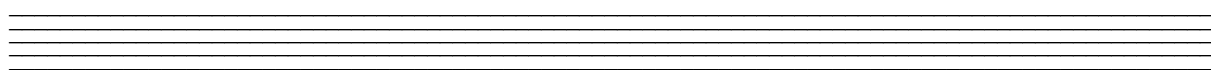
Václav Rout se podílel na albech hudebních skupin Dochas Band, Czeltic (Still Crazy... a Too Strong to Die), Hradní Duo (To nejlepší... a Trip to Celtic), The 1st Czech Pipes and Drums, albech vydavatelství Popron (The Mystery of the Celtic Music I, The Mystery of the Celtic Music II, Celtica, Celtica II, a Mystera Celtica).

Kromě hraní na skotské dudy publikuje v médiích a pořádá pravidelné přednášky o Skotsku, jeho historii a tradicích a samozřejmě o skotské hudbě s ukázkami, včetně nahrávek skotské hudby. Je zakladatelem a hlavním organizátorem festivalu Skotské hry (www.skotskehry.cz).

Je majitelem podniku Whisky&Kilt, jednoho z největších whisky klubů v Evropě, a předním odborníkem na skotskou whisky v České republice.

POZNÁMKY

Poznámky:

Poznámky:

Poznámky:

Poznámky:

Poznámky:

VÁCLAV ROUT SKOTSKÉ DUDY

Vydal Klub přátel Skotska v roce 2012

Grafická úprava a tisk: Kilt s.r.o.

Fotografie: Václav Rout a archiv autora

3. rozšířené vydání

© Almost 50, Václav Rout, 2003

© Fast Mouse Jig, Václav Rout, 2005

© Sunday Night at Vintage Bar, Václav Rout, 2008

© Old John Farms, Václav Rout, 2010

ISMN 979-0-66051-965-3

Copyright © Václav Rout, 2007, 2010, 2011, 2012, 2019

www.skotskehry.cz